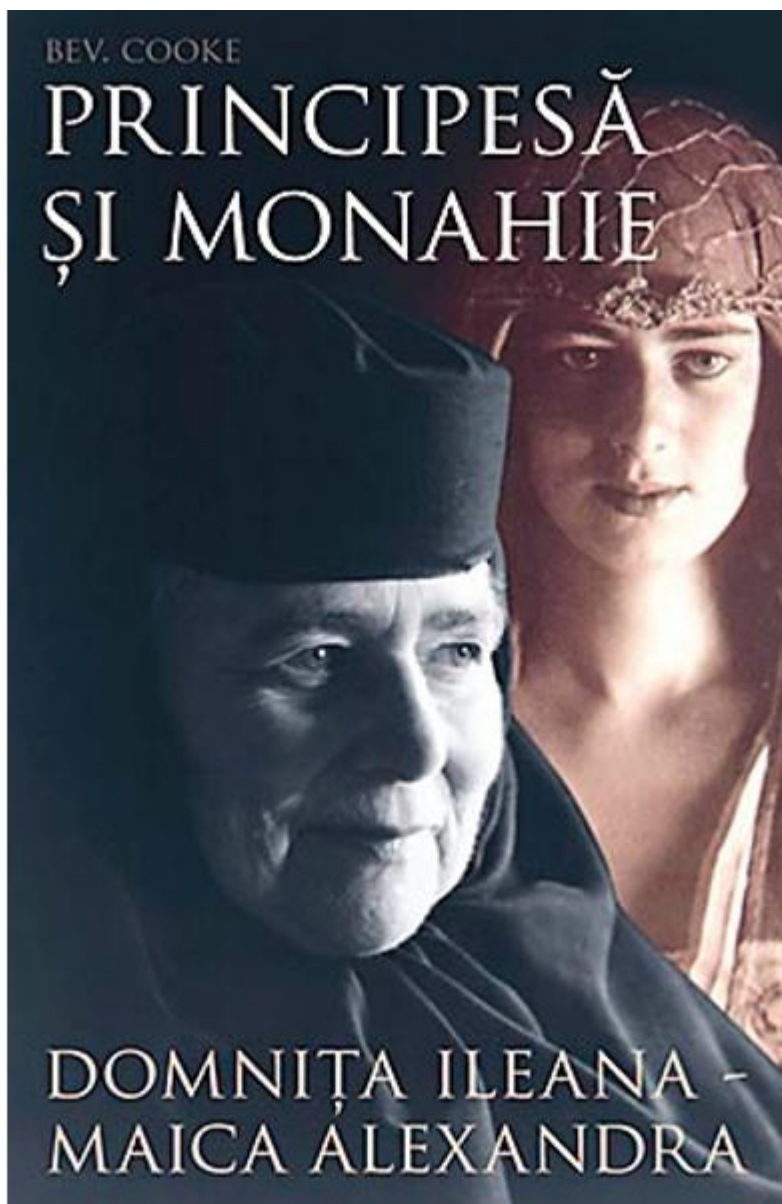

Beverley Cooke

Principesă si monahie:

Domnita Ileana – Maica Alexandra
(1909 - 1991)

 UITĂM DE SFINȚII NOI MUCENICI MĂRTURISITORI AI ÎNCHIS
COMUNISTE ROMÂNE

Powered by **ABBYY FineReader** 11

Download ODT: <http://archive.org/details/PrincipesaSiMonahieDomnitaIleana-MaicaAlexandra> 529

Download PDF: <http://archive.org/details/PrincipesaSiMonahieDomnitaIleana-MaicaAlexandra>

Editura Sophia,

București, 2011

Traducere din limba engleză: Luminița Irina Niculescu - după originalul în limba engleză: Beverley Cooke, „*Royal Monastic: Princess Ileana of Romania. The Story of Mother Alexandra*”, Conciliar Press, Ben Lomond, CA, SUA, 2008.

Redactor: Elena Marinescu

Coperta: Mona Velciov

Mulțumim Mănăstirii „Schimbarea la Față a Domnului” din Ellwood City, Pennsylvania, pentru fotografiile oferite.

Cuprins

<u>Introducere</u>	4
<u>O copilărie zbuciumată</u>	9
1. Nașterea și familia	9
Din memoriile Domniței Ileana	14
2. Suferință și război	16
3. Fuga și exilul	22
Din memoriile Domniței Ileana	25
4. Revoluție și capitulare	28
5. Flux și reflux: necazuri de familie	32
<u>Principesa adolescență</u>	43
6. O prințesă „adevărată”	43
7. Cum se învață dedesubturile vieții de la Curtea Regală	52
8. Călătorii și pierderea tatălui	59
Din memoriile Domniței Ileana	62
9. Dragoste și căsătorie	67
<u>Căsătoria și războiul</u>	75
10. Bucurie și întristare	75
11. Viața de familie	81
12. Moarte și distrugere	85
Din memoriile Domniței Ileana	89
13. Soție pe timp de război	92
14. Urcând treptele scării	99
Din memoriile Domniței Ileana	102
<u>România în plin haos</u>	107
15. Ce înseamnă a fi român	107
16. Spitalul Inima Reginei	114
Din memoriile Domniței Ileana	115
17. Sfârșitul războiului și începutul necazurilor	125
18. Situații critice și acțiuni conspirative	132
Din memoriile Domniței Ileana	133

<u>19. Viața în regimul comunist.....</u>	137
<u>20. Exilul.....</u>	144
<u>Din memoriile Domniței Ileana.....</u>	150
 <u>Fără patrie.....</u>	 151
<u>21. Mai mult moartă decât vie.....</u>	151
<u>22. Vindecare și maturizare.....</u>	157
<u>Din memoriile Domniței Ileana.....</u>	157
<u>23. Sora Ileana.....</u>	167
 <u>Calea spre pace.....</u>	 177
<u>24. Viața de monahie.....</u>	177
<u>25. O viață nouă, o casă nouă.....</u>	183
<u>26. Amurg, zori de ziuă.....</u>	192
<u>27. Veșnica ei pomenire.....</u>	200
<u>Epilog.....</u>	205
 <u>Arborele genealogic al Principesei Ileana.....</u>	 209
<u>POZE.....</u>	210

aaaaa

Introducere

„Căci nimeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine.

Dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim.

Deci și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem”.

(Romani 14, 7-8)

Propunându-ne să răsfoim, filă cu filă, viața unei temerare și fascinante principese, Ileana a României, care în ultimii treizeci de ani ai (pe)trecerii sale pământești a îmbrăcat îngerescul chip monahicesc, cartea de față ne înfățișează destinul Domniței, cu urcușurile și coborâșurile lui, cu luminile și umbrele lui, mai puțin cunoscut de generațiile de după război.

Cei care totuși au auzit despre Alteța Sa Regală Principesa Ileana nu prea înțeleg de ce s-a călugărit în ultimii săi treizeci de ani de viață, devenind Maica Alexandra, cum de a ctitorit o mănăstire ortodoxă pe teritoriul Statelor Unite (cu hramul Schimbarea la Față a Domnului), și ridică din umeri, contrariați...

Această carte este cheia înțelegerii unei vieți de al cărei exemplu are nevoie orice român, deoarece cu toții avem nevoie să ne limpezim mințile și sufletele, să ne redefinim valorile și modelele, să ne „schimbăm la față” și noi, primind în suflet povestea acestei Mari Doamne, care a știut ce înseamnă să-ți iubești țara, ce înseamnă demnitatea în perioade de restriște, datoria de om și slujirea jertfelnică.

Despre autoarea cărții

Beverley Cooke locuiește cu soțul ei și cu cei doi copii adolescenți ai lor în Victoria, capitala provinciei Columbia Britanică, din Canada.

„*Principesă și monahie: Domnița Ileana - Maica Alexandra*”, a treia carte scrisă de Beverley Cooke, i-a prilejuit autoarei privilegiul de a o „cunoaște” pe maica Alexandra - un privilegiu cu totul deosebit, după cum mărturisește ea, subliniind cât de mult au impresionat-o credința și curajul eroinei cărții sale, dar și buna dispoziție și umorul său.

Autoarea cărții este recunoscătoare atât micii Alexandra, de la care a învățat cum se poate armoniza o viață plină de grele încercări cu o pilduitoare, mereu mai profundă, sporire a credinței, cât și monahiilor din obștea Mănăstirii „Schimbarea la Față a Domnului”, de la care a înțeles cum lucrează pacea care covârșește mintea în sufletul celor care și-au dăruit viața lui Dumnezeu. Credința și seninătatea micii Alexandra se perpetuează în slujirea și viața de zi cu zi a monahiilor de la această mănăstire.

O altă carte de-a lui Beverley Cooke este „*Iconoama Luminii*”, un amplu studiu al vieții Sfintei Macrina.

Beverley, soțul ei și cei doi copii ai lor au trecut împreună la Ortodoxie în anul 2003.

Dedicatie

Pentru Preacuvioasa Maică Stareță Donna Farley și pentru Mavis Andrews, surorile mele de suflet.

Dedic această carte familiei mele, pe care o îndrăgesc nespus de mult; fără ei, n-aș ști ce să fac cu viața mea.

Pentru acest proiect, Al și Mark mi-au oferit informații despre cele două războaie mondiale, definiții și explicații legate de activitățile armatei. Le mulțumesc și îi asigur de afecțiunea mea! De asemenea, mulțumiri lui Joe Cummings pentru lămuriri prețioase privitoare la implicațiile politice ale războaielor - pentru cartea extraordinară cu hărți militare pe care mi-a dat-o, dar și pentru conversațiile purtate la restaurantul lui Tim Horton.

Mulțumiri Darei Lehner pentru prietenia ei, pentru fotografiile oferite, telefoanele date și tot ajutorul ei, inclusiv pentru călătoria de zece ore pe care a întreprins-o prin două state până a ajuns la mine. Dara, ești o comoară, o femeie minunată, o adevărată binecuvântare!

Mulțumiri Valeriei Motet și Mirei Davidson pentru sprijin și încurajare. Valerie mi-a povestit despre România, despre Castelul Bran și Majestatea Sa, Regele Mihai. Ea și fiica ei, Mira, au tradus textele unor scrisori de care am avut nevoie și s-au rugat împreună cu mine de-a lungul explorărilor mele literare. Le mulțumesc mult amândurora pentru amabilitate și generozitate.

Mulțumiri tuturor celorlalți prieteni români - în special Monalisei și lui Costel, Gabrielei și familiei Surdu, care mi-au demonstrat cât de darnici și calzi sunt românii, și cu câtă tenacitate și-au păstrat credința, în pofida neîncetatei persecuții și prigoane

îndurate.

În privința monahiilor din obștea Mănăstirii Ortodoxe „Schimbarea la Față a Domnului”, Ellwood City, Pennsylvania, care mi-au pus la dispoziție materiale biografice, timpul și sprijinul lor, rugăciunile și amintirile lor despre maica Alexandra, nu am cuvinte să le mulțumesc. Ele mi-au arătat cum se manifestă dragostea lui Iisus Hristos în viața de zi cu zi.

Le mulțumesc părintelui Terence (Terry) Elsberry și lui Tom Hunter, autorul paginilor web despre Domnița Ileana, de unde am extras multe informații utile. Părintele Terry a răspuns cu amabilitate întrebărilor mele despre Principesa Ileana și Regina Maria, iar cartea pe care a scris-o despre Regina Maria mi-a fost de mare ajutor [Terence Elsberry, „Marie of Romania”, St. Martin's Press, New York, 1972]. Vă mulțumesc încă o dată, părinte, pentru timpul pe care mi l-ați acordat!

Multe mulțumiri personalului Editurii Conciliar Press: lui Jane, Katherine, Caria, Shelly și Heather. Editura mi-a sugerat să preiau acest proiect și îi sunt infinit recunoscătoare pentru privilegiul și marea bucurie de a o fi „cunoscut” pe această cale pe maica Alexandra, o femeie cu totul extraordinară.

Maicii Alexandra îi mulțumesc pentru rugăciunile și mijlocirile ei. O serie de mici miracole m-au însoțit de-a lungul perioadei de lucru la cartea de față - și rămân din ce în ce mai uimită în fața mării milostiviri și iubiri a Domnului Dumnezeuului nostru. Doamne, Îți mulțumesc din toată inima! Fără Tine n-aș fi realizat nimic!

Beverley Cooke

O copilărie zbuciumată

1. Nașterea și familia

Toată suflarea să laude pe Domnul. (Psalmul 150, 6)

Exerciții de imaginație

Ianuarie 5, 1909.

Străzile acoperite de zăpadă ale Bucureștiului, oraș situat într-o zonă de câmpie a Țării Românești, freamătă de agitația locuitorilor, fiecare ocupat cu treburile lui. Ferindu-se de trăsurile care se îndreaptă spre birouri, câțiva oameni descarcă vagoane în fața unor depozite de mărfuri. Mașini conduse de persoane înstărite se strecoară pe străzi, reducând turația motoarelor pentru a-și face loc pe lângă cai și trăsurile.

Înfășurate în șaluri și haine groase, pentru a se apăra de vântul rece care împrășteie zăpada în jurul fustelor lor lungi, moderne, din trăsurile coboară doamne elegante, care se grăbesc spre magazine. Purtând cojoace și căciuli de lână care le țin de cald, sătenii străbat și ei străzile orașului. Din brutării și băcăniile se văd ieșind aburi, ori de câte ori vreun client deschide ușa, învăluind trecătorii cu miresme de pâine proaspătă, scorțișoară și nucșoară.

Aerul rece și proaspăt este străbătut de o rafală de tun. O a doua rafală sparge liniștea lăsată pe neașteptate. În loc să intre în panică, trecătorii încep să ovaționeze pe străzi. Drumurile și gangurile sunt înțesate de oameni care ies din clădiri pentru a auzi și număra rafalele de tun ce răsună în tot orașul.

- Douăzeci și una! exclamă un bărbat, întorcându-se spre prietenul său.

Respirația lui aburește aerul rece și se zgribulesc amândoi de frig, întrucât au ieșit în stradă fără paltoane. Nu dau însă atenție acestui lucru acum.

- Încă o principesă pentru România!

Prietenul lui dă afirmativ din cap, îl bate pe spate, și cei doi intră repede într-o cafenea, pentru a închina un pahar în cinstea sosirii pe lume a noii principese.

La periferia orașului, în Palatul Cotroceni, Regina Maria ascultă salutul regal adus noii-născute „cu o emoție profundă, lucidă, aproape sfântă”, „strângând lângă inima ei pe micuța care tocmai și-a început călătoria prin viață”. Mama și fiica sunt absorbite de lumea lor unde, preocupate una de cealaltă, se simt în siguranță.

Peste o oră, Regele Ferdinand va sosi să-și recunoască fiica în mod oficial ca Principesă a României. Deocamdată însă copila a fost îmbrăiată și înfășată și se află acum în brațele iubitoare ale mamei sale. Dragostea mamei o va ocroti întotdeauna. Ochii săi deosebit de mari, de culoare albastru închis, au cucerit deja inima mamei - și micuța e pe cale de a deveni „copilul sufletului” Reginei Maria.

[Pasajele inserate între ghilimele în primele două capitole au fost extrase de autoare din autobiografia Reginei Maria, intitulată: Ordeal: The Story of My Life (Agonie: povestea vieții mele), Charles Scribner's Sons, New York, 1938].

Născută pe pământ românesc, botezată și crescută în Biserica Ortodoxă, făcând parte din Familia Regală a unei țări de puțin timp întemeiată ca națiune, Principesa Ileana provenea dintr-una din cele mai puternice monarhii din lume.

Mama sa, Regina Maria a României, era nepoata Reginei Victoria a Marii Britanii, dar și a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Tatăl său, Regele Ferdinand, era fiul Prințului Leopold de Hohenzollern (originar din Germania de astăzi) și al Infantei Antonia de Portugalia, și nepotul de frate al Principelui Karl Eitel Friedrich, alias Regele Carol I al României.

Din moment ce în arborele genealogic al Principesei Ileana nu existau români, iar țara nu a fost cucerită nici de Anglia, nici de Germania, cum a fost oare posibil ca un principe german și o principesă britanică 100% să dea naștere unui copil de cetățenie română, unei urmașe a moștenitorilor Tronului României?

Deși România a existat ca popor înainte de întemeierea Imperiului Roman, ea a fost mai mereu invadată de cotropitori de-a lungul istoriei. În decursul a o sută de ani, de pildă, între 1754 și 1854, rușii și turcii au invadat România de câte șase ori fiecare.

În cele din urmă, în 1856, sub protecția puterilor europene, cele două principate, Țara Românească și Moldova, și-au putut constitui adunări electivă. Printr-o inițiativă politică strălucită, în 1859, adunările electivă ale celor două principate au ales același domnitor, pe Alexandru Ioan Cuza - devenind astfel o singură țară. Acesta a domnit timp de șapte ani, fiind obligat să abdice în 1866 din cauza unor situații conflictuale.

Cineva a avut o idee care a dat roade: prim-ministrul Ion Brătianu a considerat că era nevoie de un principe străin pentru a unifica România, un principe care să nu fie înrudit cu membrii Guvernului nici prin ascendență directă, nici prin alianță. În acest fel, el urma să fie deasupra disputelor care au loc în sânul oricărui guvern.

Pentru ca regele și Familia Regală să fie ținuti departe de divergențele politicii interne ale țării, Constituția României îi interzicea moștenitorului tronului să se însoare cu o româncă. Pe deasupra, se mai prevedea în Constituție, copiii Familiei Regale trebuiau să fie botezați în credința ortodoxă.

Așadar, în ziua de 10 mai 1866, Principele Karl Eitel Friedrich, unchiul tatălui Principesei Ileana, a ajuns cu trenul la București, a depus jurământul de credință și a devenit Principele Carol al României. După mulți ani, dovedindu-și lui însuși și întregului popor că poate conduce țara, a fost încoronat rege în 1881.

Regele Carol I și soția sa, Regina Elisabeta (cunoscuta „Carmen Sylva” - reputată artistă și scriitoare), nu au avut moștenitori, drept care regele l-a desemnat pe nepotul său de frate, Ferdinand, tatăl Ilenei, drept principe moștenitor la Tronul Regal al României.

Altețele Lor Regale, Principele Ferdinand și Principesa Maria, s-au căsătorit în ianuarie 1893. Luna lor de miere a fost o călătorie cu trenul din Germania la București. Odată ajunși în București, s-au mutat în Palatul Regal din centrul orașului. La scurt timp, Principesa Maria a declarat că reședința lor e prea posomorâtă și întunecată, așa că au preluat Mănăstirea părăsită de la Cotroceni, la margine de București, pe care principesa a remodelat-o și a redecorat-o, transformând-o într-un palat cald și primitor, unde te simțai precum acasă.

Primul lor fiu, Carol, s-a născut în octombrie 1893. În octombrie 1894, familia s-a mărit, adăugându-i-se o fiică, Elisabeta sau Lisabeta, iar în ianuarie 1900, o altă fiică, Maria sau Mignon, cum au numit-o părinții și frații ei. Nicolae (Nicky), cel de-al doilea fiu, s-a născut în august 1903, iar Ileana, în ianuarie 1909.

Dintre toți membrii Familiei Regale, Principele Carol a fost cel mai cucerit de mezină. Petrecea ore întregi citindu-i basme micuței principese, iar, după ce Ileana a mai crescut, se jucau împreună, deși Carol era cu șaisprezece ani mai în vârstă decât ea. O

așeza pe un trenuleț și o plimba pe șinele construite anume pentru trenurile lui. Ea chiuia de bucurie și avea respirația întretăiată de încântare și de emoție atunci când trenul trecea pe la cotituri; se facea mică-mititică pentru a încăpea în tuneluri, iar când ajunsese la vârsta de 3 sau 4 ani de-abia mai reușea să se strecoare prin ele. Mai târziu, principesa își amintea că odată fusese aproape strivită când trenulețul mersese foarte repede prin niște peșteri pictate, confecționate din ipsos.

În 1913, când Carol avea 20 de ani și Ileana 4 ani, principele a fost nevoit să se îndepărteze de sora lui cea mică. În pofida afecțiunii dintre ei, îndatoririle lui princiere și preocupările de adult îl țineau departe de ea.

Ilenei i-a lipsit mult atenția pe care i-o acorda fratele ei mai mare, dar golul afectiv s-a umplut odată cu nașterea frățiorului lor, Mircea, la 3 ianuarie 1913: „Ileana îl iubea [pe Mircea] cu ardoare maternă, iar el o adora mai mult decât pe oricine altcineva, mai mult decât pe mama sa ori pe doica sa”, scria Regina Maria în autobiografia ei. Principesa Ileana îi spunea fratelui ei cel mic „marea iubire a sufletului meu”.

Firea fericită, mulțumită a principesei, ascundea o viziune profundă și solemnă asupra vieții. De la o vârstă fragedă, stabilise raporturi cât se poate de firești cu oamenii. Mama sa, care era deosebit de credincioasă, i-a transmis credința în Dumnezeu, astfel încât Ileana îndrăgise mult sfintele mănăstiri, pe care le vizita împreună cu mama sa, entuziasmându-se și bucurându-se de tămâie, de lumânări și de atmosfera sacră a Sfintelor Liturghii, la care asistau amândouă. Prima casă în care locuia cu părinții, frații și surorile ei, era o mănăstire transformată în reședință a Familiei Regale, Mănăstirea Cotroceni - loc în care fusese înconjurată, de când se născuse, de pacea și evlavia pe care o imprimă asupra unui spațiu secole întregi de rugăciune. Ileana se simțise dintotdeauna apropiată de Dumnezeu și de îngeri dar, într-o noapte, acea apropiere a devenit o dominantă a personalității ei.

Din memoriile Domniței Ileana

Într-o zi, dis-de-dimineată, când aveam șapte ani, am văzut îngeri. Sunt tot atât de sigură azi cum am fost și atunci. Nu am visat, nici „n-am avut vedenii”. Știu precis că ei erau acolo, cu mare claritate. N-am fost nici mirată, nici înspăimântată. N-am fost nici măcar înfiorată, ci teribil de bucuroasă. Am vrut să le vorbesc și să-i ating. Camera noastră, a copiilor, era luminată de zorii zilei și am văzut un grup de îngeri stând în jurul patului fratelui meu mai mic. Eram atentă, altfel n-aș fi putut auzi vocile lor.

Purtau veșminte lungi, vaporease, de diverse culori pale. Părul le ajungea până la umeri și era diferit colorat, blond, roșcat și brun închis. Nu aveau aripi. La picioarele patului fratelui meu Mircea, puțin mai la o parte, stătea o ființă cerească. Era mai înalt și nemaipomenit de frumos, cu aripi mari, albe. În mâna dreaptă purta o lumânare aprinsă. Nu părea să aparțină grupului de îngeri strânși în jurul patului. El stătea deoparte și aștepta. L-am recunoscut a fi îngerul păzitor. Am observat apoi că la picioarele patului meu stătea o făptură cerească asemănătoare. Era înalt, veșmântul lui era albastru, cu mâneci largi. Avea părul castaniu și fața ovală; frumusețea sa n-o pot descrie, pentru că nu poate fi comparată cu nimic omenesc. În spatele lui, aripile i se înălțau lateral și în sus.

O mână îi era ridicată la piept, iar în cealaltă purta o lumânare aprinsă. Zâmbetul lui era cu totul îngeresc: dragoste, bunătate, înțelegere și siguranță izvorau din el. Încântată, am trecut peste cuvertură și, îngenunchind la capul patului, am întins mâna, cu dorința arzătoare de a-l atinge pe surâzătorul meu păzitor, dar el a făcut un pas înapoi, a întins mâna prevenitor și a dat ușor din cap. Eram atât de aproape de el, încât l-aș fi putut atinge cu ușurință. „Oh, te rog, nu pleca!”, i-am spus, cuvinte la care toți ceilalți îngeri au privit spre mine și mi s-a părut c-am auzit un râs cristalin, dar de acest sunet nu sunt sigură, deși știu că râdeau. Apoi au dispărut.

[Fragment din „Maica Alexandra - Principesa Ileana a României”, *Sfinții îngeri*, Editura Anastasia, București, 1992, pag. 301-302].

Cu toate că Principesa Ileana a fost extrem de impresionată de viziunea ei cu îngeri, vibrațiile lăuntrice s-au estompat odată cu trecerea timpului și au dispărut undeva, în adâncul cugetului, pe măsură ce evenimentele din lumea exterioară îi solicitau atenția atât ei, cât și întregii familii. Vizita aceea a îngerilor a fost ultima experiență frumoasă a copilăriei ei. Așa cum spunea chiar ea: „Copilăria mea a fost senină și liniștită, dar într-un fel îmi amintesc de ea acum de parcă ar fi un vis îndepărtat care deapănă o poveste ce mi s-a spus odată, demult”.

[Fragment din „Maica Alexandra - Principesa Ileana a României”, *Sfinții îngeri*, Editura Anastasia, București, 1992, pag. 301-302].

2. Suferință și război

Dar toate acestea sunt începutul durerilor. (Matei 24, 8)

Deși atât Ileana, cât și frații și surorile ei, duceau o existență ocrotită și erau în siguranță, existau totuși câteva lucruri de care nu puteau fi feriți, indiferent de vigilența părinților, indiferent de faptul că aveau sânge regesc.

În anul 1914, în timp ce Ileana și restul Familiei Regale se bucurau de un picnic de vară cu verii lor din Rusia, aproape toată Europa exploda. În luna iulie a acelui an, Arhiducele Franz Ferdinand, principele moștenitor al Imperiului Austro-Ungar, și Sophie Cohek, soția sa, au fost asasinați în orașul Sarajevo, din Bosnia, de către un revoluționar sârb. Austria a declarat război Serbiei, iar, din cauza complicatelor tratate și alianțe existente în Europa în acea vreme, peste doar câteva săptămâni întregul continent european s-a văzut implicat în război.

România era cuprinsă de o mare tensiune - iar aceasta se simțea cel mai mult în interiorul Familiei Regale. Regele Carol și Regina Elisabeta erau germani, ceea ce însemna că erau de partea Austro-Ungariei și a aliaților germani; mama Ilenei, Principesa Maria, o englezoaică deosebit de energică, avea convingerea că România trebuia să sprijine Marea Britanie. Tensiunile mocnite începuseră deja să se declanșeze. La un dineu în familie, Regina Elisabeta încercase s-o convingă pe Principesa Maria că Germania era singura speranță a României:

- Scumpa mea Missy, îi spusese regina principesei, nemții trebuie să stăpânească lumea, pentru binele întregii omeniri. În afară de asta, dragă Missy, Anglia

trebuie să cadă, pentru că englezoaicele au devenit niște femei imorale.

Probabil că așa a început Ileana să învețe arta diplomației, pentru că, fiind de față, a observat că mama sa, care era o britanică înflăcărată, și-a mușcat limba și a refuzat să răspundă replicilor sarcastice ale mătușii ei.

Cu toate că în ziua de 3 august 1914 Guvernul României a hotărât prin vot să rămână neutru, tensiunea dintre cele două curente aflate în dispută a continuat să erodeze atât Familia Regală, cât și țara, slăbind sănătatea deja fragilă a Regelui Carol. În octombrie 1914, regele a murit, iar Principele Ferdinand, tatăl Ilenei, i-a urmat la tron.

Regele Ferdinand a menținut încordata neutralitate a țării timp de doi ani, până în 1916 - an în care întreaga lume a Ilenei părea că se prăbușește. Mai întâi, la începutul lunii august, mătușa ei, Regina Elisabeta, a murit și a fost înmormântată la Curtea de Argeș, alături de soțul ei.

Pe 27 august, Regele Ferdinand a semnat declarația de război împotriva Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Imperiul Otoman și Bulgaria) și a intrat în război de partea Angliei. La începutul lunii septembrie, nemții au bombardat Bucureștiul, iar peste puțin timp ținta lor s-a îndreptat spre Cotroceni și spre Familia Regală. Din voia lui Dumnezeu, atunci când bombele au lovit grădinile Palatului, reședință a Familiei Regale, ei se mutaseră toți la Buftea, în locuința Prințului Barbu Știrbei, unul dintre cei mai apropiați sfătuitori ai Reginei Maria și un bun prieten al Ilenei, care îl numea „omul cel bun”.

Situația s-a agravat de îndată ce nemții și aliații lor, bulgarii, au înaintat cu asiduitate. Atât Regina Maria, cât și Regele Ferdinand aveau convingerea că regalitatea era „prima slujitoare a statului” și erau hotărâți ca fiii și fiicele lor să învețe să-și asume obligațiile care le reveneau. Regina Maria și fiicele ei vizitau spitalele pline de soldați răniți și muribunzi, cărora le duceau alimente și țigări, stând de vorbă cu ei și înveselindu-i atât cât era posibil.

Pe data de 6 octombrie 1916, Regina Maria nota în jurnalul ei autobiografic:

„Astăzi, Ileana a mers cu mine la spital pentru prima dată și m-a ajutat să le dau de mâncare răniților, purtând pe cap același gen de batic mic și alb pe care-l port eu”.

Exerciții de imaginație

Încăpere mare, întunecoasă. Prin ferestrele așezate sus, în perete, pătrunde lumina soarelui, desenând pătrate pe podeaua formată din plăci albe de ceramică, dar nici soarele nu reușește să îndepărteze mahnirea răniților. Paturile sunt înșirate de-a lungul încăperii, atât de multe, încât nu pot fi numărate, înghesuite la câțiva metri unul de celălalt. Răniții întinși pe ele vorbesc, suspină, se tânguie, strigă de durere. Miroase a dezinfectant, dar sub acest miros se simte un iz de putreziciune; emanația infecțiilor biruie mirosul penetrant al substanței dezinfectante.

Se deschide ușa de pe peretele cel mai îndepărtat al încăperii și o aromă pătrunzătoare de mâncare gătită se strecoară înăuntru, provocând agitație printre bolnavi. Femei îmbrăcate în veșminte albe, împingând cărucioare masive pline de farfurii cu mâncare, de pahare și căni, se deplasează cu rapiditate prin mijlocul încăperii, pe intervalul dintre paturi. În spatele lor, se află câțiva bărbați în uniforme militare, purtând cizme negre bine lustruite, care pocnesc pe linoleum la fiecare pas. Lângă ușă, un freamăt: toate privirile se îndreaptă către ultima infirmieră din grup, însoțită de o fetiță.

Femeia poartă o uniformă albă de asistentă medicală. Fusta îi atinge vârful ghetelor albe, iar șorțul alb, apretat, etalează o colecție întreagă de medalii și crucifixe.

Boneta albă încadrează o figură frumoasă, binevoitoare, luminată de un zâmbet cald, matern.

Fără îndoială, copila care se află alături de ea e fiica ei; au același oval al obrazului, același ten fără cusur, aceeași atitudine de îngrijorare. Fetița poartă o rochie albă și o batistă albă prinsă în părul ei negru, lung până la bărbie, imitând astfel boneta de infirmieră a mamei sale. Fața ei ovală, ochii albaștri, profunzi, sunt pătrunși de solemnitatea îndatoririlor pe care le îndeplinește.

Se apropie amândouă de primul pat, din care se întinde o mână în direcția lor; doamna îmbrăcată în uniformă de infirmieră cuprinde mâna întinsă în mâinile ei.

Bărbatul rănit șoptește ceva, iar fetița se întoarce spre mama ei:

- Zice că e fericit fiindcă ai venit să-l vezi!
- Spune-i că-i mulțumesc pentru curajul lui și că această cruce este un simbol al recunoștinței Regelui, al recunoștinței mele și a întregii țări pentru sacrificiul lui.

Mama îi întinde copilei o cruce mică, în timp ce aceasta îi traduce soldatului în românește cuvintele mamei sale. În timp ce vorbește, copila trece cu îndemânare o panglică prin partea de sus a crucii, îi face nod și o așază la gâtul soldatului. Regina Maria îl ajută să-și ridice partea de sus a corpului, iar Domnița Ileana îi pune o farfurie cu mâncare pe tava de lângă pat. Rănitul le zâmbește și le mulțumește, plecându-și capul, ia mâna micuței principese și o duce la obrazul său, apoi regina și fiica ei se îndreaptă către patul următor.

Ileana nu părea deloc tulburată din cauza războiului - scria Regina Maria în jurnalul ei în ziua care a urmat primei lor vizite la spital. „Seara, Mircea și Ileana s-au jucat în camera mea precum în zilele normale, de pace; mi-a făcut bine să le aud vocile fericite și nevinovate, și să-i privesc cum se joacă”.

La câteva zile după prima vizită la spital a Ilenei, ea și Mircea s-au trezit „simțindu-se rău”. Ileana și-a revenit repede - boala nu a părut s-o afecteze la fel de mult ca pe fratele ei; pe măsură ce treceau zilele, febra micului prinț creștea, ochii îi erau din ce în ce mai sticloși, iar doctorii deveneau din ce în ce mai sumbri. După o lungă așteptare, ei au anunțat în sfârșit Familia Regală: Mircea avea febră tifoidă. În zilele noastre, febra tifoidă se vindecă rapid cu ajutorul antibioticelor, dar la începutul secolului al 20-lea era o boală mortală.

Mircea a intrat în agonie. Temperatura îi crescuse foarte mult și începuse să delireze. O striga întruna pe Ileana, sora lui iubită. Iubindu-l și ea extraordinar de mult, Ileana era probabil îngrozită de starea lui. Copilul își revenea puțin, dar apoi recădea în delir. Încremenită de suferință, familia aștepta, veghindu-i țipetele atunci când doctorii îl înfășurau în cearceafuri ude și reci pentru a-i scădea febra. Zăcea în pat, alb precum cearceafurile, cu ochii dați peste cap. În cele din urmă, în seara zilei de 2 noiembrie 1916, la ora 21:00, cu mânuța lui fierbinte strânsă în mâna mamei lui, Principele Mircea, în vârstă de aproape patru ani, a plecat dintre cei vii.

Înmormântarea a avut loc în biserica Palatului Cotroceni. Înconjurat de crizanteme albe strălucind printre lumânările aprinse, Mircea a fost înmormântat în cimitirul bisericii, sub copacii desfrunziți, într-o zi posomorâtă de noiembrie.

În zilele următoare, cu inima frântă de durere, Ileana a învățat de la mama sa o lecție despre datorie, responsabilitate și tărie, pe care n-avea s-o uite niciodată - o lecție care urma să-i prindă bine în viitor, când avea de înfruntat alte nenorociri. Fiind atât de apropiată sufletește de Regina Maria și știind cât de mult îl iubise pe fratele ei cel mic,

Ileana înțelegea cât de mare era durerea mamei ei. Regina însă nici nu s-a lăsat copleșită de suferință, nici nu s-a izolat în turnul de fildeș al suferinței ei de mamă, ci și-a canalizat întreaga energie spre activitatea de îngrijire a soldaților răniți. După o zi istovitoare la spital, ea se întorcea la Buftea, unde se întâlnea cu soțul ei, Regele Ferdinand, și cu Prințul Barbu Știrbei, consilierul Coroanei, care era și cel mai bun prieten al Familiei Regale, pentru a discuta despre desfășurarea războiului și despre situația de pe front.

Deși Domnița Ileana era o copilă - avea doar șapte ani -, ea constata și înțelegea, cu simțul de observație și cu inteligența care-o caracterizau, tot ce se petrecea în jurul ei. Regina Maria se dăruia în întregime slujirii țării, până la epuizare, ascunzându-și durerea pierderii fiului ei, pentru ca oamenii să se poată bizui pe ea în continuare, iar fiica ei învăța de la ea cum se cuvine să se comporte o suverană. De asemenea, Ileana mai învăța de la mama sa și cum să le dea impresia celor din jur că se bucură de viață, chiar atunci când simțea că inima îi fusese smulsă din piept.

3. Fuga și exilul

Scapă-mă de vrăjmașii mei, că la Tine alerg, Doamne. (Psalmul 142, 9)

Seara târziu, 25 noiembrie 1916: Ileana, împreună cu mama și cu surorile ei, însoțite de întreaga Curte Regală, tremurau de frig pe platforma Gării de Nord din București. Vântul rece de iarnă sufla aspru, cu putere, șfichiuitor, izbindu-se de hainele groase și de ciorapii călduroși. Cei din jur murmurau despre frigul iernii și vântul tăios, îngrijorați că nu vor ajunge în siguranță la Iași. Nemții, care se pregăteau să intre în București, bombardaseră liniile ferate de jur-împrejurul orașului. Era frig și în tren, unde, odată urcați și plecați la drum, Ileana se întreba probabil dacă se vor mai întoarce vreodată acasă.

Au ajuns cu bine la Iași, dar timp de două săptămâni, Familia Regală, personalul auxiliar, întreaga Curte Regală, au fost nevoiți să locuiască înghesuiți în trenul acela aglomerat. Nici lungile plimbări prin ținuturile învecinate, nici jocurile și cântecele vesele n-au reușit să alunge plictiseala și spaima provocată de obținerea unei locuințe.

Deși avea doar șapte ani, principesa mărturisea mai târziu: „Eram suficient de mare pentru a înțelege ce se întâmpla”. [Principesa Ileana a României, *I Live Again* (Trăiesc din nou), Rinehart & Company, Inc., New York, 1952].

Așa cum și-a dat seama imediat, orașul Iași era un dezastru. Dacă războiul nu avea să distrugă ce mai rămăsese din România, urmau să o facă condițiile de viață din Iași.

Orașul Iași este situat în nord-estul României, la o distanță de 14 km de granița cu Basarabia - o regiune care, pe vremuri, a fost teritoriu românesc, dar care în

1916 făcea parte din Imperiul Țarist, pe cale de a se destrăma. În Iași, capitala molcomă a Moldovei, locuiau pe atunci, în vreme de pace, aproape 60.000 de persoane.

De-a lungul lunilor noiembrie și decembrie 1916, peste 230.000 de refugiați români au năvălit în oraș, în timp ce răniții continuau să sosească de pe front. Nimeni nu planificase vreo evacuare, nu exista nici un fel de organizare, și Ileana își dădea seama că orașelul acela liniștit nu era pregătit să facă față atâtor nou-veniți. Oamenii umblau de colo-colo pe străzi, căutând cu disperare un adăpost și ceva de mâncare. Spitalele erau supraaglomerate, iar medicamentele care soseau nu puteau fi distribuite din cauza lipsei de organizare.

Condițiile de viață erau mai aspre și pentru că oamenii se confruntau cu cea mai grea iarnă din ultimii cincizeci de ani. Zăpada abundentă blocase căile ferate și drumurile de acces, împiedicând astfel aprovizionarea locuitorilor cu cele necesare traiului. Deoarece cărbunii lipseau cu desăvârșire, oamenii tăiau copacii din parcuri pentru a-și face rost de combustibil.

Regele Ferdinand fiind ocupat cu situația militară, Regina Maria a început să stabilească prioritățile, ocupându-se, împreună cu Ileana și cu celelalte două fiice ale sale, de cele mai urgente nevoi ale oamenilor. Vizitau zilnic spitalele supraaglomerate, unde circumstanțele erau absolut înfiorătoare:

„Într-un loc în care încăpeau, în condiții normale, trei sute de persoane erau îngrămădite șapte sute; construcțiile, care arătau a hambare, erau lipsite de lumină și de surse de aerisire și aveau podelele pline de noroi, adică pământ călcat în picioare peste care se așezaseră paturi suprapuse. Înghesuie în ele, o mulțime de făpturi nefericite, lovite de toate bolile imaginabile, la care se adăugau diferite forme de tifos. Nu existau posibilități de izolare a celor care sufereau de boli infecțioase și nici instalații sanitare nu existau”. [Principesa Ileana a României, *I Live Again* (Trăiesc din nou), Rinehart & Company, Inc., New York, 1952].

Supraaglomerarea însemna că fiecare pat era ocupat de câte trei persoane. Lipsa combustibilului avea consecințe grave: oamenii nu numai că dădăiau de frig în saloanele înghețate și expuse curentului, complet neîncălzite, fiindcă nu existau nici cărbuni, nici lemne, dar nu puteau nici să fie spălați, rănilor lor nu puteau fi curățate, bandajele nu le puteau fi sterilizate. Pretutindeni, infecțiile și pneumoniile făceau mai multe victime printre bolnavi decât rănilor cu care veniseră de pe front.

Când se întorceau acasă de la spital, Ileana și mama sa intrau în căzi cu apă fierbinte și-și dădeau jos hainele, pentru a îneca astfel păduchii și puricii purtători de microbi, pe care-i colectaseră în timpul vizitelor spitalicești.

Pe parcursul anilor 1916 și 1917, criza economică a continuat în Iași. De parcă situația medicală atât de grea și cea la fel de dificilă a încălzirii n-ar fi fost suficiente, lipsa de resurse alimentare din oraș înrăutățea lucrurile și mai mult. Până și Familia Regală suferea din această cauză.

„Îmi amintesc că mi-era mereu foame, scria Ileana, dar că doream să nu simt nevoia de a mânca, deoarece mâncarea de care puteam face rost era mereu aceeași, complet lipsită de diversitate”. Mâncarea de bază era fasolea, împreună cu o repetare monotonă a următoarelor alimente: „supă cu fâșiute de carne de cal și varză, porumb, un pic de pâine neagră și cafea făcută din ghinde uscate”. Adeseori, mâncarea era atât de veche încât ar fi trebuit să fie aruncată la gunoi - dar asta s-ar fi întâmplat în vremuri mai bune. Din cauza deficienței de vitamine, Ileana a avut probleme de sănătate întreaga viață.

Cu toate acestea, membrii Familiei Regale erau norocoși, și Ileana știa că este așa. Străzile orașului erau înțesate de oameni înfometați și fără adăpost - ceea ce-i apăsa sufletul sensibilei copile. În timpul meselor, ea îi ruga pe oaspeți și pe membrii Familiei Regale să-i dea bucăți de pâine, iar mai târziu se strecura în bucătărie, unde bucătarul îi pregătea un termos cu ceai fierbinte sau cu apă fierbinte, dacă altceva nu se găsea. Îngrămădea câtă mâncare putea într-un coș de care făcuse rost și fugea pe ușă afară. Atât

ea, cât și Mignon, sora ei, în unele cazuri, colindau străzile orașului, împărțind ceai, pâine și mâncare nevoiașilor înfometați și lipsiți de adăpost.

Oricât de pline de bune intenții erau aceste acte de caritate ale micuței principese, ele nu-i ajutau prea mult pe oameni, care mureau în număr foarte mare.

Din memoriile Domniței Ileana

Ani de zile am avut coșmaruri legate de „procesionile” funerare pe care le vedeam de atâtea ori la Iași, pe vremea copilăriei mele: un cal costeliv, înhămat la o căruță obișnuită de țară, încărcată de cadavre, îngrămădite unul peste celălalt, formând un morman cât se poate de înalt. În față, pe scândura butucănoasă pe care stătea vizitiul, erau așezați un preot îmbrăcat în veșminte solemne și un trâmbițaș militar, a cărui îndeletnicire era să cânte din trompetă la înmormântările publice.

Într-o zi, când treceau pe lângă casa noastră, eu eram la fereastră și mă întrebam cum de poate un animal atât de pricăjit să tragă după el o căruță atât de încărcată. Deodată, calul s-a oprit, a alunecat încet pe lângă oiște și a căzut mort. Din cauza căzăturii calului, căruța s-a răsturnat și trupurile goale ale morților s-au împrăștiat țepene pe stradă. Îmi amintesc că l-am zărit pe un soldat din regimentul de gardă al cavaleriei alergând să-l ajute pe vizitiu, apoi am plecat de la fereastră să caut alinare într-o jucărie pe care o adusesem de la București - un căluț de lemn, jucăria preferată a frățiorului meu Mircea, care murise doar cu o săptămână înainte de a fi alungați cu toții

din locuința noastră de la Cotroceni.

Îmi aduc aminte de acel soldat din regimentul de gardă al cavaleriei și în ziua în care a fost anunțată la Iași declanșarea revoluției bolșevice din Rusia. Casa în care fusese înghesuită familia noastră se afla alături de statul-major al rușilor; mă uitam pe fereastră și vedeam ofițerii ruși aliniați la zidul grădinii, în timp ce recruții se pregăteau să-i împuște. Între curtea lor și a noastră era un zid despărțitor, pe care era proptită o stivă de lemne.

În timp ce urmăream scena din grădina statului-major, înmărmurită de groază, soldații din regimentul nostru de gardă, care auziseră ce urma să se întâmple, au venit în goană, alergând în jurul casei, și-au scos săbiile, au sărit peste stiva de lemne, au escaladat zidul și au sărit dincolo la timp pentru a-i salva pe ofițerii aceia. Însă nu toate scenele de violență aveau un final la fel de fericit. [Principesa Ileana a României, *I Live Again* (Trăiesc din nou), Rinehart & Company, Inc., New York, 1952].

O rază sfioasă de soare le-a încălzit tuturor sufletele în luna ianuarie 1917, odată cu sosirea din Rusia, de la Petersburg, a lui Ducky, mătușa Ilenei, sora preferată a Reginei Maria. Mătușa Ducky venise cu daruri pentru toți. Ileana a primit o cutie de acuarele și un căluț de lemn înhămat la o căruță și s-a declarat foarte încântată. Toți membrii Familiei Regale au fost bucuroși să primească în dar cizme de piele de bună calitate. Parcă venise Crăciunul.

De asemenea, Ducky sosise cu un tren întreg plin de provizii militare și spitalicești. Veștile din Rusia însă nu erau deloc bune, iar necazurile de acolo nu se limitau doar la Familia Imperială. Știrile aduse de mătușa Ilenei au fost confirmate în luna martie

a aceluiși an, 1917, odată cu izbucnirea revoluției ruse, când țarul, vărul de-al doilea al Ilenei, a fost constrâns să abdice. Revoluția bolșevică urma să aibă consecințe serioase pentru România și pentru Familia Regală a României, atât în Primul Război Mondial, cât și în anii de după război.

În Iași, lucrurile continuau să se deterioreze. În condițiile mizerabile de trai de acolo, dar și din cauza supraaglomerării din oraș, epidemiile erau inevitabile; febra tifoidă și tifosul exantematic se dezlănțuiseră în tot orașul. Numai harul lui Dumnezeu le-a ocrotit pe Ileana și pe mama sa, ferindu-le de îmbolnăvire, pentru că nici una, nici cealaltă nu au încetat să se ocupe de soldații răniți din spitale - alinându-le suferințele - și să-i ajute pe civilii lipsiți de locuință și de hrană.

Ileana continua să învețe lucruri noi de la mama sa, zi de zi. Cu optimismul ei de fond, cu farmecul și firea ei prietenoasă, Regina Maria era hotărâtă să nu lase pe nimeni să vadă nici cât de disperată era din cauza conjuncturii cumplite în care se aflau cu toții, nici cât era de distrusă sufletește de recenta pierdere a mezinului ei.

Regina Maria era zilnic în plină activitate, ajutându-i pe bolnavi și pe săraci atât cât îi stătea ei în puteri să ajute. În afară de Ileana, nimeni altcineva nu cunoștea durerea neconținută a reginei provocată de moartea băiețelului ei. Uneori se cuibăreau amândouă în patul reginei și plâneau, vorbind despre iubitul lor Mircea.

Ileana și-a găsit o ocupație care s-o mai scoată din menghina încheștării și a durerii. S-a împrietenit cu fiica medicului Familiei Regale, Ioana Perticari; fetele petreceau ore întregi jucându-se atât în casa în care locuia Ileana, cât și în casa doctorului Perticari, aflată în afara orașului.

Principele Nicolae își lua mama și surorile la plimbare, la țară, în mașina lui sport, „Bambino”. Ilenei îi plăceau mult ieșirile cu mașina, iar principele, un tânăr energic și inteligent în vârstă de 16 ani, se bucura ori de câte ori avea prilejul s-o plimbe pe sora lui.

Ileana și mama sa îndrăgeau mult echitația; una dintre cele mai mari plăceri ale lor era să iasă după-amiezile cu caii pe colinele Iașiului. Fiindcă Tango, poneiul adorat al principesei, un murg de culoare castaniu-închis, cu o coamă lungă, fâlfâind în vânt, nu avea viteza calului reginei, Regina Maria o lua înainte și o aștepta pe o creastă de deal. Tango fugea cât de repede putea, iar Ileana - cu o pălărie mare de astrahan gri în pericol de a-i zbura de pe cap, cu rochia ei model căzăcesc fluturându-i în vânt, cu ochii strălucitori și obrajii îmbujorați - îl îmboldea de zor să înainteze. Când se opreau să-și recapete respirația priveau spre dealuri, în direcția Bucureștiului, și vorbeau despre tot ce lăsaseră în urmă.

4. Revoluție și capitulare

Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean și de omul nedrept mă izbăvește, care gândeau nedreptate în inimă, toată ziua îmi duceau război. (Psalmul 139, 1-2)

Stihiile revoluției bolșevice, dezlănțuite în toată Rusia, au cuprins și Basarabia, izbucnind apoi și în armata română unde, neîndoielnic, exista un pământ fertil pentru așa ceva. Semințele răzvrătirii, ale rebeliunii, prindeau rădăcini.

Ani de-a rândul, sătenii români ceruseră cu vehemență să li se extindă proprietățile agricole și să aibă și ei un cuvânt de spus în dezbaterile și rezolvarea problemelor publice. Pe măsură ce revoluția se răspândea în Rusia, ea îi contamina și pe soldații români, care considerau, pe bună dreptate că, din moment ce luptau pentru pământul țării, aveau dreptul să dețină și ei părți din acest pământ și să aibă reprezentanții lor în forurile de conducere ale țării.

Deși Constituția și legile țării nu îngăduiau Familiei Regale să dispună de prerogative politice majore, ei au influențat totuși viața politică și legislativă a României. Regele Ferdinand și-a folosit autoritatea regală când s-a deplasat până la linia frontului, pentru a se adresa trupelor militare. Promisiunile de reformă politică și agrară făcute de rege pentru perioada imediat următoare încheierii războiului i-au atras denumirea de „Regele țăranilor”.

Ileana era mândră de tatăl ei, mai ales de atitudinea pe care o luase el în favoarea țăranilor - de acest lucru ea își va aminti cu o deosebită plăcere întreaga viață.

În vara anului 1917, mica principesă a dus o existență oarecum nomadă. Deși era de neînduplecat în privința îndeplinirii îndatoririlor Familiei Regale, Regina Maria înțelegea totuși că Ileana era o copilă în vârstă de opt ani. Pentru a o elibera din menghina ororilor războiului cu care se confruntau zilnic, mama i-a îngăduit fiicei ei să-și împartă vara între o vale izolată a Iașiului, Spitalul din Ghidigeni, unde mergea împreună cu sora ei Mignon, și refugiul personal al reginei, o casă la Coțofenești.

Când s-a întors cu mama sa de la Coțofenești, în luna septembrie, Ileana a aflat că, odată cu declarația de război a României împotriva Germaniei, ambasadorul Americii sosise la Iași, aducând cu el un contingent amplu de funcționari ai organizației Crucea Roșie, condus de colonelul Henry Anderson.

Deși la vârsta ei copiii mergeau la școală, Ileana primea lecții particulare. Deoarece cititul, scrisul și aritmetica nu o învățau ce trebuia să știe despre viața de

principesă, mama sa îi completa educația, îngăduindu-i s-o însoțească în vizitele ei la spitalele ieșene și să fie translatorea colonelului Anderson și a echipei sale de funcționari.

Toamna anului 1917 a fost o perioadă de o istovitoare incertitudine, de spaimă și îngrijorare. Părinții Ilenei n-au încercat nici să le ascundă copiilor necazurile prin care treceau, dar nici să-i înfricoșeze cu veștile proaste pe care le primeau. De altfel, și cel mai naiv copil - ceea ce nu era, bineînțeles, cazul Ilenei - și-ar fi dat seama că situația era foarte grea.

În luna octombrie 1917, Lenin și bolșevicii au preluat puterea la Moscova. Moralul trupelor din România a scăzut și mai mult. Soldații români știau că nu vor putea face față numărului mult mai mare al dușmanilor țării. Capitulara era iminentă.

Crăciunul era prilejul cel mai potrivit pentru organizarea unei festivități așa cum numai Familia Regală se pricepea să organizeze. Fire realistă, Regina Maria nu dorea să-i dea Ilenei speranțe prea mari în privința așteptărilor pe care le avea de la Moș Crăciun, ca orice copil. „N-o să poată Moșul să treacă de front, acolo sunt nemții”, îi explica ea copilei în vârstă de opt ani.

Indiferent de problemele de deplasare ale lui Moș Crăciun, Ileana dorea să aibă și ea petrecerea ei proprie de Crăciun și să-și servească musafirii cu ceai. Împreună cu surorile ei, a încropit un pom de Crăciun și și-a invitat colegile de activități caritabile din Franța, Anglia și America la o mică agapă în jurul bradului împodobit.

Cu acest prilej, Ileana le-a împărtășit prietenelor din America veștile pe care le primise de la mama ei în legătură cu Moș Crăciun. Fetele s-au declarat uimite, refuzând s-o creadă. Colonelul Anderson le spusese că Moș Crăciun poate călători pretutindeni în lume. Cum să fie el oprit de către neisprăviții de nemți? Fără doar și poate, Moș Crăciun va ajunge la ea, i-au spus ele! Astfel asigurată, Ileana le-a servit liniștită plăcinta cu prune, punctul maxim de interes al petrecerii lor.

Exerciții de imaginație

Epuizată după agitația sărbătoririi Crăciunului, Ileana nu se poate trezi imediat din somn, are nevoie de câteva minute. Se aud chicoteli și șoapte la marginea patului ei. Se joacă cineva acolo - poate femeile din camera înțesată de lume? Dar e atât de târziu! Totuși vocile sunt prea groase pentru a fi voci de femei, păreau mai degrabă voci de bărbați. Se aude un râs înăbușit: „Șșt! O s-o treziți!”.

E vocea colonelului Anderson! Ce face acolo oare? Cu ochii pe jumătate deschiși, dar absolut nemișcată, Ileana se uită la capătul patului ei. Cel puțin vreo doisprezece ofițeri se înghesuiau în jurul ciorapului de Crăciun pe care-l agățase de capul patului. O aude pe mama sa chicotind, în timp ce ofițerii umpleau ciorapul cu daruri.

Vasăzică, Moș Crăciun reușise să treacă dincolo de liniile frontului german! Amintindu-și protestele indignate de mai devreme, mica principesă surâde. Într-un fel, văzându-i pe bărbații aceia adunați în jurul patului ei, făcând tot ce le stătea în putință să-i păstreze ei credința vie, i se întărea convingerea în existența lui Moș Crăciun - deși ea nu credea în personajul tradițional. Știa că spiritul generos al lui Moș Crăciun, alături de cel al lui Moș Nicolae, fusese întotdeauna reprezentat de familia ei și de acești prieteni de familie, mărinimoși și buni. Ileana îi urmărește cu privirea până termină de așezat darurile și ies din cameră în vârful picioarelor. *E uimitor cum de niște cizme atât de mari și grele pot face atât de puțin zgomot*, se gândește ea, în timp ce-nchide ochii, zâmbind.

Dimineață, ia ciorapul de Crăciun în mâini și-i răstoarnă conținutul deasupra cuverturii de pe pat. Ce stranie colecție de obiecte! O pungă de piele pentru tutun - în care-și va putea păstra puținii ei bănuți puși deoparte - și o altă pungă, de cauciuc. Un portțigaret mic de lemn, o monedă americană de aur și o, ce comoară!, un baton mic de ciocolată numai pentru ea! Mai erau acolo o insignă militară de la unul dintre ofițerii englezi, stegulețe britanice și americane în miniatură, o portocală și mai multe nuci -

acestea erau voluminoasele daruri primite. Deși fericită, principesa își dădea seama că nu putea să trădeze taina și să le mulțumească ofițerilor. Trebuia să-i lase să creadă c-au reușit s-o păcălească!

5. Flux și reflux: necazuri de familie

Fiul meu, nu disprețui certarea Domnului și nu simți scârbă pentru muștrările Lui, căci Domnul îl ceartă pe cel pe care-l iubește și ca un părinte îl pedepsește pe feciorul care Îi este drag. (Pildele lui Solomon 3, 11-12)

Neajunsurile materiale au continuat și în anul următor, 1918 - și, pentru că nimic nu se obține gratis, nici măcar o floare, Ileana a fost foarte mulțumită de modestele daruri primite pe 5 ianuarie, cu ocazia împlinirii vârstei de nouă ani.

Noul an n-a pus capăt presiunilor războiului. Conjunctura militară era atât de gravă, încât pe data de 5 martie guvernul român a fost nevoit să capituleze, în cele din urmă.

Exerciții de imaginație

Ileana se ținea strâns de mâna mamei sale în timp ce ultimul pasager se urca în tren. Dincolo de cercul de lumini al Gării de Nord era întuneric, iar respirația mamei și a fiicei părea să imite pufăitul aburilor locomotivei. În noaptea aceea, de 9 martie, Ilenei îi era la fel de frig sufletește pe cât de frig îi era trupește din cauza aerului înghețat al nopții. Principesa stătea în picioare, având-o pe mama sa de o parte și pe fratele ei Nicky de cealaltă parte. În spatele ei, Elisabeta, sora cea mare, înaltă, curajoasă, își flutura cu tristețe mâinile într-un gest de despărțire adresat membrilor misiunilor aliate care plecau cu trenul târziu, în noapte.

De-abia trecuse de miezul nopții și membrii Familiei Regale părăseau Gara de Nord cu senzația că se întorceau de la una din cele mai ciudate petreceri la care fuseseră vreodată. Tremurând de frig și luptându-se să nu plângă, Ileana se gândea la cele întâmplate mai devreme, în aceeași seară, când conversațiile curgeau lin, în ciuda supărării și a lacrimilor din timpul discursurilor de rămas bun.

Poeziile recitate de Marioara Ventura, una dintre cele mai apreciate actrițe ale scenei românești, fuseseră extraordinare (după părerea adulților, pentru că Ilenei i se păruseră cam plictisitoare), iar tânărul și talentatul muzician George Enescu cântase magnific la vioară. Era un fel de împletire de petrecere reușită și ceremonie funerară. Chiar atunci când se spuneau glume și cei prezenți râdeau, amuzați, Ileana simțea durerea din sufletele lor; unii dintre ei ieșeau brusc din încăpere și se întorceau după câteva minute, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ea știa că oamenii mari au ciudățeniile lor, dar știa, de asemenea, că aparențele trebuie salvate și curajul nu trebuie să ne părăsească, indiferent de cât de mari ar fi nenorocirile care ne încearcă, chiar atunci când este vorba despre capitularea țării în fața inamicului.

Ileana își atingea pungața cu bani din buzunar și zâmbea, bucuroasă și

mândră, în pofida necazurilor. Se gândea cât de fericită fusese atunci când, pe la jumătatea serii, colonelul Anderson ceruse să se facă liniște pentru a ține un mic discurs despre cât de bineveniți se simțiseră membrii delegației organizației Crucea Roșie și cât de mult ajutor primiseră de la Familia Regală. După aceea, a chemat-o în fața tuturor pe ea, pe Principesa Ileana, și le-a spus tuturor că ajutorul ei a fost extraordinar și că toți membrii delegației se declaraseră impresionați de dăruirea ei și de dragostea pe care o avea pentru munca ei. Apoi, ca și cum n-ar fi fost de ajuns ce spusese, i-a oferit Ilenei un săculeț cu bani. Ileana nu-i numărase, dar era vorba despre un teanc de bancnote. Colonelul Anderson i-a spus că-i dăruiește acei bani pentru ca ea să continue buna lucrare la care fuseseră angajați cu toții - și a asigurat-o de încrederea lui în ea, în faptul că ea va ști cum să-i folosească.

Acum trebuiau să plece, își spuse ea, iar zâmbetul îi pieri de pe buze. Toți. Pe drumul spre gară, mama sa îi explicase că plecarea lor făcea parte din condițiile de capitulare impuse românilor de către nemți. Regina Maria a adăugat că, deși guvernul nu fusese de acord, ea îl convinsese totuși pe rege să îngăduie ca întreaga Familie Regală să-i conducă la gară pe ofițerii britanici, francezi și americani și să-și ia rămas bun de la ei.

Privirile Ilenei se înceteșează în timp ce se uită fix la ferestrele trenului, făcându-le semn cu mâna și strigându-i pe nume. Nu-și dă seama cine-i răspunde, făcându-i cu mâna - să fie oare colonelul Henry Anderson? Clipește și-l vede pe colonel trimițându-i o sărutare. Trăgând aerul pe nas, Ileana prinde sărutarea și-o îndeasă în buzunarul hainei ei vechi, peticite, iar apoi îi trimite și ea un pupic. Trebuie să fie curajoasă, trebuie să arate cât de puternică este o principesă româncă, dar nu-și poate stăpâni lacrimile care-i curg pe obraji în timp ce pornește trenul, și prietenii și aliații ei se îndepărtează, lăsând țara și pe principesă lipsite de prezența lor.

Singurul aliat străin rămas în țară era acum colonelul Joe Boyle, originar din Canada, care se afla la Iași atunci când Aliații părăseau Bucureștiul în miez de noapte. Prezența lui acolo a făcut posibil ca Regina Maria și Principesa Ileana să poată face față plecării Aliaților fără să-și piardă complet cumpătul. În zilele de după semnarea Tratatului de Pace, sprijinul neclintit al colonelului Boyle față de regină și țară a cucerit inima Ilenei, care îi spunea „Unchiul Joe”.

Chiar și pentru acele timpuri, colonelul Joseph Whiteside Boyle era un bărbat original, ieșit din comun. El a devenit unul dintre cei mai apropiați prieteni ai principesei; prietenia lor a durat până la moartea lui, survenită în 1923. Născut în 1867, colonelul intrase într-al cincilea deceniu de viață când sosise pentru prima dată în România, după o viață lungă și aventuroasă.

Boyle făcuse avere în Klondike, în perioada goanei după aur din anii 1890. Când a izbucnit războiul, era prea vârstnic pentru a se înrola în armată, așa că, în loc de a se înrola, a finanțat o unitate militară de mitraliere în zona Klondike. Dar această inițiativă nu i s-a părut suficientă și a vrut să participe la acțiune. Pentru a-l răsplăti și a-i recunoaște meritele, guvernul canadian i-a conferit lui Boyle titlul onorific de locotenent-colonel. După aceea, el plecase în Anglia, pentru a fi alături de oamenii lui. Acționase toată viața în mod independent. Pentru el, ordinele erau doar sugestii pe care, atunci când nu le agreea, le ignora.

Neștiind cum să procedeze cu un asemenea om, britanicii l-au trimis în Rusia, să ajute la transporturile militare pe căile ferate de acolo, în timp ce ei, împreună cu canadienii, încercau să înțeleagă cine-l controla din umbră.

Pe români îi întâlnise atunci când activitatea sa legată de transporturile pe căile ferate l-a dus în Basarabia. La cererea Guvernului României, a plecat în Rusia și a reușit nu numai să salveze un număr de bijuterii ale Coroanei României și acte importante

ale Casei Regale, ci și să „elibereze” și să aducă în țară mai multe trenuri pline de provizii. În ianuarie 1918 a ajuns cu avionul la Odessa, de unde s-a îmbarcat pe o corabie rusească, pe care se afla un număr mare de prizonieri români și, printr-o combinație de îndrăzneală și intimidare, a reușit să-i salveze pe toți de la exil sau chiar de la moarte.

Regina Maria l-a cunoscut și i-a mulțumit personal pentru munca și pentru curajul lui, iar el a devenit prietenul sincer și devotat al Domniței Ileana pentru tot restul vieții lui.

Chiar și atunci când țara suferea înfrângeri, Maria și Ileana nu puteau fi intimidare. Desigur, Ileana nu cunoștea termenii armistițiului, dar acțiunile nemților îi dădeau de înțeles că erau aspri și punitivi. Germania trimisese trupe de ocupație, care nu se atinseseră nici de Familia Regală, nici de membrii guvernului, dându-și seama că, dacă le-ar fi făcut vreun rău, i-ar fi provocat pe cetățenii României la o revoltă de proporții.

Forțele de ocupație jefuiau sistematic țara. Instituiseră reguli de muncă forțată pentru toți sătenii și îi deportau, îi arestau sau îi împușcau pe toți cei care nu se subordonau lor. Preluaseră rafinăriile, râurile și fermele și controlau toate rețelele de comunicație. Deși nu îndepărtaseră Familia Regală de la putere și nu interveniseră în exercitarea atribuțiilor Regelui Ferdinand, distribuiau materiale de propagandă prin intermediul cărora condamnau întreaga Familie Regală.

Membrii vechiului parlament, cel dinaintea capitulării, demisionaseră în semn de protest față de măsurile luate de ocupația germană. Membrii noului parlament, controlat de nemți, greșiseră estimările lor: Germania nu câștiga războiul. Victoria era de partea Aliatilor. La puțin timp după semnarea Tratatului de Pace, membrii noului cabinet

al guvernului luau micul dejun cu Familia Regală.

Deși nu doreau să aibă de-a face cu asemenea persoane, atât Regina Maria, cât și Principesa Ileana, trebuiau să fie prezente. Ileana scăpa mai ușor, având în vedere că era o copilă pe care n-o prea băga nimeni în seamă, dar mama sa trebuia să rămână la masă cu ei, să arboreze cea mai diplomatică atitudine posibilă, și să fie regină-amfitrioană. Fiica ei o compătinea și, mai târziu, peste zi, o întreba: „Cum ai putut suporta să stai acolo?”.

În primăvara anului 1918, Regina Maria s-a retras la căsuța ei de la Coțofenești, împreună cu Ileana. În căsuța aceea, mama și fiica ignorau Guvernul de la Iași și se țineau departe de supărătoarea ocupație germană. Regina își continua activitățile ei caritabile, vizitând satele și spitalele învecinate, iar Ileana o însoțea și se împrietenea cu copiii care locuiau pe acele meleaguri. Mai târziu, ea își va aminti de primăvara și vara anului 1918 ca de una dintre cele mai fericite și mai încântătoare perioade din viața ei.

Atunci i-a cunoscut pe Dumitru și pe Stanca, frate și soră, și pe cei mai apropiați prieteni ai lor, patru frați; pe toți patru îi chema Ion. Cutreierau împreună dealurile, se bălăceau în pâraiașe și râuri, se cocoțau prin copacii scăldați în soarele cald al primăverii. Când oboseau, se întorceau acasă și stăteau la umbra ocrotitoare a unui tei, ale cărui miresme le mângâiau nările, în timp ce Regina Maria le depăna povestiri din viața ei în Anglia și în Malta.

Între ei, copiii vorbeau despre credință și Biserică. Domnița Ileana le povestea despre sfintele mănăstiri și despre viețile călugărilor și ale călugărițelor. Vioi, inteligenți, copiii o întrebau despre însemnătatea credinței - iar discuțiile durau după-amieze întregi.

Făceau și diverse treburi împreună; Ileana muncea cot la cot cu ei atunci când își îngrijeau porcii, oile și o frumoasă vacă albă, proprietatea celor patru frați cu același prenume, Ion. Principesa o îndrăgise atât de mult pe vaca aceea, încât o botezase „vaca sacră și albă din India”.

Ilenei îi plăcea foarte mult să meargă în sat, în vizită la tușa Elisabeta, bunica lui Dumitru și a Stancăi. Petrecea multe ore stând de vorbă și cu alți săteni și o vizita pe micuța Maria, o fetiță invalidă care suferea de tuberculoză, pentru a sta de vorbă cu ea și a o înveseli.

În zilele petrecute la Coțofenești, principesa a vorbit doar românește. De aceea, toată viața le-a fost recunoscătoare prietenilor ei pentru că-i dăruiseră „baza reală” a cunoștințelor ei de limbă română. Pe deasupra, ei îi consolidaseră devotamentul pentru țară și popor. Niciodată nu va putea despărți țara de figurile celor cu care se jucase și lângă care muncise în acea vară și în verile următoare.

Pe la mijlocul verii, întreaga Familie Regală s-a reunit și s-au mutat cu toții la Bicz, în conacul de pe moșia Coroanei din Munții Carpați. În măsura în care-i permiteau misiunile lui diplomatice legate de război, unchiul Joe îi vizita frecvent - până în luna iulie, când a suferit un grav accident vascular. Regina Maria a insistat să rămână cu ei până-și va reveni.

În perioada lui de recuperare, Ileana a petrecut ore întregi cu iubitul ei unchi Joe, vorbind cu el, citindu-i, ascultându-l recitând din versurile poetului canadian Robert Service. Ritmul cadențat și imaginile vibrante din poemele „Incinerarea lui Sam McGee” și „Cum a fost împușcat Dan McGrew” o impresionau în mod deosebit pe principesa în vârstă de nouă ani acum.

După ce unchiul Joe s-a însănătoșit suficient pentru a se putea deplasa, au început să meargă împreună să viziteze satele din jurul Biczului. Într-unul din ele, colonelul Boyle a cumpărat o casă veche. Atât el, cât și Ileana au fost foarte încântați să-i ajute pe muncitori s-o repare. Apoi, după ce casa a fost pusă la punct, unchiul Joe a donat-o, în numele Ilenei, unor familii de refugiați - de fapt, beneficiarii au fost trei familii de refugiați.

În continuare, însoțit de mica principesă, colonelul supraveghea lucrările de

reparație efectuate la multe clădiri din toată valea, iar atunci când descoperea familii de săteni muritori de foame, le livra provizii considerabile de mâncare, cheltuind uriașe sume de bani pentru a alina sărăcia și lipsurile oamenilor nevoiași.

Generozitatea colonelului Boyle față de compatrioții ei a impresionat-o mult pe Domnița Ileana. Alături de activitățile caritabile desfășurate de Regina Maria, acțiunile generoase ale colonelului i-au oferit lecții valoroase despre altruism și omenie. Aceste lecții au fost potențate de vizitele ei la mănăstirile din vale, unde învăța și se ruga alături de călugări și călugărițe, se umplea de pacea și liniștea prezenței lui Dumnezeu și se deprindea să-și pună încrederea în El în toate circumstanțele: de la succesul repurtat în jocurile ei de copil până la rezolvarea problemelor țării.

Dar cerul nu era la fel de senin pretutindeni. Dincolo de valea aceea liniștită, războiul era în plină dezlănțuire. În vara anului 1918, situația forțelor din Vest începea să se modifice. Aliații, împreună cu trupele americane care li se alăturaseră în 1917, începeau să câștige bătălii, iar cursul războiului lua în sfârșit o altă turnură.

La răsărit, în Rusia, continua sângeroasa revoluție bolșevică. Spre sfârșitul verii, familia Ilenei primea zguduitoră veste a uciderii Țarului Nicolae al II-lea și a întregii familii Regale - toți verii principesei fuseseră împușcați de revoluționari.

Apoi, pe 15 septembrie 1918, atât Familia Regală, cât și țara întreagă au fost lovite de un eveniment cu adevărat dezastruos: Principele Carol, moștenitorul tronului, și-a părăsit regimentul, a renunțat la dreptul său de succesiune la tron, și a fugit din România împreună cu iubita lui, Zizi Lambrino. Au fost descoperiți la Odessa, în Basarabia. În pofida apropierii dintre Carol și Ileana, principesa nu a știut nimic despre planurile fratelui

ei.

Întors în România, Principele Carol a fost închis în Mănăstirea Bistrița, din apropierea Bicazului, până la începutul anului 1919. Presat continuu de rege, de primul-ministru și de colonelul Boyle, Carol a renunțat în cele din urmă la căsătoria cu Zizi Lambrino, consimțind la anularea ei.

La începutul lunii noiembrie 1918, în timp ce țara se afla în continuare sub ocupație germană, Regele Ferdinand, reîntors la Iași, a cerut parlamentului refugiat acolo să legifereze reformele pe care le promisese soldaților cu câțiva ani în urmă: dreptul de împroprietărire asupra pământului și sistemul de votare. Vestea a fost primită cu entuziasm, atât în România, cât și pe front, de către trupele aliate, care tocmai traversaseră Dunărea.

Ne aflăm în luna noiembrie 1918 și Primul Război Mondial se apropia de sfârșit. Calculele guvernului-marionetă fuseseră greșite și Aliații se dovediseră biruitori în fața Germaniei.

Regina Maria, Principesa Ileana și restul membrilor Familiei Regale părăseau Bicazul la începutul lunii noiembrie și ajungeau la Iași pe data de 11 noiembrie. În gară, s-au trezit aproape în brațele comitetului de întâmpinare, compus din membrii noului guvern, Regele Ferdinand și reprezentanții Aliaților, care se întorseseră în țară pentru a-și sărbători triumful. Ileana, alături de toți ceilalți, a fost extraordinar de bucuroasă să afle despre sfârșitul războiului și înfrângerea armatei germane.

Exerciții de imaginație

Ileana nu putea auzi ce spunea Mignon din cauza puternicului vuiet al mulțimii, dar înclină capul afirmativ. În fața ei, caii, patru la număr, fornăiau și-și scuturau capetele, ca și cum erau și ei încântați de întoarcerea la București a Familiei Regale.

La un semnal, trăsură a plecat din loc, chiar în spatele regimentului Prințului Carol. Părinții lor, Regele Ferdinand și Regina Maria, îi urmau la capătul convoiului, pe caii lor. Timp de o clipă, Ileana își dori să fie lângă ei, pe calul ei, Tango, liberă să călărească și ea alături de părinți. Însă și așa era bine, pentru că, așezată în trăsură, se bucura să vadă străzile și piețele, și oamenii de care-i fusese dor de-a lungul celor doi ani de absență.

Drumul șerpuiește de la gară spre centru, trecând pe la periferia orașului. Ileana este copleșită de mulțimea ieșită să-i salute. Fiecare persoană care locuia la câțiva kilometri de București le venise în întâmpinare. Toți îi aclamau, îi ovaționau și cântau din tot sufletul! Parcă și casele, și drumurile strigau de bucurie la vederea revenirii membrilor Familiei Regale acolo unde le era locul. Fiecare clădire era acoperită de steaguri, pe fiecare stâlp se afla câte un drapel. Steagurile fluturau și de pe acoperișurile caselor și din mâinile tuturor copiilor, ca o mare plină de valuri-valuri roșii, galbene și albastre.

Bucuria de pe fețele oamenilor aliniați pe străzi aprindea o mare bucurie în sufletul principesei, care le răspundea la ovații cu și mai multă însuflețire, agitându-și amândouă mâinile, de parcă arfi vrut să-i cuprindă pe toți în brațe. Dar, în pofida bucuriei din ochii oamenilor și a luminozității de pe figurile lor, principesa observa și suferința lor, care se reflecta în hainele lor ponosite - și nu era vorba doar despre cele ale cerșetorilor, ci despre hainele tuturor oamenilor. Mulți dintre ei nu aveau paltoane și tremurau de frig în aerul înghețat de noiembrie. Fețele acelea de la marginea drumului erau slabe, trase, gălbejite în soarele strălucitor al iernii. Dincolo de pavoazarea festivă a clădirilor, Ileana

discernea ravagiile. Ziduri prăbușite, ferestre sparte, găuri făcute de gloanțe, cărămizi arse și trotuare avariate - toate acestea confirmau lipsurile și cumplitele neajunsuri care umbreau figurile oamenilor ieșiți în întâmpinarea Familiei Regale.

Astăzi însă e o zi de sărbătoare și Principesa Ileana nu trebuie să se lase doborâtă de vestigiile trecutului. Ea zâmbește și le face tuturor semne de prietenie. Fericirea ei de a fi din nou acasă era cel puțin egală cu bucuria oamenilor care le urau bun-venit membrilor Familiei Regale.

Principesa adolescentă

6. O prințesă „adevărată”

Căile ei sunt plăcute și toate cărările ei sunt căile păcii. (Pildele lui Solomn 3, 17)

Anii care-au urmat au fost ai domnului vis, cu toate că țara se afla la ananghie. Poate pentru prima dată în viață, principesa, în vârstă de nouă ani, trăia așa cum presupun oamenii că trăiesc prințesele tot timpul.

Ileana scria că, după război, era ocupată cu „lucrul și cu studiul, fără libertatea și petrecerile vesele pe care adolescenții din America le consideră firești, de la sine înțelese”. [În afară de precizările referitoare la scrisorile adresate Majestății Sale, Regele Mihai, nepotul Principesei Ileana, care sunt incluse în textul cărții, toate celelalte fragmente de scrisori preluate de autoare aparțin corespondenței personale a principesei cu prietene apropiate, cu surorile ei, principesele Elisabeta și Maria (Mignon), și cu frații ei, Principele Carol și Principele Nicolae]. Poate că așa era, dar, dacă se plictisea prea tare sau dacă vremea era foarte frumoasă, ea putea totuși să-și convingă profesoara particulară să meargă la o plimbare prin pădure.

Firea optimistă a Domniței Ileana îi oferea avantajul de a se bucura chiar și de cele mai plictisitoare lecții și de cei mai monotoni parteneri de cină. Pe deasupra, avea ocazia de a beneficia de multe întâlniri impresionante - unele dintre îndatoririle de familie care-i reveneau erau de-a dreptul captivante. La puțin timp după întoarcerea Familiei

Regale la București, a aflat, spre marea ei bucurie, că va pleca la Paris împreună cu mama și surorile ei. Regele Ferdinand, cunoscând și apreciind talentele diplomatice ale soției sale, a rugat-o să meargă la Paris în calitate de reprezentantă neoficială a României. Regina și principesele au fost deosebit de încântate.

În afară de acțiunile de promovare a imaginii României în Franța, Regina Maria avea propriile ei motive pentru a dori ca fiicele ei s-o însoțească. Principesele Elisabeta și Mignon erau la vârsta măritişului: prima avea 24 de ani, iar a doua, 18 ani. Odată instalată pacea, care devenise o realitate, venise timpul ca Familia Regală română să reînnoade relațiile cu alți membri ai familiilor regale europene, mai ales cu celibatarii. Pe deasupra, principesele doreau să-și aprofundeze studiile.

Ileana a strălucit de emoție și fericire pe toată durata călătoriei cu trenul. Surpriza cea mare însă a fost atunci când regina și fiicele ei au ajuns în gara din Paris: nici una dintre ele nu se aștepta la o primire atât de caldă din partea francezilor. Din momentul sosirii lor în Paris până la plecarea la Londra, de fiecare dată când apăreau în public, regina și cele trei principese erau asaltate de public.

Nu aveau nevoie să meargă la cumpărături, pentru că designerii de modă cei mai faimoși și negustorii cei mai rafinați din Paris roiau în jurul lor, dornici să le câștige încrederea și să culeagă roadele furnizării vestimentației pentru celebra Familie Regală, iar ele se bucurau să le facă pe plac. Deși nici una dintre ele, cu excepția lui Mignon, nu era obsedată de modă, trecuseră totuși cinci ani de când îmbrăcaseră ceva nou. Cea mai frumoasă rochie pe care Ileana o luase la Paris fusese confecționată dintr-o rochie veche a mamei ei. În timp ce regina purta discuții cu politicieni și diplomați, Ileana își alegea ținute noi și admira priveliștile Parisului. Apoi, când erau împreună, mergeau la dineuri publice, de protocol, la petreceri particulare sau la prânzuri oficiale.

Vizita reginei și a principeselor la Paris a fost un succes pe mai multe planuri. România a primit o foarte mare parte din ceea ce i se promisese la sfârșitul războiului,

inclusiv Transilvania, Bucovina și Basarabia, țara fiind recunoscută acum drept România Mare. De asemenea, Regina Maria i-a convins pe reprezentanții organizației Crucii Roșii americane să le trimită românilor nu numai vagoane întregi de provizii de alimente, care le erau absolut necesare oamenilor, ci și muncitori, care i-au însoțit pe regină și pe Ileana la întoarcerea în țară; de întors, s-au întors doar ele două în România - principesele Mignon și Elisabeta au rămas la studii în Anglia, la Londra, și în Franța, la Paris.

În luna iunie 1919, Domnița Ileana s-a întors în Franța „pentru tratament”. Deși nu sunt cunoscute detalii despre această perioadă, nici despre ce fel de tratament a fost vorba, era probabil o chestiune legată de suferințele psihice și stresul îndurat de mica principesă în timpul războiului. În fotografiile luate atunci apare ca o copilă slăbuță, cu ochii mari, solemni, încadrați de o figură ovală, cu părul închis la culoare. Este figura unui copil care a văzut prea multă suferință.

Pe lângă bucuriile vârstei pe care i le răpise războiul, principesa rămăsese cu deficiențe nutritive serioase, care aveau s-o supere în fel și chip de-a lungul vieții, obligând-o să suporte numeroase operații. O mare parte a vieții și-a petrecut-o suferind puternice dureri fizice. Probabil că acest prim „tratament” pentru care a fost trimisă în Franța era prima dovadă a neajunsurilor provocate de război organismului ei de copil.

Ileana s-a întors în România la sfârșitul verii. În toamna aceea, Crucea Roșie își terminase lucrările de necesitate stringentă.

Guvernul român îi convinsese să mai rămână un an în țară, activitatea lor concentrându-se în primul rând asupra asigurării bunăstării copiilor și consolidării legăturilor cu filialele internaționale ale organizației. Ileana a decis să doneze Crucii Roșii banii pe care i-i lăsase colonelul Anderson și, la vârsta de 10 ani, a preluat conducerea filialei de juniori a Crucii Roșii din România, pe care a condus-o cu multă abnegație. Așa cum spunea Regina Maria, Ileana se transforma rapid într-o asistentă socială plină de entuziasm.

Pentru Ileana însă nu era deloc o misiune ușor de îndeplinit, în pofida educației primite, era cumplit de timidă. Numai profunda sa dorință de a fi de folos și faptul că era de datoria ei să-și slujească poporul au ajutat-o să-și biruie senzația de a fi penibilă și incompetentă. Îi era atât de greu să se exprime în public, încât deseori leșina din cauza stresului pe care îl implicau aceste acțiuni. Adevărul este că principesa nu a reușit niciodată să-și depășească în întregime spaima de a vorbi în public.

Deși viața ei s-a ameliorat de-a lungul anilor, deși urma să aibă parte de 20 ani de fericire, semințele unei lovituri profunde și dureroase aveau să fie sădite în anii de după război.

Fratele ei cel mare, Principele Carol, avusese dintotdeauna o relație problematică cu Familia Regală. Pe mama sa ba o iubea, ba o ura, iar pe frații și surorile lui era gelos, mai ales în ceea ce privea popularitatea lor în rândul poporului român. Se pare că sora lui cea mai tânără era singura membră a familiei sale pe care o iubea cu adevărat - cu toate că și acea iubire era umbrită de gelozia lui față de apropierea sufletească a Ilenei de regină și față de simpatia crescândă pe care o nutrea poporul pentru mica principesă.

La sfârșitul anului 1918 și de-a lungul anului 1919, Principele Carol a continuat să provoace conflicte și scandaluri, care au culminat, spre sfârșitul verii lui 1919, cu refuzul de a se alătura cu regimentul lui războiului împotriva Ungariei, care invadase Transilvania. Regina Maria i-a scris o scrisoare tăioasă, în care-l acuza de a-și fi trădat țara și în care-l îndemna: „Fii bărbat și du-te cu regimentul tău acolo unde trebuie să te duci!”.

Furios și plin de resentimente, Principele Carol și-a ieșit din fire și a renunțat din nou la dreptul său de succesiune. Toată vara și toamna aceea, Regele Ferdinand, Regina Maria, membrii guvernului și unchiul Joe s-au străduit să-l facă să se răzgândească.

Ileana și-a sprijinit mama și i-a ținut partea față de Carol. În același timp, a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a-l convinge pe fratele ei să nu renunțe la dreptul lui din naștere la tron și să-și facă datoria. Chiar dacă o iubea pe Ileana, Carol a considerat atitudinea ei de apărare a reginei absolut intolerabilă și, deși în cele din urmă a cedat presiunilor lor, dragostea pe care le-o purtase Reginei Maria și Principesei Ileana s-a transformat într-o ranchiună persistentă, furibundă, pe care a nutrit-o tot restul vieții lui. Peste ani și ani le-a făcut pe amândouă să plătească scump pentru insistențele lor ca el să-și facă datoria.

În general privind lucrurile, intervalul de timp cuprins între 1919 și 1930, acoperind zece ani din viața Domniței Ileana - de la vârsta de 10 ani la vârsta de 20 de ani -, a fost totuși o perioadă fericită. Principesa și-a continuat studiile particulare, s-a implicat și mai mult în activitățile de familie, sărbătorind alături de părinții ei lărgirea familiei prin căsătoriile surorilor ei și prin sosirea pe lume a copiilor acestora. Principele moștenitor al Greciei, George, care era îndrăgostit de ani de zile de sora cea mare a Ilenei, Elisabeta, a însoțit Familia Regală într-o vacanță dedicată definitivării intențiilor lui matrimoniale. Afecțiunea și devotamentul lui au cucerit-o pe Principesa Elisabeta. Pe deasupra, în cursul aceleiași vacanțe, Principele Carol s-a îndrăgostit până peste cap de sora lui George, Principesa Elena a Greciei.

În anul 1920, Regina Maria a primit un dar care va avea un impact enorm asupra Ilenei și care, mai mult decât orice altceva, va ajunge să fie identificat cu principesa. După întoarcerea reginei de la Paris, orașul Brașov i-a oferit în dar o fortăreață năruită, deteriorată, situată la o distanță de câțiva kilometri sud de Brașov, lângă satul Bran.

Exerciții de imaginație

Călătoria până la Bran a fost lungă și dificilă, din cauza drumurilor care străbăteau munții abrupti, dar, pe măsură ce mașina se apropia de micul sat, Ileana, care tocmai împlinise 11 ani, avea ochii din ce în ce mai uimiți. Regina Maria se aplecă să-i spună șoferului să oprească mașina.

Mama și fiica ies din mașină și privesc cu uimire fortăreața care se întinde la orizont de cealaltă parte a văii ce se întinde în fața lor.

Așezată pe vârful unei stânci abrupte și pietroase, cetatea dă impresia, în ciuda zidurilor ei orbitor de albe, unei prezențe întunecate, adâncite în gânduri. Zidurile, turnurile, acoperișurile, frontoanele, toate afirmă clar și limpede că aceasta este o fortăreață menită să respingă pe oricine ar încerca să-i încalce liniile de apărare. Splendidă și solitară, stă de strajă deasupra văii și a satului Bran.

- E minunată cetatea, mamă, șoptește Ileana. Oare cum arată pe dinăuntru?
- Mie mereu mi s-a părut că mă cheamă, îi răspunse mama sa. Cu ani în urmă, când călătoream pe-aici, prin preajmă, am văzut-o priveghind în singurătatea ei sfâșietoare. Vreau s-o transform într-o casă și să-i dăruiesc o inimă.
- Atunci, e perfect că Brașovul ți-a dăruit-o ție! spuse Ileana. O să te ajut și eu!
- Bine. Să mergem și să vedem cum arată pe dinăuntru.

Se urcară amândouă în mașină și parcurseră drumul rămas până la castel. Deși era întristător de neglijat și deteriorat, atât Regina Maria, cât și Principesa Ileana au fost captivate de interiorul excentric și fermecător al castelului, care data din secolul al 13-lea. Deși avea patru etaje, la fiecare etaj nu erau mai mult de două camere. Curtea interioară era murdară și tristă, plină de frunze și gunoaie adunate în ani și ani de abandon. Interiorul

era întunecos - nu din pricina absenței luminii, ci din pricina zidurilor decolorate și a stucaturii (ornamente în relief) închise la culoare.

- Fii atentă! zise regina. Am putea să transformăm partea asta într-o minunată terasă, unde să stăm la sfârșitul zilei și să privim satul și munții de dincolo de el.

Amândouă se simt imediat ca acasă. Își dau seama că, oriunde altundeva ar fi să mai locuiască, inimile lor vor rămâne întotdeauna aici, la Castelul Bran.

La începutul anului 1921, într-un interval de două săptămâni (și cu dispensă specială din partea Bisericii Ortodoxe ale României și Greciei), Elisabeta și George s-au căsătorit în România, iar Carol și Elena, în Grecia.

După o primăvară atât de plină de evenimente, ar fi fost de așteptat ca Familia Regală să facă o pauză, dar toamna le-a adus și mai multe ocazii de sărbătorire. În luna octombrie, Principesa Elena a dat naștere fiului ei și al Prințului Carol, Mihai, moștenitor al Tronului României; a fost o naștere prematură și foarte dificilă. Principesa Elena a scăpat de la moarte ca printr-o minune.

În același timp, Regele Alexandru al Serbiei a cerut-o în căsătorie pe Principesa Mignon, care a acceptat cererea lui. Căsătoria lor a avut loc în Serbia anul următor (1922), în luna iunie.

Însă cel mai mare eveniment a fost încoronarea Majestăților Lor, Regele Ferdinand și Regina Maria, la Alba Iulia, în Transilvania. Întârzierea cu care a avut loc încoronarea se poate explica prin faptul că, în luna august 1916, când Ferdinand preluase tronul, România era pe punctul de a intra în război; prima lui acțiune majoră a fost aceea

de a se declara de partea Aliaților. Chiar dacă negocierile Tratatului de la Paris de după război au decretat revenirea României la vechile hotare, țara era aproape falită și nu a putut face față cheltuielilor unei ceremonii oficiale de încoronare până în 1922.

Exerciții de imaginație

Alteța Sa Regală, Principesa Ileana, își răsfiga degetele peste catifeaua albastră a mantiei de deasupra rochiei, bucurându-se de materialul acela nou și atât de frumos. Atenția i se împărțea între mulțimile înșirate de ambele părți ale procesiunii în care se afla și ea, și care înainta la pas, și minunata ei rochie lucrată în fir de aur.

Sfânta Liturghie o impresionase mai puțin decât de obicei. Era atât de emoționată și de mândră că, în sfârșit, părinții ei erau pe punctul de a fi încoronați rege și regină! După ce s-a terminat slujba, principesa, Curtea Regală și restul demnitarilor au ieșit din catedrală și au pornit pe jos, în procesiune, spre centrul orașului, unde-i așteptau 300.000 de oameni care se îmbulziseră pe străzi. Se adunaseră într-un spațiu marcat de cordoane, în jurul unei enorme platforme-tribună, așezate în mijlocul pieței din fața catedralei. Acoperită de covoare viu colorate, cu un baldachin uriaș deasupra, pentru a-i ocroti pe rege și regină de soarele amiezii, întreaga scenă era o revărsare de culori, un curcubeu strălucitor, mai sclipitor și mai minunat decât coloritul frunzelor de toamnă.

Expresia de bucurie și de mândrie care se oglindea pe chipul principesei, în timp ce-i privea pe părinții ei urcând încet treptele platformei-tribună, îi lumina sufletul. Într-o liniște solemnă, o mantie regală de purpură a fost înfășurată în jurul umerilor Regelui Ferdinand și o superbă mantie aurie drapată peste umerii Reginei Maria.

Patriarhul a rostit rugăciunile de laudă și mărire aduse lui Dumnezeu, de recunoștință pentru binecuvântările revărsate asupra României și asupra Familiei Regale, și cererea stăruitoare ca El să-l sprijine și să-l păzească pe Majestatea Sa regele, purtând de grijă să fie un domnitor creștin de bine făcător pentru iubita lui țară. Vocea Ilenei s-a alăturat tuturor celorlalte voci care au rostit din toată inima: „Amin!”.

Și, iată, a sosit momentul cel mare. Luând coroana grea de fier din mâinile patriarhului, Majestatea Sa Regele Ferdinand a ridicat-o încet și pe urmă a coborât-o tot la fel de lin, așezându-și-o pe cap. Regina Maria a îngenuncheat în fața regelui și soțului ei, iar el a încoronat-o. Apoi, a ajutat-o să se ridice și Majestățile Lor s-au îmbrățișat în ovațiile mulțimii. Dintre toți cei prezenți, Principesa Ileana, fiica lor cea mică, era cea mai plină de entuziasm.

7. Cum se învață dedesubturile vieții de la Curtea Regală

Ține cu tărie învățătura și nu o părăsi, păzește-o, căci ea este viața ta. (Pildele lui Solomon 4, 13)

Deși programul ei era mai încărcat decât de obicei, având în vedere solicitările legate de ceremoniile de căsătorie din Familia Regală și de festivitatea de încoronare a părinților săi, Principesa Ileana nu-și pierdea restul timpului. Înainte de a începe cursurile școlare, se ducea la Academia de Educație Fizică din București, unde orele începeau la 7:00 dimineața, iar după aceea se întorcea acasă pentru lecțiile pe care i le predă profesoara ei particulară sau mergea la evenimentele oficiale la care era obligată să participe.

În Familia Regală, masa de seară nu se desfășura niciodată într-o atmosferă intimă. Erau mereu cine oficiale, prin urmare, ținuta de seară era obligatorie. Cina constituia de obicei o prelungire a activităților de peste zi ale regelui și reginei, care aveau astfel prilejul să-și continue discuțiile pe diferite teme cu politicienii, diplomații și jurnaliștii. Pe deasupra, Regina Maria era o persoană deosebit de comunicativă, căreia îi plăcea extrem de mult să fie înconjurată de musafiri și care invita la cină pe oricine îi era simpatic.

După cină, Ileana își schimba din nou ținuta, îmbrăcându-se într-una din uniforme cerute de asociațiile de tineret din care făcea parte, și pleca la acțiunile sociale organizate de aceste asociații în diferite orașe ale țării.

Pe lângă activitatea neîntreruptă cerută de afilierea ei la Societatea Națională a

Crucii Roșii, filiala de juniori, principesa făcea parte și din Asociația Tinerelor Femei Creștine [Asociația Tinerelor Femei Creștine (ATFC) era o filială autohtonă a organizației Young Women Christian Association (YWCA), înființată în Anglia, în anul 1877], în cadrul căreia desfășura diverse activități, alături de celelalte membre ale asociației - muncitoare, vânzătoare, secretare, studente, dar și fiice de demnitari de la Curtea Regală. O parte din timp și-l petreceau la schiturile și mănăstirile din jurul capitalei, dar și în cartierele sărace de la marginea Bucureștiului, ajutându-i pe cei nevoiași, pe cei care fuseseră cel mai grav afectați de neajunsurile războiului, încercând să îndrepte stricăciunile și dezastrul provocat de bombardamentele și de luptele care avuseseră loc acolo.

În vara anului 1924, Ileana s-a implicat în cel mai recent proiect de renovare inițiat de Regina Maria. Regina cumpărase în apropierea orașului Balcic o moară veche și terenul înconjurător. Balcicul era un oraș de coastă pe litoralul Mării Negre, în apropierea graniței cu Bulgaria, în partea de sud a Dobrogei. Ileana, care era o înotătoare pasionată, a fost încântată de acel oraș așezat chiar pe țărmul mării. Branul și Balcicul au devenit astfel cele două meleaguri preferate ale ei. Primul îi oferea prilejul de a se afla aproape de mănăstirile și munții pe care-i iubea atât de mult, iar al doilea, prilejul de a-și trăi pasiunea pentru mare. Aceste două locuri îi cuceriseră sufletul mai mult decât toate celelalte pe care le văzuse și, de aceea, venea să le viziteze cât putea de des.

Vara următoare, Ileana și-a convins părinții s-o lase să plece în Anglia pentru a studia un an acolo. Dorea să aibă certitudinea că premiile școlare pe care le obținuse până atunci reflectau eforturile ei la învățătură, munca asiduă depusă, nu faptul că era

Principesa Ileana a României. Prin urmare, în luna septembrie, la vârsta de șaisprezece ani, Ileana s-a înscris la cursurile Liceului Heathfield, din Ascot, Anglia - aceeași școală unde învățase și sora ei, Mignon.

La început n-a fost deloc o experiență reușită, așa cum sperase ea. Deși celelalte eleve ale școlii proveneau din familii aristocratice, nu aveau sânge regal. Pe principesă n-o interesa acest lucru, dar pe ele le deranja. Pe deasupra, strâmbau din nas pentru că ea era româncă, neluând în considerare că mama Ilenei avea ascendență britanică. În concluzie, principesa era exclusă din grupul lor, bârfită și hărțuită cu multă cruzime tot timpul.

Singura ei mângâiere erau relațiile de familie. Petrecea vacanțe scurte cu Familia Regală britanică și cu fratele ei, Nicky, care era pe punctul de a părăsi Colegiul Eton pentru a se înrola în Forțele Navale Britanice. De asemenea, a vizitat-o o dată și Ion Antonescu, vechea ei cunoștință, iar ea s-a bucurat să primească vești de acasă.

Ileana suferea din pricina atitudinii colegelor ei, deși încerca să le ignore persiflările, imitațiile caustice ale accentului ei, răceala din comportament. Lăsa capul în pământ și-și vedea mai departe de învățătură. Era fericită când aveau cursuri de arte plastice, pentru că talentul ei înăscut găsea teren fertil și se putea manifesta în voie, dacă era bine îndrumat. În felul acesta putea să uite de singurătatea ei și de răceala colegelor. Desena, picta, sculpta, învățase să cioplească în lemn. De asemenea, cosea, broda, croșeta cu bucurie și cu talent, și, în eforturile ei de a-și învinge timiditatea care-o chinuia în fel și chip, lua și lecții de elocuțiune (arta de a ține un discurs).

La muzică nu se pricepea la fel de bine. Avea o bună educație muzicală, grație influenței mamei sale și privilegiului de a merge la concertele celor mai străluciți muzicieni români, dar nu avea voce și nu cânta la nici un instrument muzical. Îi plăceau însă foarte mult orele de educație fizică și era o bună sportivă.

În acea perioadă, Asociația Ghidelor și Ghizilor, inițiată în Anglia de lordul

Baden-Powell, împlinise şaisprezece ani de la înfiinţare - vârsta Domniţei Ileana - şi lua o amploare deosebită. Tânăra principesă s-a alăturat asociaţiei în timpul anului petrecut la Liceul Heathfield-Ascot şi a mers cu entuziasm la toate cursurile, mai ales la cele de management. Hotărâse ca, la întoarcerea în ţară, să înfiinţeze şi ea în România o filială a Asociaţiei Ghidelor.

În programa de instruire a ghidelor sau cercetaşelor figurau şi cursuri de pregătire a asistentelor medicale - şi Ileana nu a pregetat să urmeze şi aceste cursuri. Aşa cum şi-a dat seama imediat, avea o chemare înnăscută pentru acest domeniu de activitate, care i se potrivea foarte bine. Ajutorul dat nevoiaşilor lipsiţi de casă şi acţiunile caritabile desfăşurate de către Regina Maria o învăţaseră să-i ajute pe răniţi şi pe suferinzi, iar ocupaţia de asistentă medicală era modalitatea ideală de a-şi pune în practică această vocaţie.

De-a lungul anului petrecut în Anglia, Principesa Ileana s-a străduit să se poarte frumos cu toţi cei din jurul ei, chiar dacă unii dintre ei o jigneau. Prelua astfel exemplul mamei sale, pe care-o urmărise făcând faţă atât persiflărilor şi insultelor pe care i le adresa de obicei Regina Elisabeta, mătuşa ei şi a Regelui Ferdinand, cât şi situaţiei nespuse de dificile cu care se confruntase în timpul ocupaţiei germane de la sfârşitul războiului.

Mai erau apoi şi propriile ei experienţe, dobândite în cadrul îndatoririlor oficiale pe care trebuise să le îndeplinească. Şi-a cultivat astfel capacitatea de a păstra o înfăţişare calmă şi o atitudine senină în orice împrejurare, indiferent de ceea ce simţea cu adevărat, încât colegile ei să nu observe suferinţa pe care i-o provocau atât singurătatea ei, cât şi comportamentul lor batjocoritor.

La sfârşitul lunii noiembrie 1925, fratele ei, Principele Carol, a sosit în Anglia pentru a lua parte la ceremoniile funerare ale reginei-mame Alexandra, verişoara lor de-a doua. Regele Ferdinand şi Regina Maria îl trimiseseră pe el ca reprezentant al Casei

Regale - în parte și pentru că în țară Carol provocase, din nou, scandal și suferință în familie.

Principele Carol i-a făcut Ilenei câteva vizite în timpul cât au durat ceremoniile funerare, propunându-i să meargă împreună de Crăciun acasă, în România.

Exerciții de imaginație

Ileana se uită la ceasul de pe noptieră și o undă de îngrijorare îi umbrește fruntea. Carol trebuia să fie deja acolo, doar a spus că va sosi înainte de masa de prânz, și e deja ora amiezii.

Neliniștită, începe să umble de colo-colo prin cameră. Se aude un ciocănit în ușă.

- Vă caută cineva la telefon, Alteța Voastră! spuse Julie, una dintre colegele de clasă ale Ilenei.

- Îți mulțumesc, Julie.

Ileana își ascunse supărarea. Deși trecuseră trei luni de când se afla în Anglia, batjocura și disprețul colegelor ei englezoaice o răneau încă.

- Așteptați un telefon de la Majestatea Sa Regina, mămițica Alteței Voastre? o întrebă Julie, încrețindu-și buzele.

- Cred că e fratele meu. Trebuia să vină să mă ia și să mergem împreună acasă, de Crăciun, dar a întârziat. Sper că nu i s-a întâmplat nimic rău, răspunse Ileana.

Era cuprinsă de îngrijorare și în vocea ei se simțea spaima.

- O, dar ce i se poate întâmpla unui prinț pe tărâmul României? replică Julie.

Armata îl apără de orice, în mod sigur!

- Sunt dușmani la tot pasul acolo. Lucrurile nu sunt stabile în România.

Contrariată, Julie întinde mâna spre brațul Ilenei.

- O!, spune ea, precipitată. Sunt sigură că nu i s-a întâmplat nimic. Probabil a pierdut trenul, asta-i tot. Nimic altceva.

La telefon era într-adevăr Principele Carol.

- A intervenit ceva urgent, Ileana. Trebuie să plec la Paris. Un prieten de-al meu are necazuri mari. Am făcut însă toate aranjamentele ca tu să ajungi acasă.

- Dar, Carol...

Ileana strânge puternic receptorul cu amândouă mâinile. Se simte strivită de durere și dezamăgire. Așteptase ziua aceasta de atâta timp! Fuseseră împreună de atâtea ori de când fratele ei sosise în Anglia, vorbiseră, râseseră împreună. El îi promisese c-o să-i arate cele mai recente fotografii ale lui Mihai, care avea acum doi ani, și că-i va asculta toate pățaniile din timpul celor trei luni de școală. Era atât de bun și grijuliu cu ea! Ar fi glumit cu ea și-ar fi făcut-o să se simtă deosebită, iar singurătatea n-ar mai fi avut importanță.

- Îmi pare rău, dar să știi că e chiar o urgență. Nu-ți pot spune mai multe, pentru că nu e vorba de mine, de necazul meu, așa că nu-l pot divulga, dar, te rog, surioară, încearcă să mă înțelegi!

Ileana își adună toate puterile.

- Sigur, Carol, te înțeleg. O să ne vedem altă dată, asta e situația...

În vocea lui se simte o ușurare.

- Ești o surioară extraordinară, Ileana. Îți mulțumesc. M-am ocupat de toate

detaliile călătoriei tale, biletele cred că ți-au și sosit. O să ne vedem acasă de îndată ce voi rezolva urgența asta și vom sta mai mult de vorbă, bine?

Fără să mai aștepte vreun răspuns din partea ei, închise telefonul.

Când ajunse în București, Ileana nimeri în mijlocul unui scandal și al unei infamii de neconceput. După începutul fericit și plin de speranțe al căsătoriei lor, Principesa Elena și Principele Carol se îndepărtaseră unul de celălalt. Carol își găsisese o amantă, pe Elena Lupescu. Imediat după plecarea lui la Londra, la ceremoniile funerare ale Reginei Alexandra, Elena Lupescu plecase la Paris. Ea era „urgența” Principelui Carol, iar el se grăbea să se ducă la Paris pentru a fi cu ea.

Plănuiseră întreaga escapadă împreună, iar vizitele lui Carol la Liceul Heathfield din Ascot făcuseră și ele parte din planul lor. Știind c-ar fi fost arestat dacă s-ar fi aflat ce intenționa să facă, îi promisese Ilenei că se vor întoarce împreună în țară, folosind-o astfel ca pe un paravan pentru a îndepărta orice suspiciune. Adevărul era că nu avusese nici o clipă intenția de a o însoți în România.

Ileana era furioasă și profund rănită din pricina felului în care o folosisese propriul ei frate, dar lui Carol nu-i păsa. Aflat alături de cea mai recentă cucerire a lui, principele moștenitor anunță din nou că renunță la dreptul de succesiune la tron. De data aceasta, Regele Ferdinand și Regina Maria au avut fermitatea de a declara că, într-adevăr, cel mai potrivit lucru era să fie îndepărtat de la tron.

Principesa Ileana era distrusă. În ciuda disensiunilor dintre ei, ea și iubea fratele și dorea ca el să se întoarcă acasă și să-și facă datoria, să fie omul care trebuia să fie - dar nici măcar intervențiile ei nu i-au înduplecat pe părinți să renunțe la decizia lor.

Era a treia oară când Carol procedase astfel și, în ceea ce-i privea pe părinți, asta era picătura care umplea paharul. Fuga lui Carol o durea pe sora lui tot atât de mult ca și faptul că-i trădase încrederea.

8. Călătorii și pierderea tatălui

Iar dacă nădărdum ceea ce nu vedem, așteptăm prin răbdare. (Romani 8, 25)

Făcând abstracție de felul în care se purtase Carol cu ea, Ileana s-a întors în Anglia după vacanța de Crăciun, și-a continuat studiile până la încheierea anului școlar, dovedindu-și astfel ei înseși că putea să fie fermă pe poziție, să câștige premii prin propria muncă și să dobândească respectul profesorilor. Mai mult, grație căldurii, farmecului și seninătății ei, reușise să modifice atitudinea plină de dispreț a colegelor ei de clasă față de ea. Se împrietenise cu ele și era acum acceptată de toate colegele din aristocrația britanică.

La sfârșitul școlii, se întoarce din nou acasă. Ileana parcă înflorea, înconjurată de părinții ei iubitori și înțelegători, de prietenele cele mai apropiate. Vioiciunea și simțul umorului îi reveniseră, iar rănilor din timpul anului școlar din Anglia și cele provocate de șiretlicurile fratelui ei se vindecaseră. Căldura și farmecul ei rivalizau cu cele ale Reginei

Maria, mama sa.

De-a lungul toamnei, iernii și verii care au urmat, principesa și-a continuat atât studiile școlare în particular, cât și cursurile de asistentă medicală.

În toamna anului 1926, Ileana, acum în vârstă de șaptesprezece ani, a aflat cu mare bucurie că, împreună cu fratele ei Nicky, o va însoți pe regină într-o vizită în Statele Unite, la îndemnul Regelui Ferdinand. Deși regele nu arăta bine, iar ei erau îngrijorați în privința stării lui de sănătate și nu voiau să plece, el a insistat, susținând că este doar obosit și nu aveau de ce să-și facă griji. Doctorii Casei Regale au fost de acord cu el.

Regina Maria, Principesa Ileana și Principele Nicolae au plecat în Franța, la Cherbourg, în luna octombrie 1926, iar de acolo, cu vaporul, la New York, unde au fost întâmpinați de ovațiile unei mulțimi entuziaste. Au avut parte de o paradă tradițională, cu pancarte și panglici confecționate din hârtie colorată, iar, odată ajunși la primăria New York-ului, au fost primiți de primarul Jimmy Walker, care i-a însoțit până la gară. Acolo s-au urcat în trenul de Washington D.C., pentru o vizită la Casa Albă, unde erau așteptați de președintele Americii.

Uimită, Ileana a descoperit că, spre deosebire de Casa Regală a României și de celelalte Case Regale europene pe care le cunoștea, protocolul american nu prevedea ca președinții să-și întâmpine oaspeții la ușă. Șapte asistenți, nici mai mulți, nici mai puțini, i-au întâmpinat, conducându-i apoi pe cei trei invitați oficiali în biroul în care-i aștepta Președintele Coolidge. „N-am văzut în viața mea atâția membri ai unui Birou de Protocol”, urma să spună ea ulterior.

De acolo au luat trenul spre Coasta de Vest a Statelor Unite, unde Regina Maria a inaugurat Muzeul Maryhill, înființat și construit de prietenul ei, colonelul Sam Hill, care, împreună cu o altă prietenă americană, dansatoarea Loie Fuller, avuseseră ideea călătoriei lor pe Coasta de Vest a Americii. Pe drumul spre casa unde urmau să locuiască pe durata vizitei lor, buna dispoziție le-a fost umbrită de un accident de mașină, care a

ținut-o pe Principesa Ileana la pat timp de câteva zile.

După aceea, în timp ce vizitau orașul Indianapolis, a sosit știrea că Regele Ferdinand era grav bolnav; trebuiau să se întoarcă de îndată în România.

Ileana a fost uluită de înfățișarea tatălui ei, care venise să-i întâmpine la Gara de Nord din București. Slab, stors de puteri, aproape se clătina pe picioare de epuizat ce era, iar obrajii lui aveau o paloare care o înspăimânta. Deși arăta foarte rău, regele i-a asigurat că n-au de ce să-și facă griji în privința lui și a schimbat imediat subiectul. Dorea să știe cum fusese călătoria și le cerea cât mai multe detalii.

Încrederea afișată de Regele Ferdinand în privința stării lui de sănătate s-a dovedit însă nefondată, pentru că suferea de cancer intestinal. Regina a fost neclintită în decizia de a nu-i spune adevărul despre boala lui și Ileana a fost de acord cu ea, promițându-i că va face tot ce-i stă în putință pentru ca ultimele luni de viață ale tatălui ei să fie tihnite și fericite.

La puțin timp după sosirea lor în țară, regele a fost operat. Puterile au continuat să-i slăbească și în luna mai s-a retras din viața publică. Regina Maria și Principesa Ileana au mers cu el mai întâi la Palatul Scroviștea, lângă București, apoi la Sinaia, unde au ridicat corturi pe pajiștile din jurul Castelului Peleş, petrecându-și tot timpul cu el, vorbindu-i și citindu-i. Din ce în ce mai slăbit, în noaptea de 19 iulie 1927, Regele Ferdinand a închis ochii pentru totdeauna. Regina Maria îl ținea de mână.

În dimineața următoare, Principesa Ileana a fost prezentă la încoronarea lui Mihai, nepotul ei în vârstă de șase ani, și la jurământul depus de Consiliul de Regență, format din Principele Nicolae, Patriarhul Miron Cristea și procurorul general George Buzdugan.

În ziua înmormântării Regelui Ferdinand, fiecare clădire de-a lungul traseului procesiunii funerare, desfășurate în București, a fost drapată în negru și mii de oameni au

ieșit în stradă să-i aducă un ultim omagiu celui care-i slujise cu abnegație și care-i considerase ca făcând parte din familia lui.

Alți mii de români s-au aliniat de-a lungul căii ferate dintre București și Curtea de Argeș, acolo unde răposatul rege a fost așezat lângă unchiul său și mătușa sa, Regele Carol I și Regina Elisabeta, în capela funerară a mănăstirii, în prezența a o mie de preoți.

În comparație cu Regina Maria, care focaliza atenția tuturor celor din jur, Regele Ferdinand a fost o figură mai puțin harismatică. Strălucitoare, extravertită, fermecătoare, plină de entuziasm, regina îl eclipsa deseori pe timidul ei soț, care nu se simțea în largul lui în public.

Tatăl și fiica însă erau foarte apropiați unul de celălalt, în liniștea și intimitatea relațiilor de familie, departe de blițurile atenției publice. Împărtășeau aceleași gusturi pentru lectură, le plăceau amândurora aceiași scriitori, îi atrăgeau deopotrivă jocurile care le solicitau imaginația, iar principesa admirase mereu la tatăl ei simțul datoriei și devotamentul lui față de obligațiile pe care nu pregeta să și le îndeplinească.

Din memoriile Domniței Ileana

Tata și cu mine îl admiram mult pe Bulldog Drummond [personaj fictiv creat de scriitorul britanic Herman Cyril McNeile (1888-1937), eroul unor romane polițiste publicate între 1920 și 1954], despre care obișnuiam să purtăm lungi conversații pline de fantezie, pretinzând că-l cunoșteam pe unul sau altul dintre personajele din seria

romanelor cu Drummond.

De la vârsta de zece până la doisprezece ani, am avut pasiunea costumațiilor și-mi plăcea grozav să organizez mese de seară pentru participanții care urmau să vină îmbrăcați în costume speciale. Tata mi se alătura cu voioșie, atunci când îi permiteau obligațiile lui oficiale. Îmi amintesc o astfel de seară, foarte reușită, când tata s-a îmbrăcat într-un fel de halat, făcut dintr-o pătură indiană pe care-o primise de la Crucea Roșie în timpul războiului. Și-a legat câteva pene în jurul capului și, spre marea mea încântare, a jucat rolul unui șef de trib indian.

În adâncul sufletului, tata era un om de știință pașnic și blând, pe care-l pasionase dintotdeauna botanica. Dar, mai presus de toate, era „pflichttreu”, așa cum spun nemții, adică „devotat datoriei”. Acest simț înnăscut al datoriei îl făcea să-și biruie timiditatea și-i conferea aerul de demnitate regală care-l scotea în evidență între toți ceilalți, deși era un om introvertit.

Una din marile lui plăceri era să facă plimbări lungi, însoțit de câinii lui, prin pădurile din Sinaia, și să caute plante rare pentru grădina lui, unde avea și o colecție de pietre. O altă sursă de satisfacție o constituiau cărțile pe care le citea. Îl văd și acum, cu ochelarii pe nas, cu un ochi pe jumătate închis din cauza fumului de la țigara de foi, cu o sprânceană puțin ridicată, în timp ce-și alegea volumul favorit, iar apoi, cu mâinile lui frumoase, cu degetele acelea lungi, întorcea cu afecțiune paginile cărții, căutând câte un pasaj preferat.

Întreaga națiune l-a plâns ca pe un părinte iubit - și cu infailibila perspicacitate a poporului, oamenii nu l-au numit nici „Ferdinand eliberatorul”, nici „Ferdinand biruitorul”, ci „Ferdinand cel leal, Regele țăranilor” [Leal = loial, cinstit, fidel]. Aceasta era denumirea care va dăinui în inimile românilor.

În timp ce-și revenea după moartea tatălui ei, îndatoririle principesei o purtau prin toată țara și, de asemenea, prin Europa, unde era nevoită să călătorească în calitate de membră a Asociației Ghidelor din România și a Societății Naționale a Crucii Roșii, dar și pentru a ține legătura cu numeroasa ei familie, împrăștiată pe toate meridianele, inclusiv cu Principele Carol, care trăia acum la Paris cu Elena Lupescu. Dar centrul și ancora existenței ei era Balcicul, unde se retrăsese mama sa după primele săptămâni de văduvie.

Principesa Ileana a fost prima membră a Familiei Regale care l-a vizitat pe fratele ei Carol, în 1928. Avea nouăsprezece ani. Îndemnată de firea ei iubitoare, a încercat să-l înțeleagă, să ierte și să uite, și să restaureze bunele lor relații și afecțiunea care-i legase de-a lungul anilor. La fel de îndurerat ca și sora lui, Carol se declara și el plin de afecțiune pentru ea, afirmând că nu dorea nimic altceva decât dragostea familiei lui și nu avea nici un fel de ambiție de a se întoarce în România.

Carol mințea, cel puțin parțial. Adevărul era că avea mari ambiții legate de România, dar avea grijă să și le ascundă față de sora lui. Ileana continua să creadă în el și-l încuraja atât prin scrisorile pe care i le scria, cât și prin vizitele ei la Paris.

Principesa își petrecea însă majoritatea timpului în țară, angajată în activitățile Societății Naționale a Crucii Roșii și ale Asociației Tinerelor Femei Creștine. Se ținuse de promisiunea de a se ocupa de înființarea unei Asociații a Ghidelor în România, din care ea făcea parte începând din anul 1925. În 1928 i s-a împlinit visul și s-a întemeiat și în țară o astfel de asociație, alcătuită din 32 de tinere, care s-au întrunit la Mănăstirea Horezu, în localitatea omonimă, situată în Oltenia.

Tinerele au depus eforturi pentru a obține insigne de merit și s-au bucurat de drumeții în păduri și munți, unde au locuit în corturi, uneori săptămâni de-a rândul, conduse cu delicatețe și competență de președinta asociației, Alțeta Sa Regală, Principesa Ileana.

Această perioadă din viața principesei, de la începutul anului 1920 până la

căsătoria ei, care a avut loc în 1931, i-a intensificat dragostea de țară și popor - pe care nu i considera supușii ei, ci prietenii ei.

Pe când era adolescentă, Ileana a fost aleasă președintă a Asociației Tinerelor Femei Creștine și și-a dedicat o mare parte a timpului călătoriilor prin diferite orașe ale țării, unde ținea conferințe și desfășura activitățile necesare bunului mers al asociației pe teritoriul României. Pe deasupra, așa cum îi scria fratelui ei, Carol, în luna iunie 1928:

„Cu niște bani de la mai mulți oameni cumsecade și cu banii mei, am construit o casă minunată pentru Asociația Tinerelor Creștine, pe un teren pe care ni l-a dat mama. Construită cu bun gust, casa este dotată cu toate utilitățile moderne și avem loc aici pentru patruzeci de fete”.

Principesa își petrecea majoritatea timpului liber la Balcic, alături de mama sa; pictau, sculptau și se ocupau împreună de grădinărit. Pasiunea ei pentru mare și navigație se intensificase de-a lungul anilor, iar la Balcic avea libertatea să și-o cultive - după cum îi scria ea Principelui Carol în aceeași scrisoare din iunie 1928:

„În ceea ce mă privește, sunt extraordinar de fericită, pentru că am acum un mic iaht, în greutate de 12 tone, cu motor și vâsle, căruia îi zic «Isprava». Îmi petrec tot timpul pe iaht, care este raiul meu. Dragostea mea pentru mare crește necontenit. Am studiat tainele navigației toată iarna cu căpitanul-comandor Pais, un profesor excelent și un om de mare încredere. Primăvara viitoare intenționez să depun cerere pentru a obține brevetul de căpitan de navigație”.

Mai târziu scria că și-a îndeplinit acest deziderat izvorât nu numai din pasiunea ei pentru iahting, ci și din dorința de a dovedi ce poate, pentru că nimeni n-o lua în serios până nu a trecut cu succes examenele cerute de obținerea brevetului de căpitan de cursă lungă. Toți presupuneau că se juca de-a navigația, ceea ce era profund neadevărat, pentru că, așa cum îi spunea mamei sale, ea ar fi optat pentru o carieră navală dacă nu s-ar fi născut într-o familie care nu-i permitea libertatea de a face această alegere.

Domnița Ileana nici nu se gândea că, în anii 1920, nu existau femei-ofițeri navali sau că, fiind femeie, n-avea cum să-și îplinească o astfel de năzuință. Oricum, dac-ar fi luat o asemenea decizie și, bineînțeles, dacă materializarea ei ar fi fost posibilă, principesa ar fi intrat în istorie drept prima femeie-ofițer a Forțelor Navale Române. Pentru ea, convenționalismul n-avea o importanță prea mare.

După ce și-a luat cu succes examenele cerute pentru obținerea brevetului de căpitan de cursă lungă, în anii următori a petrecut ore întregi „în mijlocul valurilor, la cârma micului iaht... Velele se desfăceau larg în vânt, asemenea aripilor pescărușilor celor mari” - îi scria ea mamei sale, care o urmărea cu privirile de pe terasa Castelului de la Balcic.

Tot aici a debutat și artrita principesei. A plonjat în apa caldă a mării pentru a înota după o zi de navigat, dar, din pricina săriturii greșite pe care-a făcut-o, valurile au izbit-o puternic de o latură a iahtului. Echipajul iahtului, format din marinari din Marina Română, au tras-o repede înapoi pe iaht și s-au asigurat că nu pățise nimic grav.

Adevărul era însă că problemele pe care urma să le aibă cu coloana vertebrală în a doua parte a vieții își aveau obârșia într-o combinație de efecte negative ale acestui accident nefericit, ale deficienței de calciu și de alte vitamine de care fusese lipsită în timpul războiului și ale scoliozei de care suferea de când se născuse.

În 1929, Domnița Ileana împlinea douăzeci de ani. Se afla în pragul unui nou deceniu și avea în față o viață care promitea să fie fericită și plină de reușite. Dar, asemenea tuturor oamenilor, o aștepta un viitor alcătuit și din bucurii și din necazuri, care urmau să se ivească în cele mai imprevizibile momente și în cele mai surprinzătoare locuri.

9. Dragoste și căsătorie

Luați femeii și nașteți fii și fiice! Fiilor voștri luați-le soții, iar pe fiicele voastre măritați-le, ca să nască fii și fiice, și nu vă împuținați acolo, ci înmulțiți-vă! (Ieremia 29, 6)

Anul 1929. Frumoasă, distinsă, Principesa Ileana avea „cel mai frumos” trup din România, după părerea directorului Academiei Naționale de Educație Fizică. Pe lângă celelalte sporturi pe care le iubise dintotdeauna - navigația, înotul și călăria, îi făcea multă plăcere să joace tenis și să schieze. Avea o siluetă zveltă, iar activitățile sportive o mențineau în formă. Era înaltă, avea 1,70 metri, și mergea cu grația unei balerine. Ochii ei albaștri-cenușii îi încadrau figura ovală și forma încântătoare a capului.

Nu numai directorul Academiei Naționale de Educație Fizică îi observase silueta frumoasă și personalitatea caldă și plină de farmec. La cei douăzeci de ani ai săi, Principesa Ileana era o tânără deosebit de admirată, iar numele ei apărea alături de numele celor mai eligibili celibatari din Europa, printre care se numărau Prințul de Wales și Regele Bulgariei. Ea însă nu era genul de femeie care să dorească să roiască bărbații în jurul ei. Dragostea era o problemă serioasă și nu avea de gând să-și dăruiască inima cu ușurință. A avut întâlniri cu mai mulți prinți eligibili, inclusiv cu Infantele Don Alfonso al Spaniei, Principe de Asturia, moștenitorul Tronului Spaniei, pe care l-a întâlnit în anul 1929, pe când își vizita mătușa, pe Bee, sora Reginei Maria, care locuia în Spania. Don Alfonso, deși bolnav de hemofilie, s-a îndrăgostit de ea pe loc și a cerut-o imediat în căsătorie. Ileana, care avea o fire milostivă și fusese crescută să-i sprijine pe defavorizații soartei și să aibă grijă de ei, a fost înclinată să-i accepte cererea, dar Regina Maria, care

fusesse prevenită de sora ei în legătură cu desfrânatul tată al lui Don Alfonso, a convins-o pe Ileana că ar face o greșeală căsătorindu-se cu el.

Când principesa a împlinit douăzeci și unu de ani, mama sa a organizat o petrecere-bal mascat pentru fiica ei, care a fost cucerită de unul dintre invitați; blond, chipeș, cu ochi albaștri încadrați de gene negre și cu un zâmbet luminos, era fiul unei bune prietene a reginei, Daisy Pless, și îl chema Alexander (Lexel) Pless. Bineînțeles, s-a îndrăgostit și el de frumoasa principesă. Un timp au fost mereu împreună, chiar inseparabili, pentru ca la începutul lunii februarie să-și anunțe logodna, iar în luna iunie, căsătoria.

La sfârșitul lunii februarie însă, guvernul român a anulat logodna pe neașteptate. La vârsta de optsprezece ani, Lexel fusese acuzat de a fi fost implicat într-o relație homosexuală. Deși nu se dovedise nimic, acuzația în sine ar fi provocat un mare scandal dacă ar fi devenit publică. Totuși, la scurt timp după anularea oficială a logodnei, un membru al personalului Palatului a divulgat presei adevăratul motiv al anulării logodnei.

Ileana a fost distrusă sufletește. Era cu adevărat profund îndrăgostită și nu se simțea în stare să facă față dezlănțuirii controverselor generate de știrea respectivă. Până și publicațiile respectabile, precum revista Time, și-au informat cititorii nu numai despre desfacerea logodnei princiare, ci și despre amănuntele „picante” ale acesteia. Pentru a o ocroti pe principesă de ziașiști și de curiozitatea patologică a oamenilor, Regina Maria a plecat cu ea în Egipt.

Copleșitoarea durere sufletească a principesei a persistat și în Egipt, mai ales că Lexel, care era și el foarte necăjit de cele întâmplate, a plecat după ea în Egipt. Cu ajutorul unui prieten, i-a scris fostei sale logodnice un bilet de dragoste în care-și declara devotamentul față de ea și o implora să se răzgândească în privința despărțirii lor. Apoi a ascuns biletul într-un buchet de flori, pe care prietenul lui i l-a oferit principesei cu prilejul

unei întâlniri „întâmplătoare” pe străzile Alexandriei. Numai că decizia nu-i aparținuse Ilenei, guvernul fusese cel care-i impusese ruptura, iar ea a trebuit să se conformeze, pentru că așa prevedeau îndatoririle ei princiare.

Necazurile Ilenei nu erau însă doar de ordin sentimental. În luna iunie, când nici regina, nici principesa nu se aflau în România, Principele Carol a sosit pe neașteptate cu avionul la București și a demarat procedurile de preluare a conducerii țării, informându-i pe fratele lui, Principele Nicolae, și pe primul-ministru, care-i negociaseră întoarcerea în țară ca Principe-Regent al fiului său, Mihai, în vârstă de nouă ani, că se răzgândise în privința acordului încheiat anterior și că nu avea de gând să fie subordonat fiului său. Dorea să se urce el însuși pe Tronul României.

Exerciții de imaginație

- Ce fac eu ca Rege mă privește, Ileana. Nu-mi spune tu mie cum să-mi conduc țara.

Ileana stătea în picioare lângă biroul fratelui ei, Regele Carol al II-lea, cu pumnii încheștați și buzele strânse. Trăgea adânc aer în piept, sperând să se calmeze suficient pentru a putea să-i răspundă rațional, în loc să țipe la el, așa cum simțea nevoia să facă.

- Nu-ți spun eu ție cum să conduci țara, dar nici nu pot să stau deoparte și să nu zic nimic. Te porți groaznic cu mama și cu Sitta [Regina Elena, soția lui, de care divorțase]! Lucrurile pe care le-ai afirmat despre fosta ta soție sunt groaznice! Ea este mama moștenitorului tău la tron, ea e prima doamnă a țării și tu ceri să i se dea portretul

jos din toate locurile publice? De ce îi ponegrești numele?

- Dar ea ce mi-a făcut mie? Ea nu mi-a ponegrit numele? Ba a făcut chiar mai multe decât i-am făcut eu, a zis că-s un aventurier, un psihopat, un soț crud, lipsit de suflet, un Don Juan, un socialist pe care-l interesează mai mult puterea conferită de Tronul Regal decât ceea ce reprezintă acesta. Iar eu să n-o pedepsesc pe ea pentru lipsa ei de lealitate (loialitate, cinste)?

Carol își privea sora uimit.

- Și tu, sora mea, te unești cu ea împotriva propriului tău frate? După toți anii petrecuți împreună și după tot ce ne leagă? După toată apropierea dintre noi?

Ileana își flutură mâna, înlăturându-i acuzația.

- Tocmai apropierea dintre noi mă determină să-ți vorbesc acum! Știu ce poți face, te cunosc, știu unde poți ajunge atunci când îți pui ceva în minte. Acum însă, ce altceva faci decât să-i rănești pe cei pe care-i iubești cel mai mult, pe cei care-ți doresc tot binele din lume, Carol, și care vor ca tu să fii un rege așa cum a fost tata! Tu singur ți-ai făcut-o, cu mâna ta! Sitta n-a spus și nu spune nimic despre tine în public - nici acum, nici înainte de divorțul vostru. Reputația pe care o ai în prezent e rezultatul propriilor tale fapte. Oricum, nimic nu-ți poate scuza comportamentul față de mama, să știi. I-ai luat toți banii, ai înconjurat-o de spioni și de trădători, ai izolat-o de Barbu, deși știai cât de mult se bizuie pe el! Ea totdeauna te-a sprijinit, te-a încurajat...

- Da, sigur, mama m-a încurajat, Ileana, mereu m-a încurajat, mai ales atunci când spunea că nu sunt un bărbat adevărat! M-a obligat să renunț la Zizi. M-a făcut să-l reneg pe fiul meu Mircea. Grozav m-a „încurajat”, n-am ce zice... M-a detestat dintotdeauna, a vrut mereu să mă transforme în ceva ce eu nu sunt, și astea sunt roadele pe care le culege pentru felul în care s-a purtat cu mine de-a lungul anilor!

Ileana se învârtește prin birou, iar apoi merge cu pași mărunți spre fereastră.

- Ce faci tu nu e bine, e un act dezonorant, un act de lașitate!
- Dezonorant?!

Vocea Regelui Carol, deja ridicată, devine și mai iritată pe măsură ce-și pierde complet cumpătul. Traversează încăperea și o apucă pe Ileana de braț, scuturând-o furios:

- Îndrăznești să-i spui regelui tău că face lucruri dezonorante? Las' că ți-arăt eu ție!

Apoi îi dă drumul atât de brusc, încât ea se clatină pe picioare, în timp ce el continuă să țipe:

- Crezi că poți veni aici așa, când poftești, să-l mustri pe regele tău? Ieși afară, nu vreau să te mai văd! Nu voi permite nimănui, nici ție, nici altcuiva, să-mi spună cum să conduc țara sau ce e onorabil și ce-i dezonorant să fac. Să pleci imediat din Asociația Ghidelor! Eu, Regele, îți poruncesc! Te demit din funcția de conducere pe care o ai la ATFC și-ți interzic să-i mai vizitezi pe membrii asociației! Piei din fața ochilor mei, fată bătrână habotnică și veștejită ce ești!

Ileana se îndreaptă spre ușă, împiedicându-se, se proptește în ușă, forțându-se s-o deschidă și fuge de-a lungul coridorului, în timp ce insultele veninoase ale lui Carol se aud în urma ei! Ajunge în apartamentul ei, unde intră, trântind ușa, și începe să plângă de spaimă și supărare.

Ultima lovitură a venit la sfârșitul lunii august, când Ileana a aflat că Elena Lupescu, amanta lui Carol, se întorsese în România și locuia, în secret, în Palatul Regal.

În luna martie 1931, pentru a se elibera de tensiunea care creștea neconținut și

de izolarea în care trăia, Domnița Ileana a plecat în Germania, să viziteze familia tatălui ei. Acolo și-a reînnoit cunoștințele făcute înainte, inclusiv pe cea cu Arhiducele Anton Habsburg de Austria. Anton nu era acolo dintr-o simplă coincidență. Regele Carol al II-lea le ceruse rudelor din Germania să-l invite pe arhiduce la ei, sperând ca Anton și Ileana să se simtă atrași unul de celălalt și să se căsătorească. Dacă i s-ar fi împlinit dorința, mai mult ca sigur că sora lui ar fi locuit în afara României, iar atenția publică s-ar fi îndreptat doar asupra lui.

Domnița Ileana îl întâlnise pe Arhiducele Anton Habsburg de Austria prima dată în anul 1929, în timpul vizitei pe care o făcuse mătușii sale, Bee, în Spania. Tatăl lui Anton era nepotul împăratului Franz Iosif, iar mama sa era spaniolă, provenind din familia Bourbonilor, cu o ascendență familială la fel de faimoasă ca și cea a Principesei Ileana.

Deși proveneau din Familia Regală austriacă, Arhiducele Anton și familia lui erau apatrizi: expulzați din Austria în 1918, când țara lor devenise republică, cetățenia, proprietățile arabile și veniturile le fuseseră luate în mod samavolnic. Cu studii de inginer și pilot, Arhiducele Anton lucra la o stație de benzină când a cunoscut-o pe Principesa Ileana și conducea avioane în zboruri de divertisment, pentru a câștiga un ban în plus.

De data aceasta, Domnița Ileana nu avea lângă ea un principe spaniol pasionat și bolnăvicios, ci un altfel de om. Cei doi au descoperit că erau compatibili: „avem multe lucruri în comun; ne plac zborurile cu avionul și ne înțelegem foarte bine” - își amintea ea mai târziu.

Se înțelegeau atât de bine încât, la 20 aprilie 1931, Ileana îi scria fratelui ei, Regele Carol al II-lea: „Simt cu adevărat că am găsit bărbatul care mă va face fericită. Sigur, viitorul se află în mâinile lui Dumnezeu, dar, având încredere în El, gândesc că Anton este omul lângă care voi putea să înfrunt viața fără frică și că voi descoperi în el partenerul și sprijinul de care am atâta nevoie”.

Fericit, Carol și-a dat acordul pentru logodnă, iar căsătoria a fost stabilită pentru luna iulie.

La sfârșitul lunii iunie, Ileana a avut o întrevedere cu Monseniorul Vladimir Ghica, reprezentantul oficial al bisericii romano-catolice, care a informat-o că papa a refuzat cererea ei de a se căsători și în rit ortodox, și în rit catolic. „M-a întristat profund această știre”, i-a scris ea Regelui Carol. „Dintotdeauna am perceput spiritul Țării Românești prin Biserică. Mă doare sufletul la gândul că voi pleca de aici [...] fără binecuvântarea Bisericii în care am fost botezată, crescută și învățată să-mi exprim gândurile”.

Prin intermediul Prințului Vladimir Ghica, Regele Carol a propus ca Ileana să primească Sfânta Euharistie în dimineața premergătoare oficierii căsătoriei. Ea a consimțit, cu condiția să fie și fratele ei prezent la Sfânta Liturghie. A fost ultima dată când principesa s-a întâlnit cu fratele ei în duhul afecțiunii și al iubirii fraterne.

Ziua de 24 iulie 1931, o zi înnorată chiar din zori, prevestind ploaie, a fost ziua când, în Marea Sală a Castelului Peleş din Sinaia, a avut loc căsătoria civilă a Principesei Ileana cu Arhiducele Anton Habsburg de Austria. Chipul principesei strălucea ca un soare.

Mireasa purta o rochie lungă de mătase albă, brodată, cu o trenă care atârna pe o suprafață destul de întinsă. Rochia, care îi scotea în evidență silueta, avea un decolteu în formă de V, înconjurat de un șal mic, în chip de guler. Voalul era din tul alb; deasupra lui, tradiționala beteală românească, frumos împletită, care-i cădea pe umeri ca o revărsare aurie.

Căsătoria și recepția au fost cele mai luminoase petreceri trăite de Familia Regală în acel an, iar darurile de nuntă, la fel de minunate: darul cel mai drag, cel mai iubit, a venit din partea reginei-mame Maria. Printre bijuteriile pe care unchiul Joe le adusese înapoi din Rusia în 1918, se afla o tiară (coroană) confecționată din diamante și

safire, pe care Regina Maria o moștenise de la mama sa, Maria Alexandrovna. Diadema fusese confecționată pentru stră-străbunica Ilenei, Prințesa Carlota a Prusiei, și dăruită acesteia de către soțul ei, Țarul Nicolae I, în anul 1825. Semăna mai mult cu o coroană decât cu o diademă. Era încrustată cu diamante și safire de mărimea unui ceas de buzunar.

În ziua care a urmat căsătoriei civile, a avut loc un dineu de gală la Castelul Peleş, la care au participat 600 de invitați, iar a doua zi Ileana și Anton au fost cununați religios de către Arhiepiscopul Alexandru Cisar și Monseniorul Vladimir Ghica, în cadrul unei ceremonii catolice.

Căsătoria și războiul

10. Bucurie și întristare

Cum să cântăm cântarea Domnului în pământ străin? (Psalmul 136, 4)

Exerciții de imaginație

În stare de șoc, Principesa Ileana se uită lung la fratele ei, Regele Carol:

- Nu se poate să vorbești serios!

Respirând cu greutate, se lasă să cadă pe scaunul aflat în spatele ei.

Carol dă afirmativ din cap:

- Regret, dar așa trebuie să fie. Înțelegi, asta-i datoria, așa-i politica, Ileana.

Dintre toți oamenii, nu se poate ca tu să nu înțelegi ce înseamnă să-ți faci datoria, sunt sigur de asta.

- Dar să nu trăiesc aici? Aici sunt acasă! Am trăit în România toată viața mea. Sunt româncă.

Ileana bâjbâie în jurul ei până găsește mâna lui Anton, pe care o apucă strâns. Cum să poată trăi în altă parte? se gândește ea. Asta este casa ei, locul căruia-i aparține. I se învâртеște mintea de uimire și se uită la Anton, care are întipărită pe chip o expresie la

fel de uluită.

- Carol, dar de ce aceasta? îl întrebă ea cu o anumită inflexiune în voce. Țara asta este casa mea, poporul reprezintă familia mea, în aceeași măsură în care voi, tu și mama, sunteți familia mea! Cum să pot trăi fără poporul meu?

Își întoarse capul într-o parte, înnăbușindu-și un suspin.

- N-are rost să intrăm în amănunte, sunt mult prea plictisitoare, îi răspunde Regele Carol. Conjunctura politică de aici este instabilă. Consiliul de Regență al lui Mihai n-a făcut absolut nimic: au lăsat toți țara într-un hal fără de hal. Dacă Anton ar locui aici, mai ales în Transilvania, așa cum am discutat, ar însemna un dezastru.

- Nu înțeleg, ripostă Anton, strângând ușor mâna Ilenei. Ce am eu de-a face cu Consiliul de Regență și cu haosul pe care l-au lăsat ei în urma lor?

- Nu vreau s-o iei ca pe o ofensă, Anton, dar tu faci parte din familia Habsburgilor, și Habsburgii...

Carol își ridică mâinile, iar apoi își plesni coapsele cu palmele, pentru a accentua ce spunea:

- Cum să-ți explic fără să te jignesc? Nu se poate, așa că o să fiu direct și te rog să ierți orice ofensă pe care ți-o voi pricinui. Transilvania a fost călcată în picioare de către Austria foarte mult timp, localnicii au fost maltratați în multe rânduri, iar, pentru ei, membrii familiei Habsburg reprezintă Austria. Românii transilvăneni nu ar accepta ca un membru al familiei Habsburg să locuiască acolo, căsătorit cu fiica preferată a țării lor. Îmi pare rău, dar e vorba despre o situație care nu depinde de mine, să știi. Dacă ar depinde de mine, eu v-aș da un loc care să fie numai al vostru. Dar așa, în împrejurările grele în care se află țara, rămânerea voastră în România ar fi o acțiune care ar putea duce la căderea guvernului.

Ileana își mobiliză toate puterile: atâtea, cât și Anton încearcă să-l convingă pe

rege să se răzgândească, dar pe el nu-l poate clinti nimeni și nimic. El o ține pe-a lui: Ileana și Anton nu pot trăi în România, și cu asta s-a terminat discuția. Argumentele lor sunt înlăturate cu cerbicie. Carol continuă să susțină că prezența Arhiducelui Anton în țară ar provoca prăbușirea guvernului sau ar putea chiar instiga la o revoluție.

- Dar unde să locuim? întrebă Ileana în cele din urmă. Intenționam să locuim în țară, ne gândisem să stăm la Castelul Bran. Acum ce-o să facem ?

- Dar nu vă cer să plecați imediat din țară, protestă Carol, bătând-o ușor pe umăr. Doar nu sunt un monstru. Nu trebuie să vă faceți bagajele și să părăsiți țara chiar în clipa asta. Eu sunt un om generos. Mă jignești, surioară, dacă crezi că te-aș alunga așa, ca pe o cerșetoare! Facem parte din aceeași familie, eu sunt generos cu familia mea.

Ileana, rănită și furioasă, îl trage de mână pe Anton, care înclină capul. Fac amândoi o plecăciune și ies din birou.

Cu toate că situația politică a țării era într-adevăr destul de instabilă, vinovații nu erau nici pe departe membrii familiei Arhiducelui Anton, așa cum afirmase Regele Carol. Afirmările lui făceau parte din planul pe care-l făcuse pentru a o despărți pe Ileana și de țară, și de regina-mamă. Trimisese instrucțiuni până și ambasadelor și legațiilor române din Germania și Austria să nu-i primească pe Ileana și pe Anton, nici să le înlesnească vreun demers, deși, bineînțeles, nu-i spusese nimic Ilenei în acest sens.

Regele Carol acționa astfel din cauza geloziei. Atât Principesa Ileana, cât și Regina Maria erau foarte îndrăgite în România, de la cel mai înalt demnitar până la cel mai umil sătean.

În ciuda faptului că întoarcerea din Franța a lui Carol fusese salută de mulțimi de oameni la fel de numeroase ca atunci când părinții lui reveniseră în București de la Iași, la sfârșitul Primului Război Mondial, și în ciuda faptului că fusese ovaționat timp de cincisprezece minute cu prilejul primului său discurs în calitate de rege, Carol al II-lea nu dorea să împartă luminile rampei cu nimeni. Convins că nimeni nu trebuia să fie mai admirat decât el, lua măsuri pentru a se asigura că nimic nu va schimba lucrurile. Refuzându-le Ilenei și lui Anton permisiunea de a locui în România, nu numai că-și rezerva lui însuși, în exclusivitate, atenția și afecțiunea poporului român, dar intervenea și în relația dintre Principesa Ileana și Regina Maria, despărțindu-le și lipsindu-le de sprijinul afectiv pe care și-l acordau una alteia.

Principesa Ileana nu i se putea împotrivi - el era regele țării și ea îi datora supunere, însă acest moment a marcat ruptura definitivă dintre ea și fratele ei. A continuat să-i scrie, a rămas politicoasă în relațiile cu el, și-a îndeplinit obligațiile pe care le are o soră față de fratele ei și un supus față de monarhul țării sale, dar n-a mai avut niciodată încredere în el, nici nu i s-a mai confesat, așa cum făcuse în trecut.

Ca și în toate celelalte circumstanțe ale vieții ei, Ileana s-a concentrat asupra părții pline a paharului. Era profund îndrăgostită de Anton, ceea ce constituia o sursă de bucurie adâncă și statornică. Avea o credință puternică; se căsătorise în Biserica Catolică, dar continua să trăiască în duhul Ortodoxiei.

Ileana și Anton și-au petrecut luna de miere la Castelul Bran, iar în septembrie au plecat la Munchen, unde au închiriat o casă de la mătușa Bee. Fericită, Ileana s-a ocupat cu entuziasm de mobilarea și înfrumusețarea noului ei cămin.

„Pot spune acum că am o casă” - îi scria ea unei prietene, Natalia Slivici, în octombrie 1931 - „mai lipsesc doar câteva lustre și alte câteva mărunțișuri. Este teribil de plăcut, mă simt atât de bine aici [...], totul este plin de iubire și fericire; nici n-aș fi crezut că e posibil să se simtă cineva atât de mulțumit cum mă simt eu”.

În primăvara următoare, Ileana a descoperit că este însărcinată. Deși n-a fost o sarcină ușoară și s-a simțit rău în cea mai mare parte a timpului, era profund fericită că urma să aibă un copil. În vara anului 1932, la mai puțin de un an după mutarea lor la Munchen, Anton a obținut permisiunea de a se întoarce în Austria, deși cetățenia austriacă îi era încă refuzată. Au găsit o casă în Modling, la sud de Viena, și au închiriat-o.

Cea mai mare dorință a principesei era să se întoarcă în România și să nască primul ei copil pe pământ românesc; urma să nască în august. Răspunsul Regelui Carol la această rugămintă a ei a fost însă clar explicat într-o scrisoare a Ilenei, din luna iulie, adresată unei vechi și bune prietene, doamna Tașca:

„Îți scriu cu multă mâhnire și durere în suflet. Se pare că guvernul român a decis că, dacă eu aș da naștere copilului în țara mea, acest fapt ar reprezenta un pericol pentru stat și pentru șansele lor de a fi realeși, așa că porțile țării mele sunt ferecate pentru mine, ca și pentru un dușman, și trebuie să rămân printre străini [sublinierea îi aparține Principesei Ileana]. [...] E un lucru atât de urât, groaznic de urât, și mă doare, mă doare până în adâncul sufletului și nu știu cum să fac față unei asemenea dizgrații”.

Aceasta nu a fost singura insultă pe care i-a adus-o „guvernul”, adică Regele Carol, care devenise un veritabil dictator. În acel an se împlineau cinci ani de la moartea tatălui lor, Regele Ferdinand, și principesa dorea să participe la parastas. I-a scris fratelui ei, cerându-i permisiunea de a veni în țară, dar el a fost de neclintit. Nu avea voie să participe la parastasul tatălui lor, nu avea voie să nască în țară, nu și nu și nu!

În luna august 1932, cu puțin timp înainte de nașterea pruncului, Principesa Ileana acceptase situația și venise cu un plan alternativ. Regina Maria urma să vină la Modling, să-i fie alături, așa că hotărâseră împreună că-i va aduce un vas de lut, în care se afla pământ din România. Pe 12 august au început durerile nașterii, iar regina-mamă a așezat vasul sub patul pe care se afla Ileana. A fost o naștere grea, care a durat mult, dar după trei zile a venit pe lume, „pe pământ românesc”, Ștefan Habsburg, Arhiduce de

Austria.

Bucuria Ilenei la nașterea primului ei fiu a fost intensificată nu numai de prezența mamei ei, dar și de faptul că, în Austria, aflându-se despre cruzimea Regelui Carol al II-lea, nașterea micuțului arhiduce a fost salutăată de salve de tun și clopote bisericești, deși, asemenea tatălui său, Ștefan era și el, în mod oficial, un apatrid. Regelui Carol i-a fost rușine de atitudinea lui când a aflat de reacția Austriei la nașterea nepotului său și a invitat-o pe sora lui în România pentru câteva săptămâni.

În ziua de 18 decembrie a anului următor, 1933, lui Ștefan i-a urmat o soră, tot apatridă, Maria Ileana (Minola), care s-a născut în aceleași condiții ca și fratele ei, cu vasul de lut cu pământ adus din țară așezat sub patul travaliului mamei.

Întocmai tuturor părinților tineri, Ileana și Anton doreau să aibă o casuță la țară, ca să aibă copiii lor un loc unde să alerge și să se joace în siguranță. În 1934 au cumpărat un castel vechi, dărăpănat, plin de gunoaie, pe punctul de a se surpa, și șapte hectare de teren, la aproape 48 km de Viena, într-un mic sat, care se numea Sonnberg.

Castelul Sonnberg era o clădire de basm. Cea mai bună descriere ne este oferită de cumnata Ilenei: „În mijloc e o fântână; în jurul fântânii se află castelul; în jurul castelului e o insulă; în jurul insulei se află un șanț cu apă: în jurul șanțului e un parc, iar în jurul parcului curge un râu”.

Arhiducele Anton a supravegheat lucrările de renovare a castelului; deseori soluțiile lui inventive le înlesneau echipelor de muncitori realizarea dorințelor celor doi soți, după ce contractorii afirmaseră că lucrul respectiv nu se putea face...

Familia s-a mutat în castel înainte de încheierea lucrărilor de renovare, iar binecuvântarea tradițională a avut loc printre fire electrice și praf de mortar, în încăperi luminate doar pe jumătate.

11. Viața de familie

Femeia ta, ca o vie roditoare, în laturile casei tale; fiii tăi, ca niște vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale. (Psalmul 127, 3)

Să ne mai mirăm că Ileana refuza să trăiască potrivit uzanțelor tipice titlului de „arhiducesă”, pe care-l avea după căsătorie, acum, când o cunoaștem mai bine? Cu toate că angajase o bucătăreasă, menajere și spălătorese din satul Sonnberg, ea luase această decizie numai pentru a-și proteja familia și personalul de serviciu de propria ei ignoranță și incompetență.

Educația de principesă îi răpise posibilitatea de a învăța să se ocupe de gospodărie și să se inițieze în arta culinară, asemenea majorității femeilor. Timpul ei fusese dedicat dobândirii altor deprinderi: de a susține conferințe, de a conduce organizații de tineret, de a se specializa ca asistentă medicală. „Ar fi fost un egoism din partea mea să-mi ocup timpul care aparținea țării mele pentru a învăța să fac lucrurile pe care alții le pot face atât de bine și de eficient”, îi scria ea unei prietene.

Produsele alimentare de bază erau cultivate în grădina lor. Ileana a pătruns în tainele vieții de fermier cu energie și entuziasm. Supraveghea stupii, învăța să tundă oile, torcea lâna pe care-o tunsese și tricota ciorapi și pulovere pentru familia ei, cosea articole de îmbrăcăminte și organiza proiecte de artă decorativă pentru castel, negocia închirierea unor porțiuni de teren fermierilor locali, cultiva recolte întregi de cartofi, grâu și porumb. În plus, cosea și organiza proiecte de artă decorativă, care urmau să se desfășoare în Castelul Sonnberg.

Deși nu avea voie să locuiască în România sau s-o viziteze ori de câte ori voia, principesa avea ocazia de a se bucura de prezența mamei ei la Sonnberg. Cu prilejul nașterii următorului copil, Alexandra (Sandi), în mai 1935 (născută și ea „pe pământ românesc”, ca și ceilalți doi frați ai ei), Regina Maria a venit din nou la Sonnberg. Vizitele reginei-mame erau atât de frecvente, încât Ileana și Anton îi rezervaseră un șir de camere care erau numai ale ei.

Pentru Ileana, satul Sonnberg devenise un fel de substitut pentru țara ei, din care fusese alungată, și un mod de a-și continua ocupațiile caritabile, pe care le îndrăgea. Astfel, a deschis un mic dispensar în sat și a înființat o filială a Asociației Ghidelor. Într-una din camerele de la parterul castelului, funcționa o cantină pentru săraci, pentru care principesa a angajat o bucătăreasă mai în vârstă care să se ocupe de pregătirea meselor. Pășind pe urmele mamei sale, Ileana își mobiliza copiii, atribuindu-le, de micuți, diferite sarcini. De exemplu, le încredința o tavă pe care trebuiau s-o ducă dintr-un loc într-altul, și ei o duceau, plini de importanță, deși de-abia învățaseră să meargă!

Locuitorii din sat și personalul de serviciu se alăturau familiei când aveau loc festivități legate de patinaj, sărbători de tot felul și tradiționala petrecere de Crăciun. Arhiducele Anton, unul dintre frații lui sau un alt oaspete de gen masculin interpretau de obicei rolul lui Moș Crăciun, împărțind tuturor dulciuri și mici daruri pregătite și ambalate de arhiducesă.

Vizitele pe care le făceau celor nouă frați și surori ale lui Anton erau frecvente, iar aceștia veneau și ei la castel, mai ales în perioada sărbătorilor, când reședința Ilenei și a lui Anton era plină de oaspeți, prieteni, membri ai familiei, personal de serviciu - toți foarte ocupați, dar dispuși să lase totul deoparte pentru câteva momente de râsete și amuzament.

În timpul verii, membrii familiei se suiau în avionul construit de Anton și plecau la Lacul Worthsee, în sudul Germaniei, unde-și petreceau vacanțele de vară.

Arhiducele avea autorizație de pilot, așa că nu le era greu să zboare peste munți, s-o viziteze pe sora Ilenei, Mignon, regina Serbiei, sau în Anglia, Germania ori Spania, unde atât Ileana, cât și Anton, aveau rude apropiate.

Dar cele mai luminoase momente ale anilor petrecuți de Ileana la Castelul Sonnberg au fost, fără doar și poate, vizitele mamei sale. La fel de apropiată de ea cum fusese și înainte de căsătorie, îngrijorată de neîncetatele persecuții ale Regelui Carol față de mama sa, Principesa Ileana o aștepta mereu, ca și restul familiei ei, cu nerăbdare.

La rândul ei, și Regina Maria își făcea griji în privința fiicei sale. Se frământa în legătură cu sarcinile Ilenei și cu nașterile ei, și se întreba dacă nu-și irosea viața. Dar principesa o liniștea mereu: „Mamă, eu am o scară de urcat, iar acum, după cum vezi, stau pe palier și mă odihnesc!”. Simțea că nu sosise încă timpul marilor încercări, dar nu se îndoia că va veni și vremea lor.

Peste toate și într-o toate, Ileana își păstra credința. Castelul primise binecuvântarea potrivit tradiției ortodoxe, adică i se făcuse o sfeștanie de către un preot, iar rugăciunile zilnice nu erau niciodată neglijate. Ileana avea colțul ei plin de icoane unde se ruga. Uneori, stătea în grădină și visa: „Visul meu este să construiesc o mănăstire într-un loc minunat din munți, unde să mă retrag mai târziu”. Pe copii îi creștea însă în credința catolică, așa cum îi promisese soțului ei de la început.

Crăciunul anului 1936 a fost una dintre cele mai frumoase sărbători din viața principesei și a familiei ei. Regina Maria, prezentă de sfintele sărbători ale Crăciunului, croșetase căciulițe pentru copiii din sat. Au patinat cu toții pe râu și pe șanțul cu apă - Ștefan, în vârstă de patru ani și jumătate, Minola, de trei ani, și, în brațele mamei sale, bebelușa Sandi, de un an și șapte luni -, toți bine înfodoliți. A venit Moș Crăciun ca de obicei - și fiecare zi a fost plină de alese binecuvântări. Poate amintirea luminoasă întipărită în sufletul principesei pentru care acel Crăciun a rămas cel mai frumos din viața ei se datora și faptului că avea să fie ultimul interval de timp cu adevărat lipsit de griji,

neumbrit nici de teroare, nici de război, nici de exil.

Într-un fel, totuși, sărbătoarea de Crăciun, deși atât de plină de bucurii, era tensionată. Din nou însărcinată, Ileana aștepta al patrulea copil și încerca să-și ascundă sarcina față de mama sa. În mod normal, Ilenei i-ar fi fost foarte greu să-i ascundă ceva mamei sale, care avea un acut simț de observație. Regina Maria și-ar fi dat imediat seama, mai ales că Ileana avusese dificultăți cu toate sarcinile și nașterile anterioare, însă, de data aceasta, regina-mamă nu era în apele ei; principesa observă cu îngrijorare că mama sa părea obosită și bolnavă.

La vremea respectivă, Ileana se consola cu gândul că starea reginei se datora mâhnirii și pierderii suferite: murise Ducky, sora ei mult-iubită. De asemenea, se mai gândea principesa, viața mamei ei în România, sub stricta supraveghere a lui Carol, care-i controla fiecare mișcare, era extrem de încordată și neplăcută.

În luna martie a anului următor îngrijorarea Ilenei s-a dovedit întemeiată. Regina Maria era grav bolnavă. Doctorii au decis, în cele din urmă, că suferea de ciroză. Cum așa, își spunea Ileana, ce ridicol, mama sa suferea de o boală de care suferă alcoolicii, ea, care nu pusese în gură nici o picătură de alcool? În zilele noastre ne sunt cunoscute multe cauze care pot duce la această afecțiune a ficatului, care n-au nici o legătură cu băutura, dar în anii aceia medicii specialiști în stabilirea unui diagnostic nu le cunoșteau, așa că originea cirozei Reginei Maria a rămas un mister nerezolvat.

Dezamăgirea Ilenei a fost și mai mare, fiindcă nici la nașterea fiului ei Dominic (Niki), în vara anului 1937, nu a primit permisiunea fratelui ei de a naște în România, iar Regina Maria era prea bolnavă pentru a putea veni s-o vadă. Venirea pe lume a celui de-a doilea fiu al lor a bucurat-o însă mult, iar cu mama sa a vorbit la telefon.

În lunile care-au urmat, starea sănătății reginei-mame s-a îmbunătățit, dar apoi s-a agravat într-atât de mult, încât Regele Carol a fost de acord să fie transferată la un sanatoriu din Italia. În 1938, Principesa Ileana a vizitat-o la sanatoriu, lăsându-l pe Anton

acasă cu cei patru copii pentru câteva zile. Odată ajunsă acolo, nu mai știa ce să facă din cauza neliniștii provocate de lipsa unui tratament adecvat pentru boala mamei sale.

În dimineața zilei de 12 martie 1938, mama și fiica, ascultând împreună știrile la radio, au încremenit la auzul vestii că forțele hitleriste tocmai intraseră în Austria. Ileana era acum disperată de grija copiilor ei și chinuită de dorința de a se întoarce la Sonnberg pentru a-i putea ocroti.

12. Moarte și distrugere

„Izvorul vieții în mormânt se pune, și scară către cer mormântul se face”. (Vecernie,
Adormirea Maicii Domnului)

Regina Maria înțelese ce urma să se întâmple. Îi expedie imediat o telegramă lui Anton pentru a-l preveni de sosirea Ilenei, iar pe fiica ei o trimise la gară cu mașina pe care-o avea la dispoziție, pentru a se urca în primul tren spre Viena.

Hărțuierile de care a avut parte principesa în timpul călătoriei, după traversarea graniței cu Austria, aveau menirea de a o pregăti pentru anii grei care o așteptau în regimul nazist instaurat în țara ei de adopție.

Exerciții de imaginație

Trenul se opri din nou. În mod normal dura aproape o zi pentru a ajunge de la graniță la Viena, dar în acest stil de mers, în mijlocul haosului, al îmbulzelii și incertitudinii generale, era bine dacă ajungeau în trei zile! Trenul de-abia se mișca și, deși toți vorbeau despre „Anschluss” [Anexarea Austriei de către Germania, pusă la cale în 1938 de către partidele național-socialiste (naziste) din cele două țări] , nimeni nu știa ce înseamnă. La capătul vagonului, Ileana îl observă pe conductor discutând aprins cu niște persoane, apoi dându-se înapoi, în timp ce mai mulți tineri și tinere se urcau cu forța în tren.

„Suntem agenții investigatori ai Fuhrerului”, au anunțat ei. „Vom chestiona pe cei pe care vom considera necesar să-i chestionăm, iar conductorul ne va arăta pașapoartele voastre. Dacă vom aprecia că nu sunteți loiali Fuhrerului nostru, Reichului și glorioșilor eliberatori ai Austriei, cu atât mai rău pentru voi. Vă vom convinge noi, să fiți siguri de asta!”.

Conductorul, un bărbat mic de statură, cu mustața și tâmplele încărunțite și cu un aer patern, mergea înaintea lor cu pași repezi, adunând toate pașapoartele și privindu-le rapid. Observând că pașaportul Ilenei fusese eliberat de guvernul austriac cu numele ei de căsătorie, „Arhiducesa de Habsburg”, îi strecură pașaportul sub celelalte și-i aruncă o privire plină de înțelegere, apoi o bătu ușor pe umăr.

Ilenei îi transpiraseră mâinile de emoție. Cum să le facă față acestor bandiți și huligani de profesie? În mod cert, se gândea ea, va fi una dintre țintele atacurilor lor, o vor considera o dușmancă a Reichului din cauza titlului ei princiar.

Grupul de „agenți investigatori” se deplasa încet de-a lungul vagonului, verificând fiecare pașaport și strigând cu voce tare numele de pe pașapoartele înmânate

lor de către conductor. Unul dintre călători, om de afaceri după costumul pe care-l purta și părul bine îngrijit, refuză să răspundă unor întrebări mai personale. L-au tras de pe locul pe care stătea și l-au îmbrâncit, dându-l jos din tren. Ileana auzi bufnituri, lovituri surde și strigătele acelui domn, în timp ce câțiva dintre huligani îl împingeau spre ușă.

În cele din urmă, „agenții” au plecat fără să mai ajungă s-o interogheze și pe ea, așa că principesa se relaxă în scaun, în timp ce trenul prindea încet viteză. Conductorul îi înapoie documentele de călătorie și-o privi cu un zâmbet menit s-o liniștească. Reușise cumva să ascundă pașaportul ei în grămada aceea de documente pe care le ținuse în mână, așa că huliganii Fuhrerului n-au aflat că Arhiducesa de Austria se afla în tren.

Profund recunoscătoare, dar în imposibilitate de a-și exprima mulțumirile, de teamă să nu fie auzită de cineva, a călătorit în tăcere, dar plină de neliniște, până la oprirea trenului în gara din Viena.

Anton o întâmpină la gară și Ileana avu parte de un alt șoc când ajunse la mașina lor, înfășurată de sus până jos într-un steag nazist. Îngrozită, îi ceru soțului ei să îndepărteze steagul de pe mașină, dar el îi spuse că nici o mașină nu avea voie să se deplaseze fără acel steag. Împotriva voinței ei, Ileana se urcă în mașina care urma să-i ducă la Sonnberg. Pe drum, Anton i-a povestit experiențele prin care trecuse el între timp.

În ziua de 12 martie, cincizeci de indivizi din trupele naziste „de șoc” sosiseră la castel, suspicioși și foarte nervoși. Fusesse nevoie de tot tactul de care dispunea Anton pentru a-i împiedica să procedeze prosteste. I-a mărturisit Ilenei că fuseseră momente când se temuse că se va ajunge la violențe mari. La sosirea telegramei trimisă de Regina Maria, care-l anunța să se ducă la gară s-o întâmpine pe Ileana, cei din trupele „de șoc” l-au suspectat că pune la cale o evadare. Cu farmecul lui aristocratic, Anton i-a convins că

soția lui urma cu adevărat să sosească la Viena și că el se ducea s-o întâmpine; nu plănuia nici unul dintre ei să fugă din Viena! În sfârșit, dându-și seama că-i aveau ostatici pe cei patru copii ai lor, naziștii i-au dat voie lui Anton să meargă la gară, să-și aducă soția acasă.

Trupele germane „de șoc” au stat la Castelul Sonnberg timp de zece zile. Ileana realizează imediat că erau niște neisprăviți, o bandă de vagabonzi bățăuși din Sonnberg și din satele învecinate, așa că se feri să intre în conflict cu ei.

În prima lună a ocupației naziste, întregul castel a fost supus la frecvente și neașteptate percheziții, efectuate când de trupele „de șoc”, când de Gestapo. Simplul fapt că erau Habsburgi și proveneau din Familii Regale reprezenta un motiv de hărțuire permanentă. Au învățat însă să răspundă cu politețe la toate întrebările și să facă exact ceea ce li se cerea. Nu au protestat, nu au făcut nici o mișcare bruscă, nici chiar pentru a-și salva vreun obiect de suflet pe care soldații îl aruncau pe jos atunci când scotoceau peste tot, sperând să găsească lucruri de valoare ascunse cine știe unde. Le examinau toate actele, le citeau toate scrisorile, le analizau toate documentele financiare. Expedierea de bani în alte țări sau primirea de scrisori în care se critica guvernul erau, sau puteau fi, interpretate drept acte de trădare.

În cele din urmă, familia a fost anunțată că perchezițiile au luat sfârșit, dar că vor fi cantonați câțiva soldați în Castelul Sonnberg.

De îndată ce lucrurile s-au mai liniștit, gândurile Ilenei s-au concentrat din nou asupra mamei ei. Deși fusese mutată la o clinică specială din Dresda la jumătatea lunii mai, doctorii care-o îngrijeau îi spusese Ilenei că nu mai era nimic de făcut - nici un medic din lume n-o mai putea salva pe Regina Maria. Cel mai bine s-ar fi simțit acasă, în România.

Regina s-a întors în România în luna iulie. Cu inimile zdrobite de durere, îngrijorați din cauza instabilității politice din Austria, Ileana și Anton și-au amânat vacanța lor obișnuită, pe care-o petreceau la Worthsee în fiecare vară.

Din memoriile Domniței Ileana

Pe data de 18 iulie 1938, am primit un telefon prin care eram anunțată că mama era pe moarte. Aici, în Austria, dificultățile politice, care erau pentru noi o sursă constantă de agravare, pe lângă îngrijorarea legată de starea mamei, continuau să ne asalteze din toate părțile. Vă puteți închipui ce înseamnă primirea unui astfel de mesaj - poate ați primit și voi vreodată un mesaj similar. Deși în Statele Unite nu-și poate nimeni imagina că te-ai afla în imposibilitatea de a răspunde cuiva la un asemenea mesaj, totuși exact asta era situația în care mă aflam eu atunci...

Noile pașapoarte germane nu ne fuseseră încă eliberate. Nu numai că nu puteam pleca din noul „Reich” fără pașapoarte, dar ar fi fost inutil să încercăm să trecem granița și să călătorim prin Ungaria fără ele.

Cuprinsă de disperare, am declanșat cât mai multe acțiuni pe cât mai multe planuri. Îmi amintesc și acum ultima întâmplare frenetică și nefericită prin care am trecut. Funcționarii consulatului maghiar din Viena fuseseră informați că vom sosi la ei pentru a obține viză pe noile noastre pașapoarte. Au fost extraordinar de amabili și ne-au promis să ne aștepte. În interiorul consulatului se afla un ofițer pregătit să ne acorde vizele, însă la intrare era un portar care nu fusese anunțat de sosirea noastră, așa că a refuzat să ne lase să intrăm.

- Consulatul este închis! ne informă el cu fermitate, închizându-ne ușa în nas.

M-a cuprins atunci timp de o clipă acea nebunească disperare tipică asupriților, a căror cruce este să fie călcați în picioare. Adunându-mi cu un ultim efort toate puterile, am apăsât pe sonerie fără oprire, până când portarul, peste măsură de iritat, a întredeschis ușa, pentru a mă amenința. Proptindu-mă în ușă, am împins-o cu putere, mi-

am așezat piciorul și brațul în crăpătura ușii, și i-am spus, plină de hotărâre și vehemență:

- Domnule, eu trebuie să intru în consulat!

Mânată de o forță de nestăvilit, m-am trezit înăuntru, fără să ne dăm seama nici unul dintre noi doi, nici eu, nici el, cum de mă lăsase totuși să intru! În scurt timp, aveam deja viza consulatului maghiar pe cele două pașapoarte.

Anton și cu mine am plecat apoi cu mașina la drumul care urma să dureze 19 ore: am traversat Austria, Ungaria și România. La granița cu România am ajuns a doua zi dis-de-dimineață și i-am întrebat pe grăniceri dacă primiseră vreo veste de la Palatul Regal; răspunsul lor a fost negativ. Peste zece zile, la întoarcerea noastră în Austria, aceiași grăniceri mi-au cerut iertare:

- N-am putut să vă spunem tocmai noi că murise regina, Domniță!

Cu toate acestea, cred că sufletul meu a simțit în acea primă dimineață ce se întâmplase, deși am refuzat să recunosc adevărul în sinea mea până când am ajuns la Cluj, după răsăritul soarelui, și am văzut toate steagurile în bernă coborâte pe jumătate, în semn de doliu. Mama murise la ora 5:00 dimineața, în dimineața precedentă, în timp ce eu mă luptam din toate puterile să obțin permisiunea de a ajunge la ea.

Dintr-o lovitură, Ileana își pierduse și mama, care-i fusese cea mai bună prietenă, și regina. Deși știa că era o pierdere inevitabilă, simțea un gol imens, pe care nimeni și nimic nu-l putea umple. „Ce groaznic lucru, să nu mai fii copilul nimănui!”, se gândea. Erau cuvintele rostite de propria ei mamă cu mulți ani în urmă, pe care Ileana de-abia acum le înțelegea.

A mângâiat-o faptul că Regele Carol i-a făcut mamei lor o înmormântare oficială demnă de o regină și că poporul a răspuns cu o mare revărsare de afecțiune față de cea pe care o numiseră „Mamă”.

Trupul Reginei Maria a fost așezat la Palatul Cotroceni, unde a stat trei zile. Sicriul a fost acoperit cu flori roșii și, după slujba de înmormântare, a fost purtat pe străzile Bucureștiului până la Gara de Nord. Peste 250.000 de persoane, aliniate de-a lungul drumului spre gară, au salutat-o. Toți erau așezați sub drapelele mov pe care și le dorise regina la ceremonia ei funerară.

Călătoria cu trenul până la Curtea de Argeș a durat mai mult de șase ore, întrucât oamenii doreau să-și ia rămas bun de la iubita lor regină. Sute de mii de persoane îngenuncheau pe șine, ținând în mâini lumânări aprinse și aruncând flori peste vagonul deschis în care se afla sicriul Reginei Maria. S-au adunat atâtea flori, încât soldații din garda de onoare, care înconjurau sicriul, erau cât pe-acum să se sufocă, acoperiți de flori...

În zilele și săptămânile următoare, Ileana a descoperit ce profundă fusese iubirea dintre ea și mama sa. În testamentul său, Regina Maria reconfirma că diadema de safire și diamante îi aparținea Ilenei, ca și Castelul Bran, terenul și clădirile de la Balcic, și o casă în București. Pe deasupra, îi lăsase un sfert din banii ei, celelalte trei sferturi urmând să fie împărțite în mod egal între Carol, Mignon, Elisabeta și Nicolae.

13. Soție pe timp de război

Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera. (Psalmul 125, 5)

Arhiducesa Ileana s-a obișnuit, în cele din urmă, cu absența mamei ei, ca și cu restricțiile și tensiunile crescânde pe care le presupunea cel de-al treilea Reich. Era limpede că recrutarea nu mai putea fi evitată, așa că hotărârea familiei a fost ca Anton să se ofere mai degrabă voluntar ca pilot pentru Forțele Aeriene germane decât să fie recrutat în armata terestră de artilerie.

În ziua de 31 august 1939, Hitler a invadat Polonia - eveniment care a declanșat al Doilea Război Mondial. Anglia, urmată rapid de alte țări, a declarat război Germaniei.

Asemenea multor alte femei, în timpul războiului, Principesa Ileana a fost obligată să facă față vieții de familie în absența soțului ei. Ea nu răspundea însă doar de familia ei: trebuia să aibă grijă și de personalul de serviciu al Castelului Sonnberg și de sătenii care depindeau de ea pe toate planurile, atât pentru necesități legate de hrana zilnică, cât și pentru asistența medicală.

În ceea ce-i privea pe militarii încartiruiți în castel, principesa trebuia să le furnizeze lenjerie și păaturi, camere, paturi și alte piese de mobilier de care aveau nevoie - într-un cuvânt, să le ofere condiții corespunzătoare de cazare: ofițerii locuiau în castel, iar soldații în sat. Nu o anunța nimeni în prealabil de sosirea lor sau de durata găzduirii; numărul lor varia de la zece la cincizeci de persoane, iar de stat, stăteau între trei zile și șase săptămâni.

Pe lângă cazarea soldaților, Ileana și restul locuitorilor Austriei erau nevoiți să se deprindă cu viața pe timp de război. Raționalizarea combustibilului era o problemă.

Castelul Sonnberg avea treizeci și cinci de încăperi, iar încălzirea lor consuma mult ulei sau cărbune. Pentru a face economie de benzină, toți mergeau pe biciclete, pe cai sau pe jos dacă distanțele nu erau prea mari ori în cazul în care comisiunile urgente nu reclamau folosirea mașinii ca mijloc de deplasare.

Raționalizarea mâncării era de asemenea necesară, producția fermelor fiind verificată cu strictețe. Se stabileau porții, nu numai din punct de vedere cantitativ, ci și în funcție de tipul de produs. Pe de o parte, principesa se conforma regulilor stabilite, pe de altă parte, reușea totuși să comande, pentru ocazii deosebite, anumite produse din România, cum ar fi, spre pildă, dulciuri de Crăciun, zahăr în plus, brânzeturi speciale și borcane de șerbet.

Și articolele de îmbrăcăminte erau raționalizate. Nimeni nu avea voie să aibă mai mult de două perechi de pantofi. Cei patru copii ai Ilenei și ai lui Anton, acum în creștere, se adaptau și ei condițiilor precare de viață: cei mari învățau să le dea celor mici lucrurile proprii, să coasă, să repare, să pună petice. În privința croitoriei, Principesa Ileana avea idei pline de creativitate: odată, ea și fetele ei și-au confecționat rochiile din perdele recondiționate!

Recrutarea obligatorie era o realitate, ceea ce însemna că majoritatea bărbaților valizi erau plecați pe front, iar femeilor le revenea responsabilitatea de a face atât munca lor, cât și pe cea a bărbaților. Răspunderile apăsau din greu pe umerii tuturor femeilor - în special pe umerii principesei, căreia îi reveneau multiple îndatoriri, întrucât era nevoită să se ocupe de moșie și de gospodărie de una singură.

Maria Magdalena (Magi), al cincilea copil al Ilenei, s-a născut pe 2 octombrie 1939. Tatăl copilei nu a aflat de nașterea ei decât după câteva zile, fiind în misiune în Franța, în calitate de pilot-curier.

După ce a înțărcat copila, Ileana a urmat cursurile de asistență medicală oferite de organizația Crucea Roșie, continuând să ducă toate celelalte poveri impuse de

război și de regimul nazist.

Deoarece toate știrile și mijloacele de comunicare erau cenzurate de stat, principesei îi era aproape imposibil să afle noutăți atât despre soarta prietenilor și a membrilor familiei care trăiau în alte țări europene, cât și despre adevărata desfășurare a războiului. Se trâmbițau mari victorii pe front, dintre care unele erau adevărate - de exemplu, capitularea Franței în 1940 -, dar înfrângerile nu erau niciodată anunțate, de parcă nici n-ar fi existat. Se anunța că Germania câștiga peste tot, cucerind Olanda, Belgia, Franța și națiunile aflate la est de Germania. Fiecare colțișor al Reich-ului era informat despre aceste „strălucitoare” victorii.

Fiind nevoită să se adapteze circumstanțelor imprevizibile ale perioadei de război, Ileana s-a obișnuit cu gândul că ritmul vieții de familie era controlat de permisiile lui Anton. Când soțul ei putea să vină acasă pentru o săptămână sau două, întreaga familie se bucura și se relaxa, căutând cu înfrigurare un prilej cât de mic de distracție, „cu o recunoștință exagerată, dat fiind că acele prilejuri ne ofereau [...], pentru câteva clipe [...], privilegiul de a uita ororile războiului”.

În iarna anului 1940, lui Anton i s-a acordat o permisie mai lungă decât de obicei; era transferat din postul de pilot-curier în Franța, după capitularea acesteia, în postul de instructor de zbor în apropiere de Berlin. Întreaga familie a beneficiat astfel de o vacanță la Worthsee, unde au făcut alpinism și au înotat, și unde Ileana a început să-l învețe pe Ștefan să navigheze.

De obicei însă, vizitele lui Anton erau puține și rare. În cea mai mare parte a timpului, permisiile lui durau câteva ore sau două-trei zile, ceea ce nu-i oferea suficient timp să ajungă la Sonnberg să-și vadă familia. Când putea, Ileana lua trenul și călătorea până la el.

La sfârșitul toamnei și începutul iernii anului 1940, în timpul unei vizite făcute soțului ei aflat la Berlin, Principesa Ileana s-a îmbolnăvit și a locuit câteva zile la

legația română din oraș. Din cauza restricțiilor aplicate transmiterii de știri, nu știa aproape nimic despre ce se întâmpla în țara ei de baștină. Consulul român la Berlin, care era nespus de bucuros s-o vadă pe principesă, a avut însă neplăcuta însărcinare de a-i aduce la cunoștință vești supărătoare.

La izbucnirea războiului, România optase din nou pentru neutralitate, invocând aceleași motive ca și în trecut, numai că, în vara anului 1940, Uniunea Sovietică invadase Basarabia, iar Germania oferise Ungariei partea de nord a Transilvaniei și, în același timp, dăduse Bulgariei partea de sud a Dobrogei (care includea vechea proprietate a Reginei Maria de la Balcic). Hitler ciopârțise țara și o împărțise aliaților săi fără nici un protest din partea Regelui Carol al II-lea - căruia această atitudine îi compromisese puterea. Prim-ministrul Ion Antonescu îl obligase pe rege să abdice cu câteva săptămâni înainte de vizita principesei la Berlin.

Regele Carol și Elena Lupescu fugiseră din țară. Mihai, fiul lui Carol, în vârstă de 20 de ani, fusese încoronat rege. La începutul lunii octombrie, peste 500.000 de soldați germani începuseră să traverseze România. În noiembrie, România intrase în război, alăturându-se țărilor aliate cu Germania.

Principesa Ileana a fost distrusă la aflarea acestor știri. Cu toate că o dorea sufletul din cauza necazurilor prin care trecea țara ei și a dezonoarei provocate de Carol, care compromisese și țara, și pe el însuși, abdicarea și fuga lui din România însemnau pentru ea libertatea de a se întoarce acasă, dacă dorea, pe o perioadă nelimitată. De asemenea, călătoria în România era mult mai simplă acum pentru un cetățean austriac, din moment ce România se afla de partea naziștilor. Ea însă nu era o admiratoare a fasciștilor și deplângea alegerea făcută de Ion Antonescu.

Deocamdată, păstra doar pentru sine toate aceste știri. În condițiile în care majoritatea bărbaților valizi erau pe front, iar femeile se străduiau să facă față obligațiilor care, în absența bărbaților, se dublaseră, lipsa Principesei Ileana la Castelul Sonnberg se

simțea cu acuitate. Încartiruirile de la castel creau situații foarte grele, deoarece continuau în mod cu totul neprevăzut, fără nici un avertisment prealabil. Membrii personalului de serviciu nu se înțelegeau deloc bine cu militarii.

Personalitățile acestora din urmă variaua enorm - unii erau agreabili și îndatoritori, alții erau naziști fanatici, unii erau bine educați și politicoși, alții erau prost crescuți și mitocani. Principesa era nevoită să-i civilizeze pe cei neciopliți atât cât se putea, să aplaneze conflictele care se iveau din cauza comportamentului lor grosolan, deși erau lucruri deosebit de frustrante atât pentru ea, cât și pentru toți ceilalți.

Indiferent de faptul că dezaproba felul în care se comportau militarii și de neplăcerea pe care i-o provocau caracterele lor, Principesa Ileana îi trata întotdeauna ca pe niște oaspeți de onoare. Chiar atunci când se purtau ca niște infractori și teroriști veritabili, comportamentul ei se menținea calm și politic. Din când în când însă i se ivea prilejul unor dulci răzbunări.

Exerciții de imaginație

Încartiruirea actuală fiind redusă numeric, iar oamenii deosebit de politicoși și de bună calitate, Principesa Ileana s-a decis să-i invite să ia masa de prânz împreună cu întreaga familie. În timpul mesei, ofițerul superior era atât de relaxat, încât făcea glume la adresa frumuseții Ilenei:

- Menirea femeilor frumoase este să servească mai degrabă drept decor decât unor scopuri practice, nu sunteți de acord, Arhiducesă?

Ileana șovăie, dar ripostează totuși:

- Eu mă ocup de obicei de gospodărie, dar fiindcă soțul meu e plecat, a trebuit să învăț să repar instalațiile mecanice și să le întrețin în stare de funcționare.

- Asta-i o absurditate! Cum adică, o arhiducesă, o doamnă, se pricepe să schimbe un cauciuc sau să instaleze cauciucuri de iarnă? Mai ales când este atât de frumoasă? Cred că mă luați drept un prostănac!

- Bărbații care ar trebui să facă aceste lucruri sunt în armată. Dacă nu le fac eu, rămân nefăcute.

Celelalte conversații din jurul mesei au încetat. Gluma facilă se transforma într-o remarcă teribil de deplasată, deoarece ofițerul lua în râs spusele Arhiducesei Ileana:

- Dumneavoastră n-ați putea pune lanțuri la cauciucuri pe vreme de iarnă nici dac-ar fi o chestiune de viață și de moarte!

- Dar le-am și pus, a răspuns Ileana, am întotdeauna lanțuri în portbagajul mașinii mele.

Conversația mergea mai departe, cu poticniri, dar tensiunea se acumula în spatele cuvintelor politicoase. În cele din urmă, ofițerul aruncă o provocare în discuție:

- Să mergem să vedem care dintre noi doi poate instala cauciurile mai repede, dumneavoastră sau eu!

Spre uimirea tuturor, Arhiducesa Ileana zâmbește:

- Vă accept provocarea!

Se produce o hărmălaie teribilă, copiii o încurajează pe mama lor, în timp ce militarii germani își exprimă spaima și nervozitatea - la urma urmei, ei erau naziști și trebuiau să fie mereu victorioși! Dar provocarea își are legile ei și fiecare dintre reguli a fost anunțată cât se poate de tare și corect. Arnold Bitterman, secretarul și șoferul Ilenei, a sugerat ruta pe care cei doi trebuiau s-o urmeze: de la ușile din față ale castelului urmau să coboare de-a lungul aleii, de jur-împrejurul copacului și înapoi. În total, aproximativ 50 de

metri.

Ilse, guvernanta, spuse că lanțurile trebuie să fie încuiate în portbagaj. Ștefan e de acord, dar insistă asupra folosirii propriilor leviere. Sandi adaugă o sugestie despre zgomote: lanțurile nu trebuie să zăngăne și să bocăne, ci să fie anexate în mod corect cauciucurilor și să nu se desprindă de pe ele. Copiii își notau regulile pe măsură ce părțile se puneau de acord asupra lor.

Ofițerul cu pricina, arhiducesa și personalul casei, soldații și copiii se adunară afară, echipați cu hainele pe ei, cu broșuri auto, fulare și cronometre. Ștefan suflă din fluierul de pornire.

Comandantul german își blochează roțile, fuge la portbagaj să-și ia echipamentul, apoi se repede la primul cauciuc, pe care-l ridică pe cric. În timp ce aleargă disperat în jurul mașinii, alunecând pe zăpada înghețată, Ileana își deschide portbagajul, scoate lanțurile, le așază în spatele mașinii și dă mașina înapoi cu grijă până în dreptul lor. Ofițerul tocmai scoate lanțurile din portbagaj, în timp ce ea deja le atașează la cauciucuri. Când ea începe să conducă mașina pe traseul prestabilit, ofițerul se luptă încă să fixeze lanțurile de cealaltă parte a mașinii lui.

Toți așteaptă, fac glume și dârdâie de frig în lumina difuză a sfârșitului acelei după-amiezi de iarnă, în timp ce comandantul termină de fixat lanțurile, apoi forțează motorul mașinii, conducând înapoi pe același traseu și încheindu-și cursa cu o înfrângere umilitoare.

Ofițerul își acceptă înfrângerea cu grație, iar mai târziu, la un pahar de băutură fierbinte în sufragerie, toastează în cinstea distinsei sale gazde:

- În cinstea primei doamne pe care am ajuns s-o respect ca pe un bărbat adevărat!

14. Urcând treptele scării

Și a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul. Iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea. (Facerea 28, 12)

Elisabeta, al șaselea și ultimul copil al Ilenei, pe care o alintau cu diminutivul Herzi („Suflețel”), s-a născut la 15 ianuarie 1942, la Castelul Sonnberg, cu același vas plin de pământ românesc sub patul travaliului mamei sale, ca și toți ceilalți frați și surori ale ei.

La sfârșitul lunii februarie Ileana, se simțea suficient de bine pentru a putea călători la Viena. Ea și Anton păstrau acolo un mic apartament pentru împrejurările în care treburile îi obligau să rămână în capitala Austriei. De data aceasta însă, Ileana s-a dus la Viena pentru analizele medicale de care aveau nevoie atât ea, cât și nou-născuta și pentru a rezolva câteva comisioane necesare gospodăriei.

În timp ce se aflau la Viena, furtunile de zăpadă au blocat drumurile din afara orașului, așa că Ileana a fost obligată să rămână acolo. Și-a petrecut timpul punându-se la curent cu viața prietenilor ei austrieci și odihnindu-se mai mult decât de obicei. Se vorbea despre invazia Uniunii Sovietice de către Germania, știre care ocupase paginile ziarelor și emisiunile de știri difuzate la radio încă din luna iulie, de când trupele lui Hitler începuseră să înainteze încet, dar sigur. Principesa era dornică de știri „ne-cosmetizate”, căci angajamentul plin de zel al României de a pune la dispoziție militari în acțiunile ofensive ale nemților nu era întrecut decât de cel al armatei germane, iar pe arhiducesă o îngrijora soarta compatrioților ei. În pofida propagandei germane, circulau zvonuri că bătălia pentru Moscova fusese pierdută și că erau mai mulți răniți și mai multe pierderi

dezastruoase de vieți omenești din pricina vremii și a lipsei de mijloace de aprovizionare decât din pricina sovieticilor care-și apărau capitala.

Într-o după-amiază târzie, spre seară, Ileana umbla de colo-colo prin apartament, în timp ce Herzi dormea; era neliniștită, nemulțumită de ea însăși. Tocmai asistase la o paradă de modă și fusese uimită și neplăcut surprinsă de atitudinea generală de nemulțumire la adresa restricțiilor impuse extravaganțelor de tipul saloanelor de coafură.

„Ciudat lucru, dar indignarea mea sporea în loc să scadă atunci când cedam vreunei tentații și comandam ceva pentru mine însămi! Mi-era rușine că tocmai eu, care eram în cunoștință de cauză, uitasem, fie chiar și pentru o clipă, de sacrificiile care se făceau pe front”, nota ea într-o scrisoare adresată unei prietene.

În timp ce se plimba prin cameră cu pași mărunți în lumina palidă a amurgului, principesa își dădea seama că la baza nemulțumirii ei era dorința de a face ceva concret pentru a fi de ajutor.

Soneria telefonului o trezi la realitate. Era o cunoștință care vizitase un prieten la unul dintre spitalele din oraș. Acolo, descoperise un ofițer român rănit și se gândise s-o întrebe pe Ileana dacă ar fi vrut să-l viziteze. Acea simplă solicitare, căreia Ileana îi răspunse pe loc, o conduse la o reluare a activităților ei publice și, în cele din urmă, într-o măsură mult mai amplă decât își închipuise, la asumarea rolului pe care-l avusese mama sa.

În spitalul acela însă, erau doi ofițeri români răniți. Aflând că făceau parte dintr-o unitate militară compusă din treizeci de soldați, Ileana reuși să-i găsească pe ceilalți douăzeci și opt și să-i viziteze pe toți.

Până la sfârșitul anului 1942, principesa și-a împărțit timpul între familie și soldații români răniți. Încet-încet, activitățile ei îi absorbeau tot timpul liber. Numărul

răniților se înmulțise din pricina contraofensivei sovietice, care a continuat fără oprire de-a lungul aceluia an. Ileana se străduia să-i descopere pe toți românii care treceau prin Viena. Îngrijirea lor se dovedea mult prea complicată pentru o singură persoană, așa că principesa apela la funcționarii consulatului român din Viena, iar apoi, când aceștia dădeau semne de oboseală, la cei care lucrau la legația din Berlin, cerându-le sprijin, ajutor financiar și daruri pentru răniți. Călătoria la București pentru a solicita provizii și pentru a cere sfaturi despre cele mai eficiente metode de a da de urma soldaților români răniți. Așa cum ea însăși afirma: „M-am transformat într-o cerșetoare de mână întâi, în ciuda demnității mele regale”.

Dar cea mai mare bucurie a ei era să stea de vorbă cu oamenii, să scrie scrisori pentru ei, să le fie translatoare lor și a personalului medical care-i îngrijea.

Poate aveți înaintea ochilor imaginea principesei stând de vorbă pe un pat elegant de spital cu un soldat frumos, care-i zâmbește curajos, însă, așa cum scria ea în jurnalul său, în cele mai multe situații, scenele reale erau departe de a fi romantice și pitorești.

Din memoriile Domniței Ileana

A trebuit să învăț să fac supremul efort de a realiza că, departe de a reprezenta omul în ansamblu, trupul este doar un veșmânt exterior al sufletului.

Am fost rugată să caut un soldat care fusese un prieten apropiat al familiei noastre timp de mulți ani și am reușit să-l găsesc. În locul omului puternic, frumos și

vesel, pe care-l cunoșteam, zăcea acum, întins pe un pat de spital, un schelet cu un singur picior. Din ciotul celuilalt picior se răspândea un miros oribil de carne intrată în putrefacție. Din pricina rănilor nevindecate și a escarelor răspândite pe toată suprafața corpului, trebuia să stea dezbrăcat. Numai ochii lui mai aminteau de omul dinainte: atunci când privirea lui a întâlnit-o pe a mea, a izbucnit în plâns. Îngrozită și plină de compasiune, am stat de vorbă cu doctorii care-l îngrijeau și care mi-au spus că era posibil să fie salvat doar dacă s-ar fi găsit pentru el un loc „la băi”.

Era prima dată când auzeam despre acele „băi” și am început imediat să mă agit să aflu unde erau, iar apoi să mă ocup de mutarea lui acolo. „Băile” nu constituiau deloc o priveliște plăcută! Într-o pivniță unde aerul era plin de un miros greu de descompunere, răniți suferind de infecții grave, de cangrene în ultimul stadiu, zăceau pe niște paturi de campanie aflate într-o apă curgătoare. Era un loc al morții vii, unde, cu toate că se petreceau și vindecări miraculoase, mulți dintre pacienți mureau..., și nu era o moarte rapidă.

Îl vizitam pe prietenul nostru de familie cât de des puteam. Dovedindu-se a fi unul dintre cei ale căror răni s-au vindecat în cele din urmă, după două luni el a fost transferat la un alt spital și apoi trimis acasă... Răniții de la „băi” primeau foarte puține vizite, bieții de ei, ceea ce explica de ce erau ahtiați (foarte doritori) după orice contact cu lumea exterioară.

Nu știam precis când urma să iasă de-acolo prietenul nostru, așa că, aflându-mă într-o zi în acea parte a orașului, m-am oprit să văd dacă mai era acolo sau nu. Fusesse luat și în locul lui era un alt soldat, într-o stare mult mai gravă. Rănitul din „baia” alăturată mi s-a adresat direct:

- Ah, Alteța Voastră, noi toți nădăjduiam să nu aflați că prietenul dumneavoastră a fost mutat de-aici și să mai veniți o dată la noi! Fără vizitele dumneavoastră n-am mai avea nimic de așteptat. Eu speram chiar să mor înainte de a

înceta să mai veniți!

Omul care-mi vorbise era paraplegic. Fusesse rănit în plămâni și în șira spinării, așa că era aproape paralizat. Fusesse recrutat, dus pe front, rănit, iar acum zăcea, așteptându-și moartea: nici „băile” nu-l mai puteau ajuta. Bucăți de carne i se desprindeau, din când în când, de pe picioare, putrezind apoi încet-încet. A mai trăit încă nouă interminabile luni. În ultimele trei zile am stat tot timpul lângă el, așteptând să adoarmă somnul cel de veci, pentru a se trezi apoi „în loc luminos, în loc de verdeață, de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin...”.

Calea pe care pornisem în Viena, într-o zi înzăpezită, mi-a adus multe daruri în schimbul timpului și energiei pe care le ofeream răniților. Au fost numeroși cei care [...], aflați în pragul unei uși deschise pentru ei, pentru mine încă închisă, inaccesibilă percepției mele lăuntrice, mi-au împărtășit o parte din viziunea dăruită lor despre un cer nou și-un pământ nou.

De Crăciun, Principesa Ileana a adus câțiva soldați români la Castelul Sonnberg, pentru a-și petrece și ei sărbătorile într-o atmosferă de familie. La începutul lunii ianuarie 1943, în timp ce-și revenea după o viroză pulmonară, principesa reflecta asupra ameliorării stării de sănătate a soldaților și a dispoziției lor lăuntrice, ca o consecință directă a păcii și a liniștii din acea zonă. După puțin timp, ea a transformat încăperile care-i aparținuseră mamei sale într-un mic spital, ceea ce a dus la rezolvarea unei probleme deosebit de supărătoare: încetau astfel neprevăzutele încartiruiuri impuse de naziști, pe care le îndurase întreaga ei familie.

Inițial, spitalul improvizat la Castelul Sonnberg a fost rezervat răniților aflați

în convalescență. Majoritatea erau pacienți care suferiseră operații de chirurgie plastică sau amputări. Aveau nevoie de timp de odihnă și vindecare după operațiile pe care le suferiseră sau pentru a se adapta la condițiile de viață, atât de drastic modificate, care-i așteptau de atunci înainte.

Bieții oameni se făceau de folos ori de câte ori puteau, hrănindu-se între ei și purtându-și de grijă unii altora, aranjând paturile, făcând curățenie și punând lucrurile la locul lor. Ajutau, de asemenea, la așezarea mesei și la pregătirea mâncării. Aduseseră cu ei rațiile lor de hrană, însă conform regulilor din armată, acele rații trebuiau să fie separate de alimentele aflate în Castelul Sonnberg. Cu toate acestea, ei contribuiau la suplimentarea proviziilor castelului cu o parte din rațiile lor.

Principesa Ileana și-a petrecut vara anului 1943 în România împreună cu toți copiii săi. Au stat atât la București, cât și la Bran, unde Ileana își păstrase castelul moștenit de la mama sa cu cinci ani în urmă.

Condițiile de viață din România nu se îmbunătățiseră, poate chiar se înrăutățiseră, deși, în jurul anului 1943, Hitler își mobilizase întreg Reich-ul să intre în război. Ileana primea acum mai multe informații despre luptele care aveau loc pe Frontul de Răsărit, dar era complet izolată de tot de se întâmpla pe Frontul de Vest - ceea ce însemna că nu știa nimic despre familia și prietenii ei din Anglia, Franța și Spania. În condițiile în care atât autoritățile române, cât și cele ale Reich-ului german continuau să cenzureze mijloacele de comunicare, nimeni nu putea afla nimic despre adevăratul mers al situației de pe front. Ileana avea acces doar la relatări triumfătoare transmise de naziști despre eșecurile armatelor aliate în raidul de la Dieppe, în 1942. Știrile despre capitularea trupelor Germaniei și Italiei în Africa de Nord, în luna mai 1943, au fost suprimate cu brutalitate, ca și vestea privitoare la înaintarea trupelor aliaților pe teritoriul Italiei, urmată de capitularea Italiei, care a avut loc în aceeași vară.

În absența știrilor de pe front, principesa a avut o vară agitată, fiind foarte ocupată cu problemele soldaților români răniți. O mare parte a timpului și-o petrecea întâlnindu-se cu membrii guvernului și cu reprezentanții oficiali ai Crucii Roșii, în vederea diversificării activităților ei. Înaintea plecării din țară, principesa avea deja autorizația de a călători oriunde în Reich - în Polonia, Cehoslovacia -, în căutarea răniților români.

Odată cu încoronarea Regelui Mihai, nepotul ei de frate, toți se așteptau ca Alteța Sa Regală, Principesa Ileana, să-și onoreze obligațiile față de coroană. Ea însăși era nerăbdătoare să-și îndeplinească îndatoririle care-i reveneau în calitate de principesă a României. În ziua de 1 august 1943, dis-de-dimineată, împreună cu Arnold Bitterman, secretarul ei personal, Domnița Ileana a plecat să-și viziteze o prietenă la Ploiești, înainte de a asista la deschiderea unei școli în orașul aflat la 60 km de București, în apropierea celui mai bogat teren petrolifer din țară. După ce a văzut cu propriii ei ochi efectele masivelor bombardamente din timpul raidurilor americanilor asupra obiectivelor petrolifere din Ploiești, dar și asupra rafinăriilor din afara orașului, principesa s-a întors la Bran zguduită de cele constatate și adâncită în gânduri.

L-a vizitat apoi pe Prințul Barbu Știrbei, cel mai îndrăgit prieten al mamei ei, persoana în care Regina Maria avusese cea mai mare încredere - „omul cel bun”, cum îl numea principesa în copilărie. Principele Știrbei se întorsese în România după abdicarea Regelui Carol al II-lea. Ileana îi mărturisi că, deși activitățile pe care le desfășura ea în Austria erau necesare și-i ofereau satisfacție, era multă suferință și în România, iar inima ei se afla alături de țara ei, așa cum fusese întotdeauna. Pe deasupra, îi mai spuse ea, fenomenul de îndoctrinare practicat de Reich se intensifica și începuse s-o deranjeze, s-o irite chiar. Copiii ei erau expuși în școlile unde învățau acelei politici de îndoctrinare, pe care ziarele și posturile de radio o promovau la fiecare pas. Principesa nu dorea ca ei să primească o educație de tip nazist și se împotriva, din toate puterile, totalitarismului

naziștilor și metodelor la care recurgeau pentru a-și asigura obediența și loialitatea oamenilor.

La toate acestea se adăugau cheltuielile de întreținere a două moșii. Deși ea nu putea să-și petreacă perioade întregi de timp la nici una din cele două proprietăți, trebuia totuși să plătească personalul și să achite facturile în ambele locuri. Nu știa ce să facă - inima îi spunea un lucru, mintea, altul -, iar datoria ei morală era și față de soldații din Austria și față de România.

- Dar trebuie să te hotărăști odată în legătură cu ce simți, cu felul în care te percepi pe tine însăși. Ești austriacă, nemțoaică ori româncă? o întreabă Prințul Barbu Știrbei, în cele din urmă.

- Sunt româncă, îi răspunse ea.

- Atunci, onorează-ți opțiunea! exclamă el. Fii româncă!

România în plin haos

15. Ce înseamnă a fi român

Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi. (Matei 6, 11)

În luna septembrie 1943, Principesa Ileana și-a luat rămas bun de la copiii ei mai mari, Ștefan, Minola și Sandi, i-a sărutat și i-a lăsat în grija unor prieteni din Brașov, unde urmau să meargă la școală, iar ea s-a întors la Sonnberg cu cei mici: Niki, Magi și Herzi. A angajat un medic și o asistentă medicală pentru spitalul improvizat în Castelul Sonnberg, ea petrecându-și cea mai mare parte a toamnei și a iernii anului 1943 călătorind de-a lungul și de-a latul teritoriilor Reich-ului.

Viața într-o țară aflată în stare de război nu este niciodată sigură. Principesa scăpase din numeroase conjuncturi periculoase ca prin urechile acului înainte de a începe să se ocupe de soldații români răniți pe front, acum însă riscurile se amplificaseră într-o măsură mult mai mare. Pe deasupra, odată cu schimbarea direcției de atac, războiul se desfășura în favoarea Forțelor Aliate, ceea ce însemna că raidurile cu bombe trimise asupra teritoriului nazist crescuseră și ca număr, și ca intensitate.

Se deprinsese să călătorească cu bagaje ușoare de mână, fiind mereu pregătită să nu rămână fără cele necesare, în cazul în care vreunul din locurile unde era găzduită ar fi fost distrus de bombe. Nu se îndepărta niciodată prea mult de tren, atunci când acesta oprea în vreo stație. Dacă se auzea sunetul alarmelor aeriene, trenul o lua din loc imediat, ca să nu fie aruncat în aer și făcut bucăți; dacă nu erai în tren în acele momente, rămâneai

pe jos!

Principesa se obișnuise și cu opririle trenurilor în mijlocul unor locuri pustii, fie noapte, fie zi, când toți călătorii trebuiau să sară din tren, indiferent de anotimp sau de condițiile meteorologice, și să se întindă pe câmpul de lângă șine, ghemuindu-se acolo cum puteau mai bine, pentru a se ascunde, atât cât le era posibil, în timp ce avioanele inamice brăzdau văzduhul deasupra capetelor lor, iar bombele explodau prin apropiere.

În anul 1944, cei cinci ani de război la foc continuu își lăsaseră amprenta asupra tuturor. Lipsurile nu mai conteneau, raționalizările erau din ce în ce mai stricte, bombardamentele se înmulțeau, iar refacerea clădirilor avariate sau distruse era lentă ori inexistentă, deoarece toate resursele necesare, materiale și umane, erau angajate în război. Oamenilor li se cerea să găzduiască refugiați ale căror case fuseseră distruse, iar Castelul Sonnberg nu constituia o excepție de la această regulă. Toți oamenii erau irascibili, își ieșeau iute din fire și se iscau la tot pasul conflicte, mai grave sau mai triviale.

Pe deasupra, deși devenise un succes, spitalul din Castelul Sonnberg avea și el problemele lui. Dependența de morfină a pacienților era deja un lucru obișnuit; mulți dintre ei erau deprimați din cauza rănilor, anxioși la gândul viitorului lor incert, suportau dureri tot timpul - toate acestea nu făceau decât să adauge și mai mult stres situației în care se aflau. În pofida tratamentului și îngrijirii oferite de personalul medical, unii dintre pacienți mureau, ceea ce-i afecta pe toți ceilalți.

Cu cât petreceau mai mult timp în Austria, cu atât Ileana devenea mai sigură că familia ei trebuia să se întoarcă în România.

La începutul lunii martie 1944, principesa și-a luat cei trei copii mai mici în România, urmând traseul obișnuit: au călătorit cu trenul de la Viena până în Ungaria, iar de acolo, spre România. Intenția ei era de a-i lăsa pe cei mici cu ceilalți, ca ea să se poată întoarce în Austria, să rezolve tot ce era de rezolvat acolo înaintea unei plecări definitive. Trebuiau împachetate toate lucrurile necesare care se aflau în Castelul Sonnberg. Hitler

însă a invadat Ungaria imediat după ce Ileana și cei trei copii au ajuns în România, iar granița cu Ungaria s-a închis, prinzându-i ca într-o capcană în țară, fără să fi fost în stare să pună nimic în ordine la Sonnberg, în vederea plecării definitive.

Apreciind inițial că e vorba de o așteptare de câteva săptămâni, Ileana și copiii s-au mutat într-un fel de gheretă de portar de la poalele Castelului Bran. Castelul, care nu fusese niciodată pregătit să fie o rezidență permanentă, era lipsit de sisteme de încălzire, prin urmare era imposibil să locuiești acolo pe timp de iarnă.

După ce și-a văzut copiii instalați în acea gheretă, principesa s-a adresat oamenilor pe care-i cunoștea, cerându-le sprijinul, acum, când familia ei avea nevoie de ajutor. O mulțime de refugiați intrau în țară din Basarabia și din ținuturile din estul României, traversând-o de la un capăt la celălalt. Societatea de Căi Ferate mobilizase toate trenurile pentru a putea face față numărului mare de refugiați: trenuri de persoane, trenuri de marfă, vagoane de transportat vite, toate erau supraaglomerate de oameni disperăți, înfometați, înspăimântați, care se îndreptau spre Brașov la orice oră din zi și din noapte. Câțiva voluntari inimoși împărțeau mulțimilor de oameni pâine, ceai, supă pregătită la o cantină improvizată a Societății Naționale a Crucii Roșii, amplasată în gara din Brașov.

Într-o dimineață însorită, dar rece, de sfârșit de martie, Domnița Ileana își făcea loc cu greu printre soldații, femeile, copiii, oficialitățile și câinii vagabonzi care se înghesuiau pe platforma veche și uzată a gării și în sălile de așteptare. Străbătând mulțimea aceea revărsată de oameni, principesa a ajuns la cantina Societății Naționale a Crucii Roșii, unde a dat de o doamnă înaltă, blondă, a cărei expresie părea să spună că nu avea timp să se ocupe de prințese răsfățate care nu știau să frece o oală murdară sau să ridice un ceainic mai greu.

Sfioasă, Ileana s-a cam pierdut cu firea din pricina privirii aceleia directe, severe, care o izgonea. „Mă simțeam neînsemnată și incompetentă, scria ea, și, în același

timp, mi se părea că mâinile și picioarele îmi crescuseră brusc, devenind anormal de mari și într-un totu neîndemânatic”. Cu toate acestea, a reușit să îngaime că dorea să fie folos.

Doamna cea înaltă și blondă, care se numea Podgoreanu, a trimis-o la ghișeul cantinei să împartă ceai trupelor militare care tocmai sosiseră cu trenul. Următoarele trenuri au pus la încercare rezistența principesei. Vagoanele erau pline de oameni înfomețați, obosiți și murdari, care coborau din trenuri cu câteva lucruri pe care apucaseră să le adune din locuințele lor înainte de a fugi.

Cu brațele pline de coșuri cu pâine, principesa se strecura cu mare dificultate printre vagoanele aglomerate, căutând cu privirile pe bolnavi sau pe răniți. Tocmai se lupta să treacă de o vacă aflată lângă o frumoasă lustră de bronz, când, zărind o găină care făcea ouă pe un scaun Ludovic al 15-lea, a uitat pentru o secundă de tragedia împrejurărilor și a pufnit-o râsul. S-a urcat apoi într-un tren de Iași, de transportat vite, tras pe linia cea mai îndepărtată de platforma principală a gării, unde a descoperit „o tânără care se chinuia să nască, asistată de o femeie vârstnică, înconjurată de restul membrilor familiei, dar și de o vacă, niște porci și câteva găini care cotcodăceau plictisite”. Tânăra a născut o fetiță, care a fost botezată acolo, în trenul de Iași, de către Alteța Sa Regală Principesa Ileana!

În aceeași zi, s-a întâlnit în gară cu un vechi prieten de familie, generalul Nicolae Tătăranu, care căuta un loc pentru a amenaja un dispensar pentru refugiați. N-ar fi vrut Domnița Ileana să se ocupe de acest proiect cu ajutorul directorului Spitalului Militar din Brașov? Domnița a acceptat și împreună au găsit locul ideal: un restaurant din apropierea gării, care fusese închis de curând.

În timp ce dispensarul era în curs de organizare, Ileana a continuat să împartă lapte, ceai, supă și pâine mulțimii de oameni înfomețați care, în disperarea lor, uitaseră de existența milosteniei și a omeniei și se certau între ei, îmbrâncindu-se cu înverșunare unii pe alții.

Uneori se întâlnea întâmplător în gară cu vechi prietene și cunoștințe - dintre care pe mulți îi cunoscuse pe vremea când ea însăși fusese refugiată la Iași. Una dintre ele a fost buna ei prietenă din copilărie, Ioana Perticari, fiica doctorului Perticari, medicul Familiei Regale pe vremea când erau cu toții refugiați la Iași; Ioana a sosit în Brașov în apropierea Sfintelor Paști. Nespuse de bucuroasă că prietena ei era în viață, principesa i-a făcut rost Ioanei și familiei ei de o locuință în localitatea Bran, unde se mai adăposteau și alți refugiați.

Dar nu toate necazurile aveau un sfârșit la fel de fericit.

Exerciții de imaginație

Ileana iese din cantină. E o seară liniștită, cerul e senin, are culoarea aceea albastru închis spre negru, care apare cu puțin timp înainte de a se întuneca. E plăcut afară și principesa respiră adânc, bucurându-se de aerul curat. Un bărbat, care încearcă să se ascundă în mulțimea aceea de oameni, îi atrage atenția.

- Opriți-l! E un hoț, mi-a furat bagajul! strigă un alt bărbat, țâșnind dintr-un grup de oameni, pe care-i împinge violent în agitația de care era cuprins.

Îl ajunge pe primul bărbat și apucă strâns de geamantan, cu ochii mari deschiși și figura crispată. Trecătorii îi opresc, făcând cerc în jurul lor.

Domnița Ileana îi ascultă în timp ce se ceartă. Primul bărbat poartă un costum vechi de haine, dar pantofii îi sunt foarte lustruiți; după inflexiunile vocii, pare un impostor. Celălalt are un costum ponosit de haine, cu guler deșirat și o cravată veche și pătată și pare ieșit din minți de supărare. Vocea lui e mai ascutită decât a unei soprane de

operă, iar cuvintele pe care le rostește par a se rostogoli unele peste altele din cauza vitezei cu care vorbește.

Văzând un jandarm care-și făcea loc prin mulțime, principesa se apropie și ea de cei doi. Jandarmul ascultă și el revendicările unuia și ripostele celuilalt. Ceva nu i se pare nici lui în regulă, fiindcă îi somează pe amândoi bărbații să-l însoțească la secția de poliție. Ileana se ia după ei. Are și ea bănuielile ei și vrea să fie de folos.

- E simplu, spune polițistul, în cele din urmă. Spuneți-ne ce se află în geamantan, o să-l deschidem și o să vedem cine are dreptate.

Al doilea bărbat pălește și mai tare.

- Nu! urlă el. Nu pot, nu pot să vă spun asta!

- Nu vedeți că minte? spune primul bărbat.

Ceva nu e în regulă, se gândește Ileana. Primul bărbat e prea înciudat, prea plin de el, iar al doilea - ce-ar putea avea în geamantanul acela din moment ce nu voia să știe nimeni?

Jandarmul îi face semn Ilenei și ies amândoi din încăpere.

- E ciudat, Domniță! spuse el.

Ea dădu din cap aprobator.

- Așa este. Cred că valiza îi aparține omului cu gulerul deșirat, dar de ce-o fi atât de înfricoșat?

Jandarmul flutură din mână și râse.

- Valiza e plină de marfă de contrabandă. Problema e cum să-l facem să dovedească posesia valizei, care e clar a lui, astfel încât să i-o putem înapoia și să-l putem acuza pe celălalt individ.

- Lăsați-mă pe mine să încerc, spuse Domnița Ileana.

Ea intră din nou în încăperea unde se aflau cei doi și-l luă deoparte pe cel îmbrăcat în haine ponosite.

- Noi vrem să te ajutăm. Credem că valiza e a duminică, îi zise ea cu blândețe, dar, dacă nu ne spui ce-i înăuntru, va trebui să presupunem că este într-adevăr furată.

Bărbatul în costumul săracios își întoarce capul, iar ea observă că-l podidiseră lacrimile. Îl vede cum mângâie valiza cu un deget și dă din cap. În cele din urmă, după mai multă muncă de lămurire, bărbatul îi dă ei cheia de la valiză, iar ea i-o întinde jandarmului, care o deschide.

Jandarmul, principesa și hoțul cască toți trei gura și se dau înapoi cuprinși de groază. Proprietarul valizei își întoarce capul într-o parte, înăbușindu-și un suspin.

Încolăcit ca și cum ar fi dormit, îmbrăcat într-un costumaș zdrențuit de culoare gri, zace trupul unui băiețel, care nu putea să aibă mai mult de doi anișori, gândi Ileana.

Era fiul acelui om. Murise în tren și, decât să-l abandoneze sau să-l îngroape într-un loc unde nu s-ar fi întors niciodată, bărbatul și soția lui hotărâseră să ia trupușorul cu ei și să-l înmormânteze cât mai aproape de locuința lor, pentru a-i putea vizita mormântul.

Ileana și jandarmul se privesc unul pe celălalt.

- N-ați vrea dumneavoastră să ocupați de asta, Domniță? o întrebă el.

Ea aprobă și începe să facă aranjamentele necesare înmormântării băiețelului. Își notează numele tatălui și adresa lui poștală și-i promite că o să-i trimită fotografii ale mormântului băiețelului imediat după înmormântare. Apoi îl conduce înapoi la trenul care tocmai pleca din gară.

Principesa Ileana își împărțea timpul între activitățile de la gară și cele de la spitalul militar, unde lucra ca asistentă medicală. În sfârșit, în luna mai, se deschisera

granițele cu Ungaria, și Ileana răsuflă ușurată: acum se putea duce într-o scurtă călătorie la Sonnberg. Ajunsă la castel, își relua îndeletnicirile obișnuite, întrerupte cu ceva timp în urmă, și petrecu puțin timp cu soțul ei, care era acasă, într-o scurtă permisie.

16. Spitalul Inima Reginei

Gata este inima mea, Dumnezeuule, gata este inima mea; cânta-voi și Te voi lăuda întru
inima mea. (Psalmul 107, 1)

La întoarcerea ei la spitalul din Bran, principesa a fost rugată să ajute la ridicarea unei anexe a spitalului din localitate, aflată la 30 km de Brașov. Brașovul era un centru industrial important, așa că raidurile aeriene asupra lui erau frecvente și intense. Adăposturile aeriene nu erau nimic mai mult decât niște tranșee improvizate, săpate în coamele dealurilor, iar personalul medical și pacienții se obișnuiseră să se refugieze în acele adăposturi în timpul bombardamentelor. Bombele cădeau întruna în jurul lor, așa cum se întâmpla și în acea zi de Sfintele Paști.

Tura mea se încheiase, așa că mă duceam să împart ouă de Paști și daruri bolnavilor care nu se puteau da jos din pat. Chiar atunci, în timp ce mă îndreptam spre unul dintre saloane, aghiotantul generalului Tătăranu a venit să-mi spună că mai multe escadrile de avioane inamice se îndreptau spre Brașov!

Am ieșit în curtea spitalului să merg spre adăposturile de pe deal tocmai când prima escadrilă de avioane trecea pe deasupra. Erau atât de frumoase și argintii, strălucind pe cerul albastru, încât în prima clipă nici nu păreau să aibă ceva de-a face cu un război de distrugere. Apoi, dintr-o dată, aerul a fost sfâșiat de un zgomot uriaș. Un praf devorator și aburi acizi mă înconjurau din toate părțile. Era ca și cum o mână imensă, impersonală, mă împingea să cad drept în față. Încremenită, asurzită pentru câteva clipe, mi-am revenit brusc din cauza țipetelor îngrozite ale unei femei pe care o vedeam fugind în jos de pe deal, cu un copil în brațe, îndepărtându-se de siguranța adăpostului. Clătinându-mă pe picioare, am reușit să-mi recapăt echilibrul, am alergat după ea și-am ajuns-o. Nu era timp de discuții, chiar dacă m-ar fi putut auzi, așa c-am ales o cale mai simplă de a o opri. I-am smuls copilul din brațe, m-am întors și-am început să urc dealul în goană, cu ea după mine, țipând cât o ținea gura. Am ajuns la adăposturile subterane și am sărit într-un șanț-tranșeu exact în momentul când cădea al doilea tir de bombe chiar deasupra locului unde fuseserăm noi două mai înainte.

Când s-a ridicat puțin praful, mi-am dat seama că eram înconjurată de un grup de femei care plângeau și de fete tinere teribil de înfricoșate. M-am mirat și eu că nu simțeam nici un fel de frică și puteam chiar să recit cu glas tare începutul Psalmului 90: Cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt, întru acoperământul Dumnezeului cerului se va sălășlui. Va zice Domnului: „Sprijinatorul meu ești și scăparea mea; Dumnezeul meu,

voi nădăjdui spre Dânsul”.

Treptat, versetele psalmului le-au liniștit pe celelalte femei. Eram toate calme acum. Puterea de stăpânire îmi era însă din nou amenințată: în timp ce recitam versetele psalmului cu ochii închiși, ele se înșiraseră de o parte și de cealaltă în jurul meu, apucaseră cu mâinile marginile voalului meu lung de infirmieră și le așezaseră pe capetele lor, ca și cum acele margini de voal le puteau ocroti de bombele aeriene. Parcă erau niște copii speriați adunați în jurul mamei lor, iar eu simțeam că voi izbucni în plâns dintr-un moment într-altul... Am reușit totuși să-mi păstrez calmul în continuare, până când a încetat raidul de bombardamente. Nici nu știu cât timp a trecut, poate fiindcă a fost urmat de atâtea altele, încât nu le mai puteam ține socoteala!

Soldații imobilizați, care fuseseră cel mai grav răniți, nu se puteau deplasa și riscau să moară în timpul bombardamentelor aeriene, împreună cu cei care-i îngrijeau. Era nevoie de un spațiu liniștit, mai departe de locurile unde se desfășurau raidurile, undeva unde pericolul nu era atât de mare și unde starea lor se putea stabili înainte de intervențiile chirurgicale de care aveau nevoie.

Cel mai indicat spațiu pentru preluarea răniților imobilizați era spitalul din Bran, așa că Principesa Ileana s-a gândit să vorbească ea cu primarul. Deși primarul Branului era el însuși medic, deși spitalul îi aparținea - el fiind nimeni altul decât proprietarul așezământului spitalicesc -, refuzul lui a fost categoric.

Fierbând de indignare, principesa stătea în fața primăriei, amintindu-și dureros de limpede „infernul declanșat în spitalul din Brașov în timpul bombardamentelor [...] și o furie neputincioasă îmi ardea sufletul... Deodată, privirile încețoșate mi s-au oprit asupra

unui loc verde și plăcut, de cealaltă parte a râului. Era un loc strâmt, în fața căruia se întindea un șir de sălcii vechi; rădăcinile arborilor de salcie răsucite, ieșite din pământ, înțeleștate în malul râului, formau partea din față a dealurilor domoale, bogat împădurite, ale Munților Carpați, la poalele cărora se aflau. Ce loc ideal pentru un spital, mi-a trecut prin minte. Ce bine-ar fi dacă s-ar afla o clădire aici!”.

Nu era însă nici o clădire acolo, iar terenul din jur era cultivat deja, așa că trebuia să caute un alt loc. Din fericire, preotul din localitatea Bran a donat edificiul unei școli nefolosite, iar Ileana a rugat-o pe prietena ei, Ioana Perticari, care locuia acum în Bran, să se ocupe de organizarea și utilizarea edificiului care urma să fie transformat în spital.

Deschiderea și funcționarea noului așezământ spitalicesc a avut loc într-un timp record. Existau însă câteva probleme serioase: lipsea apa curentă - fiecare picătură de apă trebuia să fie adusă din altă parte și, după cum se știe, spitalele folosesc multă apă -, nu erau facilități operatorii, ceea ce însemna că numai pacienții aflați sub tratamente medicale obișnuite puteau fi spitalizați acolo, iar pacienții aflați în stadiile preoperatorii trebuiau să rămână în Brașov, în „secția teroare”, așa cum era numită secția de chirurgie a spitalului din Brașov.

Din clipele acelea de neuitat când se oprise, cuprinsă de furie, în fața clădirii primăriei din Bran, după refuzul primarului de a-i ajuta pe răniți, principesa știuse că nu se va lăsa până nu va construi un spital corespunzător în localitatea aflată la 30 km de Brașov. Construirea unui spital începând de la zero nu era însă un lucru simplu, pe lângă deficitul de materiale de construcție, de brațe de muncă și utilaje spitalicești - circumstanțe tipice războiului. Deși era membră a Familiei Regale, ea nu avea statut de instituție publică. Trebuia să se bazeze pe propriile resurse financiare pentru a construi spitalul.

Avea terenul necesar; pământul cu arborii de salcie îi aparținea, dar îl

închiriasse fermierilor, care aveau recolte acolo. Poate după ce strângeau ei recoltele...

Armata dispunea de barăci mobile, n-ar fi putut oare să cumpere, din banii ei, una sau două barăci? Dar cum să obțină paturi și așternuturi? Cine să se ocupe de instalațiile sanitare? Dar de instalațiile electrice? De unde să facă rost de mobilier, cearșeafuri și bandaje? Din ce reflecta, din aceea se lungea lista cu cele necesare!

Cu toate că era principesă, Ileana nu dispunea de cine știe ce resurse financiare. Avea venituri din câteva surse - unele dintre ele fiind terenuri, dar și acestea erau avariate de război, aidoma tuturor proprietăților de pe teritoriul României. Pământul nu mai furniza aceleași venituri pe care le furnizase în timpurile dinainte de război. Pe de altă parte, Ileana avea și alte obligații financiare, pe lângă întreținerea Castelului Bran, a Castelului Sonnberg și a familiei ei. Ca și mama sa, Regina Maria, „adoptase” un număr de oameni nevoiași, pe care-i angajase ca personal de serviciu și pe care-i întreținea financiar. Avea, de asemenea, o inimă deosebit de generoasă și ajuta pe oricine apela la ea: pentru un bandaj, un sfat sau un dar de bani. Când nu putea face față plăților, Ileana avea încredere că Dumnezeu, Cel Atotmilostiv și Atotdarnic, îi va pune la dispoziție ce-i trebuia. Nu știa exact cât de nemăsurat de bun și mărinimos poate fi El, dar avea să afle în curând.

A-și pune toată încrederea în Dumnezeu a fost cel mai inspirat lucru pe care-l putea face. În primul rând, s-a hotărât să-și vândă o brățară valoroasă pe care-o pusese deoparte pentru situații de criză - era singurul mod în care vedea posibil debutul proiectului de construire a spitalului. I-a împărtășit generalului Tătăranu ideea ei de a obține primii bani prin vânzarea brățării. El i-a cerut să pună brățara la locul ei, promițându-i că-i va face rost nu de o singură baracă militară veche, ci chiar de două barăci. Pe de altă parte, fermierii cărora principesa le arendase pământul s-au angajat să renunțe la recoltă și să suporte ei inerentele pagube, ca pe o contribuție a lor la ridicarea spitalului pe acel teren.

Copleșită de bucurie, Ileana a plecat într-un sat învecinat să stea de vorbă cu colonelul Șerbu, care deținea o fabrică de muniții acolo; lângă fabrică, se afla un mic atelier de tâmplărie, care-i aparținea aceluiași proprietar. Când l-a întrebat dacă, în acel atelier, se putea confecționa mobilierul necesar unui spital, bineînțeles, contra cost, colonelul Șerbu nu numai că a fost de acord, dar i-a oferit două barăci militare aproape noi, în schimbul celor două barăci vechi oferite de generalul Tătăranu. Mai mult, și-a oferit serviciile de șef de șantier de construcție, făgăduind să-i supravegheze îndeaproape pe muncitorii care vor începe lucrările de ridicare a spitalului; s-a ținut de promisiune și a colaborat foarte bine cu ei.

Ultima ofertă proniatoare venită din partea colonelului Șerbu a fost donarea unei întregi săli de operații, complet utilate, pe care colonelul plănuise s-o folosească drept dispensar al fabricii sale, dar pe care n-apucase încă s-o instaleze. A rugat-o în schimb pe Alțeta Sa ca personalul spitalului să-i trateze gratis pe lucrătorii fabricii sale atunci când vor avea nevoie. Profund recunoscătoare, Domnița Ileana a acceptat cu emoție rugămintea colonelului.

Acum, când colonelul Șerbu supraveghea construirea așezământului spitalicesc, ea se putea concentra asupra altor probleme. Chiar dacă nu erau toate așa cum le dorea, important era că făcea rost de tot ce avea nevoie. Spre pildă, uniformele infirmierelor, în loc să fie gri uni, cu șorțuri și bavete albe, erau cusute din țesături de toate culorile, care, desigur, nu respectau statutul personalului sanitar auxiliar - roșu închis pentru absolventele cursurilor medicale, albastru regal pentru studente, galben pentru femeile de serviciu dar înviorau atmosfera de spital și îi înveseleau pe bolnavi.

În luna iulie 1944, Ileana și copiii ei au avut parte de o minunată surpriză. Anton s-a întors definitiv la Bran, după ce a fost eliberat din serviciul militar prestat pentru Forțele Aeriene germane.

Arhiducele a sosit la timp pentru a asista la slujba de binecuvântare a

spitalului, care a avut loc pe data de 22 iulie. Deși construcția spitalului nu era terminată, în fiecare salon se afla deja câte o icoană. Ileana a ales special ziua de 22 iulie, care era ziua onomastică a mamei ei, iar spitalul a primit denumirea Inima Reginei. [Regina Maria își serba ziua onomastică și pe data de 22 iulie, ziua Sfintei Maria Magdalena].

În testamentul său, Regina Maria ceruse ca inima să-i fie dusă la Balcic. În 1940, atunci când România pierduse Cadrilaterul [cadrilaterul reprezintă partea de sud a Dobrogei], Balcicul îi fusese dată Bulgariei, iar Ileana mutase inima reginei de la Balcic și o așezase într-un mic paraclis de piatră din spatele bisericii din Bran. Dorea foarte mult să ridice un monument lângă acel mic paraclis care adăpostea inima mamei ei. Nu trecuse mult timp de când contemplantă construirea unui spital pe malul râului vegheat de sălcii, așa că i-a venit o idee vrednică de toată lauda: monumentul comemorativ cel mai minunat și mai potrivit pentru inima reginei era un așezământ spitalicesc, „un loc în care oamenilor suferinzi să li se aline durerile și să fie vindecați de suferințele lor”.

Spitalul și-a primit primii pacienți pe 8 septembrie, de Sfânta Sărbătoare a Nașterii Maicii Domnului. Odată cu ei au sosit zvonuri și speculații uimitoare despre cele mai recente evenimente petrecute în București și însemnătatea lor pentru țară.

În august 1944, Regele Mihai, în vârstă de 22 de ani, pe care unii îl considerau un rege „marionetă”, și-a demonstrat voința suverană, onorându-și îndatoririle monarhice atunci când a ordonat arestarea lui Ion Antonescu și încheierea unui armistițiu cu Forțele Aliate. Pentru români, armistițiul ar fi pus capăt războiului. Numai că, în loc să ajute armata română să respingă forțele germane, sovieticii, presupușii aliați ai României, au invadat țara, raportând „capturarea” satelor și a unui mare număr de prizonieri - între 140.000 și 600.000 -, dintre care foarte puțini au fost eliberați ulterior.

De-a lungul intervalului cuprins între sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie, întreaga țară a fost cuprinsă de o gravă stare de confuzie: nimeni nu mai știa cine erau aliații și cine erau dușmanii. Izbucneau lupte în Brașov și Bran, dar și împrejurul

acestora, se emiteau ordine ca toți germanii să fie arestați, dar ordinele păreau să vină de la ruși, nu de la guvernul român.

Exerciții de imaginație

Sitta, cum o numeau membrii familiei pe Regina-mamă Elena, coboară scările, sprijinându-se cu o mână de balustrada de lemn lustruit, închis la culoare. Ileana zâmbește bucuroasă și înaintează spre ea, cu mâinile întinse:

- Sitta! Ce plăcere să te văd! Sper că ești bine, eram îngrijorată.

Regina-mamă dă aprobator din cap în timp ce-i strânge mâinile cumnatei sale și o îmbrățișează. Dar în îmbrățișarea lor Ileana simte o rigiditate și o distanță pe care nu o mai simțise niciodată. Deși nu erau prietene foarte apropiate - poate pentru că aveau firi diferite -, Ileana și Sitta se simțiseră întotdeauna bine împreună.

- E și Mihai aici? El ce face?

- Este aici, dar e ocupat acum, spune Sitta. M-a rugat să vin eu să vorbesc cu tine. Vrei ceai sau cafea?

Ileana răspunde afirmativ la a doua ofertă și Sitta cere să li se aducă două cești cu cafea. Se așază și vorbesc câteva clipe despre lucruri lipsite de importanță. Apoi, Ileana o întreabă despre familia ei din Grecia. Din pricina tulburărilor din Grecia și a ocupației italiene, membrii familiei Sittei se împrăștiaseră în toate părțile.

După ce li se servește cafeaua, Sitta se apleacă spre Ileana:

- Și tu? Cum o duci, ce-ți face familia?

- Chiar de-asta am și venit. Cred că știi în ce pericol ne aflăm, Sitta.

Regina Elena înclină capul. Bineînțeles că știa. Sovieticii îi declaraseră pe toți membrii Familiei Regale dușmani ai poporului. Ziarele erau pline de articole pe această temă, era subiectul preferat al zilei.

- Nu-i vorba numai de asta. Sovieticii au dat ordin să fie arestați toți germanii, adică și copiii și Anton. Chiar și eu sunt în acest pericol, fiindcă am venit în România cu pașaport german. N-ar putea Mihai să ne ajute cumva? Se zvonește că Anton va fi arestat și expedit în Rusia sau că va fi împușcat. Am auzit că eu și copiii vom fi închiși într-o mănăstire ori trimiși și noi în Rusia. Știi ce înseamnă asta!

Ileana se apleacă spre fosta ei cumnată și-o apucă de încheietura mâinii.

- Nu te rog numai pentru mine. Cei de la spitalul meu nu se pot descurca fără mine. Și copiii, ah, copiii mei! Cum să fac să-i ocrotesc?

Vocea îi tremură, așa că se oprește și-și strânge amândouă mâinile în poală.

Regina Elena își schimbă poziția pe scaun și își drege vocea:

- Ileana, Regele Mihai este... O, cât de mult îmi displace să spun asta! Regele este în mare pericol. Ai dreptate. Sovieticii ne urăsc și ar folosi orice oportunitate să-l dea jos pe Mihai de pe tron.

După o scurtă pauză, Elena privește într-o parte, ca și cum nu se poate uita în ochii Ilenei.

- Mihai nu poate face nimic acum. Atârnă și el de un pai, și de altfel cred că...

Sitta pune ceașca de cafea pe farfurioară și începe să se joace cu prăjitura de pe cealaltă farfurie.

- Cel mai bun lucru ar fi să nu ne mai vedem deloc, să nu mai avem nici un

contact cu voi. E mult prea periculos.

Ileana e în stare de șoc. Simte ceva ca un cuțit care-i intră în măruntaie, de parcă ar fi primit o lovitură puternică în stomac.

- Îmi pare foarte rău, continuă Sitta. Sincer îmi pare rău și te rog să mă ierți. Deși e o perioadă când ar trebui să ne sprijinim unii pe ceilalți, în situația noastră actuală o mișcare cât de mică le-ar da sovieticilor pretextul de a-l detronea pe Mihai, după care ne-ar lovi pe toți dezastrul sau poate chiar moartea. Ei o țin pe-a lor, că Anton este neamț, nu austriac, fiindcă acum Austria face parte din Germania, iar copiii voștri, bineînțeles, sunt și ei tot nemți. Toate astea le-ar da sovieticilor cutezanța de a-i lua tronul lui Mihai.

Ileana parcă amortise, era parcă pe altă lume, într-o altă realitate. Avea senzația că nici nu mai era pe același plan perceptiv cu obiectele din sufrageria unde se aflau ele două; razele soarelui intrau pe ferestre, se auzea o muzică lină la un aparat de radio. Ileana puse ceașca pe farfurioară și se ridică de pe scaun. Se mira și ea cum de era în stare să-și mențină echilibrul, căci simțea cum i se învâртеște capul, iar durerea de inimă i se intensifica.

- Bineînțeles, Sitta. Nu m-am gândit la toate aspectele implicate, dar sigur, înțeleg, așa este...

Mai neplăcut decât toate era că Ileana chiar înțelegea situația, ceea ce nu-i atenua însă nici durerea, nici șocul primit. Ea era realistă și știa că Sitta avea dreptate. Trebuia evitat orice-l putea pune pe Regele Mihai într-o situație delicată și, în conjunctura aceea, România fiind aliată cu Rusia împotriva Germaniei, simpla ei prezență în Palatul Regal îl puneă în pericol pe rege, puneă în pericol țara întreagă.

- O să plec acum, și...

Pentru o clipă, vocea i se pierdu. Apoi continuă:

- Mai am o întâlnire cu cineva și n-aș vrea să întârzii. Te rog să mă scuzi că

vizita mea a fost atât de scurtă.

Ileana își luă geanta, iar Sitta chemă camerista pentru a o conduce pe cumnata ei. Cu ochii plini de lacrimi, Ileana de-abia dacă observă soarele dogoritor de vară în timp ce fugea spre mașina sa.

Principesa venise la București cu Ștefan, fiul ei, și secretarul ei particular, Arnold Bitterman, pe care îi lăsase la niște rude. De la palat, Ileana s-a dus la o prietenă, unde i-a fost prezentat un ofițer român de rang înalt, generalul Aldea. Deși nu a dezvăluit niciodată în mod public adevăratul motiv al întâlnirii, din afirmațiile ei ulterioare se poate presupune în mod logic că, pe lângă celelalte subiecte pe care le-au abordat, generalul a recrutat-o pe Ileana pentru activități conspirative, legate de rezistența clandestină de luptă împotriva comuniștilor sovietici, care intenționau să ocupe România. Nu era o activitate care să prezinte dificultăți pentru Ileana; știa că îi va face față cu ușurință. De asemenea, generalul Aldea avea autoritatea de a transmuta ordinul de arestare a lui Anton în ordin de domiciliu forțat - arest la domiciliu.

Gravitatea pericolului în care se afla i-a devenit principesei foarte clară atunci când generalul a insistat să le pună la dispoziție la plecarea din București - ei, fiului ei și secretarului - un gardian înarmat care să-i însoțească la întoarcerea la Bran. În drumul lor cu mașina spre casă au fost opriți, provocați și amenințați de câteva ori și de-abia atunci a înțeles că, dac-ar fi fost lipsiți de bodyguard, ar fi fost tratați cu grosolănie, poate chiar arestați și împușcați.

17. Sfârșitul războiul și începutul necazurilor

Păzește-mă, Doamne, de mâna păcătosului; scoate-mă de la oamenii nedrepti, care au gândit să împiedice pașii mei. (Psalmul 139, 4)

Trupele sovietice au continuat să mășăluiască prin țară. Au trecut și prin Bran, în grupuri răzlețe sau în grupuri de douăzeci ori treizeci de soldați, iar altădată chiar de câte o sută. Veneau pe jos, în căruțe sau camioane și furau tot ce le trecea prin minte. Sperând să îmblânzească atacurile tâlhărești și jafurile mai violente, sătenii le puneau deoparte hrană și vite, ascunzând restul bunurilor. Spre pildă, Principesa Ileana și-a parcat mașinile familiei și pe cele ale spitalului în grădină, acoperindu-le cu crengi și frunze.

Femeile și fetele se ascundeau cum puteau mai bine. Situația era atât de îngrozitoare, încât Ileana nu îndrăznea să pășească afară din castel sau din spital în timp ce trupele rușilor treceau pe stradă, iar fiicele ei nu se mișcau din curtea din spatele castelului decât după ce se îndepărtau soldații din zona aceea.

În ciuda acestor măsuri de precauție, de soldații ruși nu se putea scăpa cu una, cu două. N-aveau nici un fel de remușcări față de actele lor de vandalism: distrugneau case și oameni pentru a găsi și a-și însuși ce poșteau. Femeile, în special - până și cele mai vârstnice -, erau supuse unor acte de cruzime de neimaginat. Ileana își amintea de o femeie în vârstă adusă la spital de vecinii ei, care o găsiseră îndesată, băgată cu forța într-un cuptor de pâine. Femeia fusese violată și atât de cumplit batjocorită de soldații sovietici, încât a murit, distrusă atât fizic, cât și psihic.

Pentru principesă, „partea teribilă era brutalitatea sistematică și inumană care

însoțea toate faptele rușilor, care - oricât de ciudat ar suna - nu păreau să se bucure nici de puterea lor, nici de fărâdelegile lor”. Într-una din scrisorile ei, Ileana nota că rușii „parcă nici nu aveau suflete” și, deși nu veniseră niciodată la castel și nici nu traversaseră podul care lega strada principală de spital, spaima c-ar fi putut s-o facă nu-i părăsea niciodată pe cei care locuiau acolo.

În ciuda invaziei „aliaților” sovietici, Spitalul *Inima Reginei* din Bran își continua activitatea. De la Brașov erau transferate cazuri din ce în ce mai grave, iar localnicii începuseră să vină și ei la spitalul din Bran pentru diverse tratamente. Pe la jumătatea toamnei, în spital erau internați cincizeci de pacienți civili și numeroși pacienți erau tratați ambulatoriu. Când nu era pericol de bombardamente, Principesa Ileana urca dealurile abrupte, împădurite, din jurul Branului, pentru a le ajuta pe femeile care nu puteau fi internate în spital, dat fiind că nu exista acolo o secție specială de obstetrică și nici de neonatologie, iar multe dintre ele nu aveau bani pentru tratamente la spitalul civil aflat de cealaltă parte a râului.

Erau atâtea solicitări, încât, în cele din urmă, un medic și un student la Medicină au fost angajați permanent. La scurt timp, au început și ei să urce dealurile alături de principesă. Dar aceasta nu era decât o soluție de moment.

Au înțeles cel mai bine acest lucru într-o după-amiază, după Anul Nou, când o femeie grav bolnavă, pe cale să nască, a trebuit să fie transportată cu mașina la Brașov. În mod normal, deplasarea cu mașina dura două ore pe drumurile proaste, dar mormanele de zăpadă, care acoperiseră drumurile după ninsorile abundente care izolaseră localitatea Bran, au transformat călătoria într-un coșmar. Au reușit totuși să ajungă la Spitalul din Brașov târziu în noapte, femeia a primit îngrijirile necesare și a născut un copil sănătos.

Trăind într-o izolare totală în valea Branului, drumurile fiind blocate de zăpadă, nu era de mirare că majoritatea evenimentelor politice treceau neobservate - însă atunci când bolșevicii ruși au impus formarea unui guvern comunist în România, în luna

martie 1945, repercusiunile și teroarea s-au răspândit în toate colțurile țării, indiferent de cât erau de îndepărtate sau izolate din cauza intemperiilor sau a distanțelor.

Au fost înființate „tribunale ale poporului”, care urmau să cerceteze acuzațiile de crime de război. Oricine putea fi arestat sub acuzația de a fi vorbit împotriva partidului comunist sau a măsurilor luate de partidul comunist. De-a lungul anilor care au urmat, toate proprietățile și bunurile personale au fost însușite de către noul guvern.

În mod paradoxal, spitalul a beneficiat de această conjunctură, deoarece multe dintre depozitele de articole și echipamente medicale au preferat să predea Domniței Ileana și spitalului ei tot ce aveau în dotare decât să le dea rușilor. Unele ministere au autorizat chiar transporturi speciale de materii prime și medicamente la Spitalul Inima Reginei, pentru a nu le lăsa pradă bolșevicilor.

Pentru principesă a fost o perioadă cumplit de dureroasă. În calitate de membră a Familiei Regale, având prieteni și cunoștințe care făcuseră parte din guvern, ea suferea neputincioasă pe măsură ce mulți dintre prietenii ei dragi de-o viață erau arestați și dispăreau: unii erau torturați, alții erau deportați în Rusia sovietică, iar alții erau uciși. Trebuia să asiste la împrejurări în care funcționari minori din partidul comunist confiscau proprietățile unor fermieri pe care ea îi cunoaștea de ani de zile. Mulți dintre ei își pierdeau serviciile și casele fiindcă deținuseră funcții anticomuniste în timpul războiului sau fuseseră prea slobozi la gură.

Pe deasupra, fiind principesă, Ileana era considerată în mod aprioric un dușman al noului stat comunist. Atât ea, cât și toți cei din familia ei erau în orice moment în pericol de a fi arestați și deportați în Uniunea Sovietică, de unde nu s-ar mai fi aflat niciodată nimic despre ei.

La castel apăreau fel de fel de oameni în timpul nopții, la ore neașteptat de târzii, cerând voie să se ascundă acolo și să poată fugi din țară înainte ca autoritățile comuniste să-i prindă și să-i aresteze. În castelul lor atât de excentric construit, Ileana și

Anton găseau unghere și locuri tănuite unde să-i adăpostească pe refugiații politici.

Activitatea ei de la spital, din jurul Branului și din Brașov devenise atât de cunoscută miniștrilor noului guvern comunist, încât unii dintre cei sus-puși au venit să viziteze Spitalul Inima Reginei și au plecat foarte impresionați de ce văzuseră. Emil Bodnăraș, de exemplu, care la vremea aceea era membru al Biroului Politic al Partidului Comunist Român, iar mai târziu urma să devină secretar general la Președinția Consiliului de Miniștri, a efectuat o vizită atentă a spitalului cu puțin timp înainte de preluarea oficială a puterii de stat de către comuniști. Nu s-a ferit să spună lucrurilor pe nume și i-a spus Principesei Ileana următoarele: „Părerea mea despre dumneavoastră și activitatea dumneavoastră s-a schimbat... Când vom prelua puterea, amintiți-mi de spitalul acesta și voi face tot ce voi putea pentru a vă ajuta”.

Deși, din punct de vedere oficial, Domnița Ileana era privită cu suspiciune, deși Regele Mihai, acum în vârstă de 23 de ani, era încă distant față de ea, din punct de vedere neoficial, devotamentul, căldura și grija pe care ea le manifesta în activitatea spitalicească îi câștigaseră prieteni și printre comuniști și printre necomuniști. Se afla într-o situație în care, deși se expunea la mari riscuri personale, putea face enorm de mult bine. Și chiar asta se străduia să facă, fie că trebuia să cerșească ministrului Sănătății sprijin pentru dotarea spitalului cu aparatură medicală corespunzătoare, fie că ascundea acasă la ea „dușmani ai poporului”, fie că apela direct la șeful statului, pentru a interveni în favoarea celor care fuseseră deja arestați.

Exerciții de imaginație

Deși războiul luase sfârșit, regulile stricte ale camuflajului funcționau încă. Străzile erau întunecate. La fel și cerul. Principesa Ileana se întorcea de la biserică, unde tocmai spusese câteva rugăciuni și aprinsese o lumânare. Numai luna și stelele îi luminau primejdioasa incursiune. Era încă decretată stare excepțională, ceea ce însemna că putea fi arestată în orice clipă dacă n-ar fi fost recunoscută. Se îndreptă cu pași repezi spre un colț de stradă. S-ar putea să fi fost doar imaginația ei, dar în spatele ei erau niște umbre care parcă deveneau mai numeroase, deși nu era suficientă lumină pe stradă pentru a le putea distinge bine.

O mașină oprește chiar în dreptul ei. **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!** Respiră adânc în timp ce memorează numărul de înmatriculare a mașinii. E chiar mașina de care fusese prevenită să se ferească. Pășește de pe trotuar pe caldarâmul străzii în timp ce mașina se oprește în dreptul ei și ușa din spate se deschide. În ciuda spaimei și a figurilor impenetrabile ale bărbaților așezați pe locurile din față ale mașinii, care o priveau fix, nu-și poate stăpâni un zâmbet trist, îndurerat, în timp ce ia loc pe bancheta din spate a mașinii, care era liberă, și închide ușa. Acestea erau circumstanțele despre care ea și tatăl ei, Regele Ferdinand, discutau când citeau romane polițiste despre Bulldog Drummond cu ani și ani în urmă. A trăi în astfel de timpuri, ce lucru extraordinar!

Mașina se oprește, motorul continuă să ruleze încet. Mai mult se simțea decât se auzea. Șoferul cotește la dreapta și merge drept înainte o porțiune de drum, apoi o ia la stânga. Un alt viraj la stânga, un altul la dreapta, în succesiune rapidă, dar ea e prea emoționată pentru a le mai distinge cu exactitate. **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!** Nu îndrăznește să-și noteze traseul mașinii din cauza nămilei din față care ține o mitralieră în mâini și care se uită țință la ea prin oglinda retrovizoare.

Ce situație complet nouă pentru ea! A smulge carnețelul din mâna principesei și a i-l rupe bucățele era un flecușteț pentru el. Un alt viraj la dreapta. Bărbații aceia din mașină au un aer atât de amenințător - umerii lați, gâturile groase! Ea oricum nu putea să le vadă, decât siluetele din spate, nicidecum trăsăturile. Sunt mari ca niște urși. Or fi ruși? N-are curajul să-i întrebe și să afle. [Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!](#)

Motorul mașinii toarce liniștit, cauciurile parcă șoptesc ceva șoselelor pe care rulează. Nu se aude nici un alt zgomot. Ce noapte sinistră! Din când în când cauciucurile se izbesc de o groapă în asfalt și izbitura se simte în mașină. Un viraj la stânga, un altul tot la stânga, apoi un viraj la dreapta. Ileana nu știe de ce e atentă la aceste viraje, când de fapt a pierdut de mult șirul celor dinainte. Se uită pe fereastră, dar e prea întuneric afară pentru a putea distinge bornele de kilometraj,

Oare o duceau la o întâlnire conspirativă cu cineva? Sau poate că o duceau la închisoare? Sau vor opri mașina în câmp și-i vor pune un pistol la tâmplă? Nu va fi găsită niciodată. Bietul Anton, bieții copii, vor fi arestați cu toții dacă ea nu va mai fi. Regele Mihai nu poate face nimic, și el e la fel de neputincios ca și ea. Oare va dispărea cu totul în Uniunea Sovietică?

Își frământă mâinile cu nervozitate. Nici Rugăciunea lui Iisus, care de obicei are efecte atât de liniștitoare, nu mai reușește să-i alunge agitația.

Bărbații din față sunt învăluiți în tăcere. Principesa se gândește din nou la romanele polițiste cu detectivi - cărțile ei preferate. A citit enorm de multe. Se uită iar pe fereastră. Se disting contururi masive de blocuri, ceea ce înseamnă că erau încă în oraș.

În sfârșit, mașina se oprește. E ajutată, cu gentilețe, să iasă din mașină și rămâne acolo, pe trotuar, în fața unei vile atrăgătoare, înconjurată de o grădină. De ambele părți ale mașinii sunt alte case și alte grădini. Se deschide ușa din față a vilei, afară se strecoară razele unor becuri galbene care luminează poteca spre ușa de la intrare și plantele din grădină. În pragul ușii, cu mâinile întinse de bun-venit, cu zâmbete cât se

poate de amicale, o întâmpină Emil Bodnăraș, unul dintre cei mai puternici membri ai partidului comunist, și soția sa, ca și cum totul n-ar fi fost decât o plăcută vizită de seară.

Cu toate acestea, a fost mai mult decât o simplă vizită. Ileana urma să-i implore să cruțe viețile celor pe care ea îi cunoscuse de când era copilă, persoane care luptaseră pentru România de-a lungul a două războaie mondiale și care, în opinia ei, nu făcuseră nimic rău. Mai târziu, principesa a negat c-ar fi avut vreo influență asupra deciziei finale a șefului serviciilor secrete [începând din anul 1945, Emil Bodnăraș a fost însărcinat cu supravegherea serviciilor secrete și numit șeful Serviciului Secret al Armatei], dar se știe că sentințele de condamnare la moarte ale unora dintre acei nevinovați au fost comutate în închisoare pe viață. În multe cazuri însă, demersurile ei n-au avut același avantaj.

18. Situații critice și acțiuni conspirative

Ridicat-am ochii mei la munți, de unde va veni ajutorul meu. Ajutorul meu de la Domnul,
Cel ce a făcut cerul și pământul. (Psalmul 120, 1-2)

Dar faptul că avea „prieteni” sus-puși nu i-a ușurat deloc viața Domniței Ileana. Dimpotrivă, chiar i-a înrăutățit-o, deoarece lumea a început să-i pună la îndoială convingerile politice și s-o suspecteze de colaborare cu comuniștii. Ea și sora ei, Principesa Elisabeta, au început să fie numite „mătușile roșii”. Se spunea despre ea că devenise o prietenă apropiată a cadrelor de conducere din partidul comunist.

Sigur, se folosea de cunoștințele ei din partidul comunist, mai ales de cei care erau mai buni la inimă, pentru a obține dotarea necesară nevoilor spitalicești și pentru a salva, prin intervențiile ei, pe cei ale căror vieți erau în pericol sau pentru a implora eliberarea lor din arest, dar asta nu însemna că era o simpatizantă a comuniștilor. Adevărul este că avea un mare dispreț față de ei și față de ceea ce întâmpla în țară din cauza lor. Atât cât i-a stat în putință, ea a luptat dintru început împotriva instaurării comunismului în România.

Arhiducele Anton și Arhiducesa Ileana au angajat o familie, soț și soție, care le erau prieteni, pentru a se ocupa de ferma Ilenei din afara Brașovului; guvernul comunist îi concediasse pe amândoi și le confiscase casa, acuzându-i de acte de sabotaj birocratic efectuate în timpul războiului. Recolta culeasă de la fermă servea necesităților de hrană ale spitalului; rămânea, de obicei, suficientă mâncare și pentru „criminalii de război” (cum îi numeau comuniștii), pe care Ileana și Anton îi adăposteau în continuare la castel, în spital sau în pădurile învecinate.

Pe de o parte, comuniștii erau mai mult decât fericiți să exploateze la maximum relațiile pe care le aveau cu Principesa Ileana, dar, pe de altă parte, nu ezitau s-o pună la punct ori de câte ori considerau necesar să-i amintească cine era șeful... Devenind însă exagerat de încrezători în ei înșiși, n-au mai considerat că era nevoie s-o supravegheze la fiecare pas, iar acțiunile pe care le-a întreprins principesa în vara și toamna anului 1945 au atras după ele, în primul rând, o revelație spirituală personală și, în al doilea rând, reconcilierea ei cu Regele Mihai.

Înstrăinarea lui Mihai și a Sittei de ea constituia o sursă de infinită mâhnire pentru Ileana. Deși înțelegea motivele din pricina cărora survenise răceala dintre ei, deși știa că situația nepotului ei era și mai nesigură decât a ei și că el avea nevoie de multă stabilitate pentru a putea acționa în favoarea poporului său, o durea totuși lipsa apropierii de ei. Iar în iulie 1945, când guvernul român a refuzat să-i acorde dreptul de a fi prezentă la slujba parastasului de șapte ani al mamei sale, a suferit enorm.

Din memoriile Domniței Ileana

Îmi amintesc în special o zi [...] în luna iulie 1945, când am trecut printr-o mare suferință sufletească din cauza unei teribile nedreptăți care mi s-a făcut, sau cel puțin așa mi s-a părut mie. Am fost exclusă dintre cei care au fost prezenți la Curtea de Argeș, acolo unde s-a ținut parastasul mamei mele... Am simțit că e ceva ce nu pot suporta; era prea mult, nu se putea îndura așa ceva.

Drept aceea, m-am refugiat în micul nostru paraclis, în căutarea puterii de a

suporta insuportabilul; eram cuprinsă de o durere pe care nu o puteam îndura nici măcar fizic. Atunci ochii mi s-au oprit asupra perfecțiunii muntelui, nemișcat în veșnicia lui. De cât timp stătea el neclintit acolo oare? De atât de mult timp, chiar dinainte de a începe istoria! Neschimbat și nerănit de luptele oamenilor și de înfrângerile lor, de umilințele lor, de speranțele și disperările lor! Iar eu, cu amărăciunea mea cu tot, cât eram eu de mică față de el! Deodată am înțeles că asemenea dureri nu contau de fapt, nu aveau nici o importanță în ele însele. Existau numai pentru a fi învinse, ne erau așezate pe cale pentru ca să ne folosim de ele pentru a mai urca o treaptă pe scara vieții, și încă una, până când, în cele din urmă, vom ajunge să atingem Muntele, Realitatea Veșnică a Existenței.

Subliniez acest moment pentru că a fost o experiență atât de reală și de profundă, încât a reprezentat unul dintre cele mai mari evenimente din viața mea: o zi de revelație când a fost clar că mi se deschidea o altă ușă și că trebuia să pășesc înainte, dar pe un alt drum. Tot atunci am înțeles-o mai bine pe mama. Am înțeles cum a fost ea în stare să construiască, din chinuri sufletești și pătimiri, o scară spre plinătatea lăuntrică a legăturii cu Dumnezeu.

Ileana a înțeles atunci că nimic din ce se întâmplă în viața noastră nu se irosește. Totul poate fi folosit pentru a ne apropia mai mult de Dumnezeu, a ne supune voii Lui, a lăuda și a preamări numele Lui. Această revelație a alinat-o sufletește în durerea provocată de înstrăinarea Regelui Mihai de ea și a susținut-o din punct de vedere moral în fața minciunilor pe care le spuneau comuniștii despre ea. Era o revelație de care va avea o mare nevoie mai ales în anii ce urmau să vină.

În toamna anului 1945 s-a pus din nou problema educației copiilor. Din cauza

antipatiei comuniștilor față de Germania, cetățenilor germani, inclusiv membrilor familiei Ilenei, care erau considerați cetățeni germani, nu austrieci, li se revocase dreptul de a primi o educație. Pentru copiii mai mici, această măsură nu constituia o problemă, deoarece învățătorul de la școala primară din Bran a hotărât că, din moment ce nu primise nici o înștiințare oficială, pentru el nu exista nici o interdicție de a-i primi pe copiii familiei Habsburg în clasă. Problema era Ștefan, care era prea mare pentru școala primară din Bran, iar la liceul din Brașov nu-i dădeau voie comuniștii să se ducă.

Deoarece un fost aghiotant al Familiei Regale era membru în consiliul de administrație al Academiei Militare, Ileana l-a întrebat dacă putea să-l ajute pe Ștefan să se înscrie la academie. Fostul aghiotant s-a ocupat de toate formalitățile necesare înscrierii, în timp ce principesa a preferat să rămână în umbră. În prima zi de școală, ministrul Apărării a fost de față la ceremonia de deschidere a cursurilor pentru a-i ura lui Ștefan bun venit și a anunța că Regele Mihai însuși își dăduse acordul pentru ca băiatul să fie acceptat la Academia Militară. Fericită, principesa i-a trimis Regelui Mihai o scrisoare de mulțumire, care i-a dat de știre, într-un stil cât se poate de tranșant, că el nu fusese nici informat, nici consultat în acest subiect.

Ceea ce nu știa Ileana era că regele se afla în grevă regală. De luni de zile refuzase să semneze legile aprobate de parlament. Deși greva regelui nu-i împiedica pe comuniști să pună în practică legislația, guvernul văzuse în înscrierea lui Ștefan la Academia Militară un prilej ideal de a exploata relația Regelui Mihai cu Ștefan și de a folosi Academia Militară în scopuri propagandistice. Atunci când regele a aflat ce se pusese la cale fără știința lui, s-a înfuriat peste măsură și a decis că Ștefan trebuia să se retragă din academie.

De-a lungul lunilor septembrie și octombrie, Ileana a încercat, fără reușită, să ajungă la Regele Mihai, pentru a-i explica situația în care se afla Ștefan. Regele a dat ordin ca Ștefan să fie dat afară din Academia Militară. Cu toate c-ar fi putut să treacă

peste hotărârea nepotului său, principesa nu-și putea permite să nu se supună hotărârii Regelui, așa că a făcut toate aranjamentele necesare retragerii lui Ștefan din academie și întoarcerii lui acasă.

În noaptea dinaintea revenirii lui Ștefan acasă, Ileana s-a rugat și a cerut un răspuns rugăciunilor ei. A spus: „Facă-se voia Ta, Doamne - dacă Ștefan trebuie să urmeze cursurile acestei școli, să rămână acolo. Dacă însă nu e bine așa, să plece de acolo și să se întoarcă acasă”. După ce s-a rugat, a adormit profund, s-a odihnit restul nopții, iar în dimineața următoare, când s-a trezit, era o zi de iarnă grea. Ninsese abundent - o ninsoare neobișnuit de timpurie pentru lunile de toamnă în care se aflau. Ninsese atât de mult, încât nici săniile nu puteau străbate prin zăpadă.

Principesa s-a folosit de acest interval de timp, pe care l-a considerat o mică minune, pentru a stăruî să obțină o audiență la Regele Mihai. Mihai i-a acordat-o și, în apropierea Crăciunului, drumurile se desfundaseră suficient pentru a-i permite Ilenei să călătorească până la Sinaia. Ajunși față în față, au descoperit că înstrăinarea lor fusese provocată și întreținută de guvern pentru a-i ține departe unul de celălalt. Regele fusese permanent mințit cu nerușinare de către comuniști în privința afirmațiilor mătușii sale. Principesa a fost fericită de împăcarea dintre ei, nu numai pentru că Ștefan putea astfel rămâne la Academia Militară, ci și pentru că avea o afecțiune deosebită pentru nepotul ei. „Eram din nou împreună, așa cum fusesem dintotdeauna în gânduri și în simțire”, scria ea.

De data aceasta, comuniștii depășiseră limita. Se folosiseră de amândoi pentru a manipula imaginea regelui și a-i îndepărta cât mai mult pe unul de celălalt. Din fericire, eforturile lor avuseseră efect contrar și-i apropiaseră sufletește și mai mult. În ceea ce o privea pe principesă, și această conjunctură era simptomatică pentru viața ei: nimic nu era ceea ce părea să fie. La suprafață lucrurile se desfășurau în mod normal: își creștea copiii, lucra în continuare la spital și păstra legătura cu Mihai și Sitta. În același timp, la un nivel mai adânc, undeva în colțurile întunecate ale castelului minții ei, viața principesei se

umplea de intrigile și tensiunile caracteristice unui roman de spionaj sau de aventuri de război. Ceea ce conta era că, pentru ea, nu erau romane de spionaj sau de război interesante de citit: ea știa că un singur pas greșit însemna moartea ei și a familiei ei.

19. Viața în regimul comunist

Păzește-mă, Doamne, ca pe lumina ochilor Tăi; cu acoperământul aripilor Tale, acoperă-mă de fața necredincioșilor care mă necăjesc pe mine. (Psalmul 16, 8-9)

Comuniștii țineau sub observație pe toată lumea, nu numai pe Principesa Ileana - pe ea, însă faptul că era urmărită pas cu pas, n-o împiedica să-i ajute pe toți cei cărora le putea oferi ajutor. Această atitudine o făcea, atât pe ea, cât și pe cei care-i implorau ajutorul, să treacă prin situații cât se poate de bizare.

Exerciții de imaginație

Era o după-amiază liniștită. Nici o urgență, nimic ieșit din comun. Pacienții erau bine îngrijiți de asistentele medicale, așa că Ileana a hotărât să împartă în rații recentul transport de saci de făină primit pentru cadrele medicale, iar farmacia spitalului era singurul loc suficient de încăpător pentru a depozita toată făina, cântarele și sacii. Principesa și ajutoarele ei glumesc și râd, în timp ce făina este cântărită, și așezată în saci mai mici.

- Domniță Ileana, Domniță Ileana, unde sunteți?!

Activitatea încetează din cauza disperării din vocea celui care strigă de pe coridor.

- E profesorul Dan Tomașcu, spune Ileana, alarmată de panica din vocea bărbatului. Ce s-o fi întâmplat?

O întrebare retorică. Îi trec fiori de groază pe șira spinării. Dan Tomașcu, originar din Bran, fusese profesorul particular al lui Ștefan și era cunoscut și îndrăgit de toți localnicii; toată lumea știa că nu-i simpatiza deloc pe comuniști. Ileana se gândea că era posibil ca poliția să fi descoperit una sau mai multe din acțiunile lui anticomuniste.

Profesorul Tomașcu dă buzna în cameră, răsuflând din greu și cu ochii ieșiți din orbite. Ileana scapă polonicul de făină din mână și se îndreaptă cu pași repezi spre el.

Gâfâind, profesorul îi spune că e urmărit de poliție: „Am ieșit pe ușa din spate, în timp ce ei zbierau la nevastă-mea să-i lase să intre prin față”. O privește implorator pe principesă. „Știam că numai la Alteța Voastră o să găsesc ajutor!”.

Principesa se uită la ceilalți, adâncită în gânduri. Ei dau aprobator din cap și încep să șteargă urmele de făină. „Nu mai e timp să ajungem la castel”, se gândi Ileana. De altfel, două persoane se ascundeau deja acolo și erau într-un pericol mai mare decât

Dan. „Nici în spital nu-l pot ascunde; dacă-l găsesc comuniștii ascuns aici, vor închide spitalul, fără doar și poate”.

Privește fix la masa de consultații. Fiecare dintre cei prezenți îi dă câte-o idee, în timp ce adună toți sacii și-i leagă pe cei mai mari. La un moment dat, principesa pocnește din degete și se întoarce spre doctorul Pușcariu.

- Am găsit soluția! Are ocluzie intestinală și trebuie să fie operat de urgență!

Ochii doctorului Pușcariu se aprind și un zâmbet rapid îi luminează fața. Doctorul, Ileana și Maica Heidi, soră medicală, ies în goană din farmacie și aleargă spre blocul operator. În timp ce Maica Heidi aruncă instrumentarul în sterilizator, Dan își scoate hainele și se îmbracă într-un halat de spital. Badillo pregătește eterul, toți se uită pe fereastră să vadă dacă a sosit deja poliția. Din câteva mișcări repezi, profesorul Dan Tomașcu e urcat pe masă, anesteziat, iar ceilalți sunt la posturi în jurul lui.

Cu bisturiul în mână, doctorul Pușcariu o privește pe Principesa Ileana, care se află de cealaltă parte a mesei. Ea dă din cap și el ține lama ascuțită a bisturiului deasupra stomacului lui Dan, cu intenția de a-i zgâria doar pielea.

În acest timp se aud pași grei pe coridor și voci în sala de așteptare.

- Avem informații că profesorul Dan Tomașcu este aici.

Din sala de așteptare se distinge vocea doctorului John, calmă și echilibrată:

- Domnul Dan Tomașcu nu este aici.

Maica Heidi tamponează fruntea doctorului Pușcariu și pe cea a principesei, ștergându-i de transpirație.

- A fugit în direcția asta, insistă polițiștii.

Vocile lor sunt mai aproape acum.

- Doar n-o fi dat buzna în blocul operator!

- Nu a intrat în blocul operator, spuse doctorul John, la fel de calm. Eu am fost aici toată după-amiaza și nu l-am văzut.

- O să verificăm.

Doctorul Pușcariu se uită pătrunzător la Ileana. Ea dă din cap afirmativ și urmărește cum bisturiul taie mai adânc în piele, intrând prin stratul de grăsime și mușchi până în peritoneu.

O altă privire a doctorului, a cărei frunte se încrețise întrebător. Ileana se uită în jos, îi vede mâinile în jurul mormanului de intestine și cu o grimasă ascunsă de masca operatorie, aprobă. Ochii doctorului se strâng în timp ce ridică masa roz, argintie și mov a intestinelor, care se rostogolesc și alunecă într-o etalare dezordonată.

Ușa se deschide brusc și apare doctorul John, a cărei față de-abia se vedea, așa flancat cum era de umerii lați ai celor doi polițiști. Doctorul Pușcariu le aruncă o privire încruntată, părând deosebit de ocupat.

Ileana se întoarce spre ei și, tremurând din toate încheieturile, își îngroașă vocea, străduindu-se să fie cât mai aspră cu putință. Speră să fie convingătoare:

- Ce doriți? Ieșiți imediat de aici! Suntem în mijlocul unei operații, vreți să omorâți pacientul?

Cu fețele palide, polițiștii își mută privirile de la ea la dezordinea de intestine de pe masa de operație. Au un nod în gât, scutură din cap și se retrag, mormăind ceva ce sună a scuză. Ușa se trăneste la loc și după câteva minute măruntaiele lui Dan sunt așezate la locul lor, în timp ce Ileana chicotește un pic isteric, vădit ușurată.

În ciuda acestor incidente bizare și uneori chiar amuzante, situația era atât de riscantă, încât Principesa Ileana le-a dat membrilor familiei ei pastile de sinucidere, pentru a le folosi în cazul c-ar fi fost arestați. În 1946, Ileana a fost chiar pe punctul de a înghiți o astfel de pastilă. După ce-au luat masa de seară împreună la castel, Emil Bodnăraș a informat-o că generalul Aldea fusese prins și arestat. Bodnăraș a scos o foaie de hârtie pe care erau scrise toate detaliile acțiunilor conspirative întreprinse de Principesa Ileana. „Îi mulțumeam lui Dumnezeu pentru semiîntinericul serii aceleia, fiindcă am putut să-mi țin figura în umbră, scrie ea. Eram, de asemenea, recunoscătoare pentru îndelunga educație de familie, care ne-a învățat să păstrăm tot ce simțim ascuns în noi înșine... În timp ce negam cu liniște și fermitate tot ce scria acolo, simțeam cum îmi creștea disprețul față de mine însămi, deoarece consideram prudența mai valoroasă decât curajul și mă disociasem de prietenul meu. Aș fi preferat să mă aflu lângă el, dar asta nu l-ar fi ajutat cu nimic și i-ar fi periclitat pe cei din familia mea, care aveau dreptul de a fi ocrotiți de mine”.

Se știa foarte bine că, odată arestat, nimeni nu scăpa de tortură. La fel de bine se știa că deținuții de vază erau expediați în Uniunea Sovietică, unde torturile erau mai „rafinat”, adică mai chinuitoare. Arestarea unui membru al Familiei Regale ar fi fost o lovitură extraordinară, iar Ileana ar fi fost tratată mult mai rău decât ceilalți deținuți, din pricina statutului ei princiar. Dacă nu s-ar fi priceput să disimuleze atât de bine, i-ar fi fost probabil necesară pastila de sinucidere.

În ciuda tensiunilor, viața mergea înainte. Oamenii se adaptau la restricții, la lipsuri și incertitudine - nu mai știa nimeni în cine poate avea încredere și în cine nu. Construcția celor două aripi noi ale spitalului, de obstetrică și de pediatrie, a fost terminată în vara anului 1946.

Majoritatea pacientelor n-aveau cu cine să-și lase copiii atunci când erau internate în spital, așa că o secție a uneia dintre cele două aripi noi a fost transformată în

creșă de zi. Acesta a fost primul centru de îngrijire a copiilor din România.

Principesa Ie-a învățat pe femei reguli de nutriție modernă, de igienă și de îngrijire a copiilor. Izolate din cauza văilor abrupte unde locuiau, tinerele femei nu aveau acces la idei noi, dar învățau cu rapiditate și, spre satisfacția principesei, sănătatea lor se ameliora vizibil.

Cadrele medicale ale spitalului au format o echipă de volei, care a intrat în competiție cu echipa de volei a satului. În timpul iernii, personalul medical și membrii familiei principesei schiau pe pantele montane. Exista în Bran un club de distracții deosebit de îndrăgit, deschis cu câțiva ani în urmă, al cărui cor participa la diferite festivități, alături de corul bisericii locale. Ileana îngăduise personalului medical acces la piscina castelului, iar câteodată, în timpul verii, se duceau cu toții să înoate într-un lac rece de munte și să facă plajă pe malul lacului.

În primăvara anului 1946, Principesa Ileana își pusese la punct un program zilnic: diminețile lucra la spital, iar după-amiezile și le petrecea în familie. Combina adeseori timpul petrecut în familie cu activitățile necesare spitalului, vizitându-i acasă pe localnici sau rugându-i pe copiii ei să facă anumite comisioane. Într-o vară, sub supravegherea câtorva cadre medicale adulte, Minola și Sandi au condus secția de pediatrie.

Seara devreme, Ileana se întorcea la spital iar apoi venea acasă, pentru a fi cu Anton și copiii la masa de seară și a participa la jocurile lor. Monopoly era jocul preferat al copiilor, și bridge-ul, al adulților. De asemenea, copiilor le plăcea să li se citească din cărțile lor favorite cu voce tare. Desigur, fiind vorba de șase copii, în castel aveau loc lupte serioase, deseori chiar dure, și Ileana se amuza la gândul că viitorii vizitatori ai Castelului Bran vor presupune că scobiturile din pereții de piatră fuseseră făcute în timpul vreunor bătălii purtate în zilele de demult, când, de fapt, ele erau opera copiilor ei, care organizau curse de cărucioare și țarcuri pe roți pe coridoare și pe scări.

În luna iulie 1946, Anton a încurajat-o pe Ileana să plece cu cei trei copii mai mari în vizită la o prietenă care locuia pe valea Oltului. Ileana l-a ascultat și, în ciuda secetei care lovea țara a doua vară consecutiv, a fost o perioadă de odihnă binevenită. Au hoinărit prin zonă, au vizitat Mănăstirea Horezu, unde locuise principesa împreună cu membrele Asociației Ghidelor în anul 1928, au înotat în Olt și au ajuns, pentru prima dată, la monumentele funerare ale părinților ei de la Curtea de Argeș: al Regelui Ferdinand, care plecase în veșnicie înaintea nașterii copiilor Ilenei, și al iubitei lor bunici, Regina Maria.

La întoarcere, Emil Bodnăraș a încurajat-o pe principesă să solicite eliberarea soțului ei din arestul la domiciliu, iar Regele Mihai a acordat sprijinul său cererii mătușii lui, pecetluind astfel reluarea bunelor relații dintre ei.

Viața continua, cu toate schimbările impuse de război și de tensiunea crescândă creată de regimul comunist. Erau schimbări care prevesteau suferințe mult mai mari în viitor.

20. Exilul

Plângeți cu amar după cel dus în robie, că acela nu se va mai întoarce și nu își va mai vedea țara sa de naștere. (Ieremia 22, 10)

Viața în regimul comunist devenea din ce în ce mai grea și mai tensionată. Având în vedere lipsurile, distrugerile și răsturnările de valori pricinuite de război, evidente în fiecare aspect al existenței, aprovizionarea obișnuită a unei singure gospodării era o provocare. Să ne mai mire aceea că multe ustensile medicale, cum ar fi mănușile de cauciuc, așternuturile și instrumentele chirurgicale specializate, nu puteau fi obținute?

Guvernul comunist a pus presiune pe oficialitățile de la toate nivelurile pentru a dovedi că, în regimul comunist, viața e perfectă. Ileana a înțeles în curând că mentalitatea aceasta patologică persista, chiar dacă ducea la distrugere și moarte.

În toamna anului 1946 a izbucnit o epidemie de febră tifoidă în jurul Branului și s-a răspândit cu repeziciune din cauza secetei care lovise zona. Din cauza obsesiei comuniștilor de a pretinde că se atinsese perfecțiunea în toate domeniile, autoritățile locale nu puteau fi convinse să recunoască, în mod oficial, existența epidemiei. Principesa a încercat, a stăruit, a pledat, a implorat, dar n-a reușit să le convingă. Dacă ar fi recunoscut oficial că au o problemă, ar fi fost învinovați, deși nimeni nu poate fi considerat responsabil de izbucnirea unei epidemii. S-ar fi trecut la arestări rapide, iar autoritățile locale ar fi dispărut fără urmă. A fost necesar ca Ileana să apeleze la ministrul Sănătății pentru a obține ajutorul de care regiunea lovită de epidemie a Branului avea o nevoie atât de mare.

Ca și cum contextul acela nefericit n-ar fi fost de ajuns, sănătatea principesei se înrăutățea simțitor: de la accidentul de pe vasul Isprava, spre sfârșitul anilor 1920, suferise destul de des dureri de coloană, iar acum, la vârsta de 37 ani, ele deveniseră din ce în ce mai greu de suportat din pricina efortului de a-i ridica pe pacienți, de a curăța zăpada cu lopata, de a împinge mașinile atunci când se defectau. Avea dureri mari de coloană în permanență, iar mobilitatea îi era limitată. Mergea la București, unde urma tratamente speciale, dar nu prea îi erau de folos. Cu toate acestea, se străduia să-și continue activitățile obișnuite, îndurând durerile până la limita suportabilității.

Pe lângă grijile legate de epidemie, tratamentele pentru coloană și preocuparea de a-i ascunde pe așa-zișii „dușmani ai poporului”, Ileana a reușit spre sfârșitul toamnei, în urma insistențelor sale, să obțină decizia de eliberare a lui Anton din arestul la domiciliu. Cât a putut de repede, Arhiducele Anton a plecat în Austria, ocupată pe atunci de sovietici, pentru a vedea ce mai putea fi salvat din vechiul lor castel din Sonnberg.

Anul acela, deși Anton nu se afla acasă, Crăciunul a fost „un Crăciun fericit, după cum declara Ileana. Atunci când spun «un Crăciun fericit», am în vedere un sens modificat al termenului «fericit», modificare cu care ne obișnuiserăm. La spital nu au fost cazuri critice în acea perioadă, nu ne-a lovit nici un dezastru major, iarna nu a fost la fel de grea cum fusese cea din anul precedent. Canalul Turku, care ne furniza curentul electric, nu avea apă, așa că de multe ori trebuia să folosim lămpi cu petrol. Mie, acasă, îmi plăcea acest sistem de iluminare, dar la spital lipsa curentului electric era o problemă foarte serioasă”.

Anton s-a întors dezamăgit la Bran. Nu reușise să obțină permisiunea de a intra în Austria, cu atât mai puțin de a călători la Sonnberg, dar făcuse demersuri în acest sens și primise asigurări că era o chestiune rezolvabilă. Trebuia să aștepte.

La scurt timp după Anul Nou, Principesa Ileana a fost aleasă conducătoarea uneia dintre echipele desemnate să distribuie românilor un mare transport de alimente

donate de Harry Truman, președintele Statelor Unite ale Americii. Ea a cerut ca pachetele cu alimente să fie distribuite în regiunea Piatra Neamț, situată în nord-vestul Moldovei, unde petrecuse o vară minunată la Bicăz, în anul 1918. În luna martie, principesa, doamna Podgoreanu de la cantina Societății Naționale a Crucii Roșii din Brașov și încă 12 persoane au plecat cu trenul spre Piatra Neamț.

Pe lângă valul de entuziasm care o cuprinsese la gândul că-i va ajuta pe nevoiașii înfometați ai acelei zone sărace, Ileana se bucura că se va putea întoarce pe meleagurile de unde avea amintiri atât de plăcute. Odată ajunsă acolo, a fost extraordinar de încântată să descopere că localnicii și-o aminteau: „«Vă amintiți, Domniță...?»». În toate satele, mănăstirile sau schiturile unde-am ajuns, pretutindeni eram întâmpinată cu aceste cuvinte”, scria principesa.

Călătoria a fost un succes pentru moralul românilor și pentru creșterea prestigiului Americii, dar și într-un alt mod, cu totul imprevizibil. Printre pachetele cu alimente erau și pungi cu boabe de mazăre. În loc să le mănânce, beneficiarii le-au plantat și-au așteptat să încolțească. După ce-a încolțit, mazărea a fost pusă cu grijă deoparte, devenind astfel prima recoltă a anului.

Când partidul comunist a realizat cât de îndrăgiți au devenit americanii, au închis cele câteva organizații americane de ajutor existente în România sau le-au suprimat românilor conexiunile internaționale. Cu toate demersurile pline de patos și însuflețire ale principesei, prima organizație caritabilă care a fost închisă a fost mult-iubita ei Cruce Roșie.

Pe la sfârșitul verii, adevărata față a comunismului începea să se contureze mai bine - și nu mă refer acum numai la organizațiile de caritate. Până atunci comuniștii nu îndrăzniseră să-l îndepărteze pe Regele Mihai. Regele era îndrăgit de popor și avea suficientă putere, astfel încât detronarea lui ar fi provocat o revoltă, în fruntea căreia s-ar fi aflat eroii din războaiele trecute și din guvernele anterioare.

Statutul Principesei Ileana, relația ei cu regele și propria ei popularitate în rândul oamenilor, toate acestea îi ofereau atât ei, cât și familiei sale, o oarecare protecție. Pe deasupra, ea dovedise de nenumărate ori că nu trăia ca un „parazit” pe spinarea poporului, ci se ocupa în mod constant de sănătatea oamenilor, de vindecarea celor bolnavi, mângâindu-i și alinându-i pe toți cei suferinzi din jurul ei.

În anul 1947, majoritatea celor care dețineau funcții de conducere fără să fie comuniști au fost arestați, omorâți sau terorizați să păstreze tăcerea despre ce li se întâmpla. Oamenii obișnuiți trăiau într-o spaimă teribilă, știind că puteau fi arestați în orice moment, pentru te miri ce motive. Ileana se aștepta să fie îndepărtată și ea peste puțin timp, bănuind că, sub un pretext oarecare, va fi împiedicată să se mai ocupe de spital.

Nu putea face nimic pentru a înlătura inevitabilul, așa că își continua în liniște activitățile obișnuite, tratamentele pacienților și treburile casnice. Desigur, se gândea la posibilitatea de a pleca din țară pentru a scăpa de comuniști - chiar și-a permis să viseze la așa ceva în timpul unei vacanțe petrecute la Constanța împreună cu familia ei dar știa că acesta era doar un vis: ei îi era interzis să plece din țară.

După vacanța de la Constanța, Arhiducele Anton a primit permisiunea de a călători în Austria, de unde s-a întors în luna decembrie, la timp pentru a fi cu Ileana și copiii de Crăciun. A venit încărcat de cadouri pentru întreaga familie și de dotări prețioase pentru spital. În ziua de Crăciun, Ileana a scos din seif diadema de diamante și safire și a purtat-o în semn de omagiu adus Sfintei Sărbători a Nașterii Domnului.

Următoarele zile au fost liniștite; familia a plecat cu mașina la Sinaia pentru a-i vizita pe Regele Mihai și pe Regina-mamă Elena, iar în seara zilei de 30 decembrie Ileana i-a făcut o vizită vechii ei prietene, Ioana Perticari. La întoarcerea din vizită, a fost întâmpinată de majordomul Casei Regale, care a informat-o îngrozit că Regele Mihai fusese obligat să abdice.

Înspăimântați, neștiind ce li se va întâmpla, Ileana și Anton s-au urcat în mașină și s-au dus la București. Peste câteva zile, reprezentanții locali ai autorităților comuniste au sosit la ei acasă, în București, pentru a-i informa că erau somați să plece din țară, dar că nu puteau să ia cu ei decât ce puteau duce în mâini... Dacă refuzau să plece, urmau să fie închiși într-o mănăstire și executați.

Ileana și Anton au decis să plece cât mai repede și și-au petrecut următoarele zile împachetând febril lucrurile pe care le aveau în casa din București. Când s-au întors la Bran, au constatat că întreg castelul fusese sigilat; nu li s-au acordat decât 24 de ore pentru a-și face bagajele și a lua de-acolo strictul necesar. Gărzile care-i supravegheau încuiau fiecare geamantan și-l legau cu sârmă, de teamă ca nu cumva vreunul din ei „să fure” comorile care, potrivit mentalității abuzive și insolente a comuniștilor, aparțineau, de-atunci înainte, „poporului”.

La un moment dat, principesa a dat peste diadema cu bijuterii pe care n-apucase s-o pună la loc, în seif, după petrecerea de Crăciun. Anton și Ștefan au recurs la o mică distragere a atenției paznicilor: în timp ce Ileana înfășură rapid diadema într-o cămașă de noapte, Ștefan trăgea de cuiele de la balamalele uneia dintre valize până când unul dintre cuie s-a rupt. Principesa a reușit să strecoare diadema înăuntrul valizei, iar Ștefan a închis valiza imediat, înlocuind cuiul, fără ca gărzile să-și dea seama de trucul lui.

S-au dus apoi pentru câteva clipe la mormântul fratelui Ilenei, Principele Mircea, pe care îl mutaseră de la Palatul Cotroceni la Castelul Bran după cutremurul din 1940, și pe urmă la monumentul funerar al Reginei Maria. „Anton, copiii și cu mine am îngenuncheat pentru ultima dată la altarul inimii mamei și ne-am rugat în liniște, din adâncul sufletului... Luasem o cutie frumoasă, veche, din metal, de pe una din mesele de la castel, și, îndepărtând zăpada cu mâinile, am umplut-o cu pământ românesc. Din tot ce am adus cu mine din țară, această cutie este lucrul cel mai prețios”.

După aceea, principesa și-a luat rămas bun de la pacienții aflați în spital și de la personalul de serviciu al castelului și s-au îmbrățișat, plângând.

„M-am gândit adesea, spunea ea, dacă, înainte de a muri, ai timp să te uiți în jurul tău în felul în care mă uitam eu atunci în jurul meu. Îmi spuneam: «N-o să mai vezi niciodată aceste locuri.» Acesta e sfârșitul, atingi lucrurile acestea pentru ultima dată, vorbești cu oamenii aceștia pentru ultima dată. Îți iei rămas bun, dar nu ai parte de ușurarea de a te despărți și de trup în același timp - trebuie să-l iei cu tine și acesta este lucrul cel mai greu: să pornești cu tine însuți la drum în astfel de condiții”.

S-au urcat în mașină și-au plecat, dar s-au împotmolit într-o zonă de câmpie plină de noroi din localitatea Tohanul Vechi (lângă Zărnești), încercând să evite drumurile acoperite de zăpadă. Orașul era considerat „roșu”, preluat în întregime de comuniști: atunci când Principesa Ileana a cerut ajutorul unora dintre muncitorii fabricii locale, aceștia au consimțit într-o tăcere posomorâtă, ursuză. Fabrica donase spitalului din Bran un bloc operator, iar muncitorii care avuseseră nevoie de spitalizare fuseseră îngrijiți acolo gratis timp de patru ani și mai bine. Văzând o asemenea atitudine, principesa și-a luat geanta din mașină și s-a îndreptat către grupul de muncitori taciturni și posaci.

Din memoriile Domniței Ileana

„Vă mulțumesc, le-am spus. Vă rog, luați acești bani și împărțiți-i între voi. Știu că e o sumă mică, dar e tot ce mai am”. Și am întins mâna în care aveam toți banii care-mi fuseseră lăsați în geantă.

Oamenii s-au privit, apoi unul dintre ei a făcut un pas înainte.

„Nu, Domniță, mi s-a adresat el, mândrit. Astăzi nu vom accepta nici un dar de la dumneavoastră. N-ați fost dumneavoastră alături de noi, la dispoziția noastră, zi și noapte? N-a bătut nimeni la ușa Alteței Voastre fără să fie bine primit. Noi v-am făcut un serviciu atât de mic și atât de trist - vedeți, vi s-a împotmolit mașina aici, nici pământul nu vrea să vă lase să plecați! Avem doar o singură rugămintă la dumneavoastră. Vreți să îngenuncheați aici, cu noi, să ne rugăm pentru rege și pentru țară, și pentru întoarcerea Alteței Voastre?”.

Am îngenuncheat acolo, în câmpul plin de noroi, alături de oamenii aceia care munceau în fabrică și alături de cei care lucrau pământul, și, în timp ce soarele apunea încet deasupra Munților Carpați într-o ultimă tresărire de splendoare, noi ne rugam: „Tatăl nostru, care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău, vine Împărăția Ta, facă-se voia Ta...”.

Fără patrie

21. Mai mult moartă decât vie

Când mă voi mângâia eu de scârba mea? Amărâtu-mi-s-a inima în mine. (Ieremia 8, 18)

Deși, de-a lungul anilor care-au urmat, Domnița Ileana a avut grijă de copii, deși a pus la punct împreună cu soțul ei, Anton, planuri de viitor legate de familia lor, deși i-a ajutat cât a putut pe alți refugiați, înăuntrul ei era „ca și moartă”.

Exerciții de imaginație

Principesa stă în picioare în colțul ei de icoane, cu ochii fixați asupra icoanei Maicii Domnului, care ține pe genunchi Pruncul Sfânt, cu o expresie sobră întipărită pe figură. Își începe rugăciunile: „Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, și acum și pururea și-n vecii vecilor, amin. Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, care pretutindeni ești și pe toate le împlinești, Vistierul bunătăților și Dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește de toată întinăciunea și mântuiește, Bunule, sufletele noastre. Doamne, miluiește-mă pe mine, păătoasa. Doamne, miluiește-mă pe mine, păătoasa...”.

Cuvintele continuă, dar sunt doar cuvinte goale. Vin din mintea ei, din gura ei, dar sunt lipsite de iubire, de dăruire, de bucuria pe care-o simte de obicei când se roagă. Acum, după ce termină rugăciunile începătoare, nu mai e în stare să-și deschidă inima așa cum o făcea în trecut și să-și reverse gândurile și simțămintele în rugăciune. Nu găsește cuvinte să exprime ceea ce simte, căci, de cele mai multe ori, nu simte absolut nimic. Genunea și neantul s-au cuibărit înăuntrul ei.

Se gândește la vidul ei lăuntric și-i cercetează cuprinderea. Ce s-ar întâmpla dacă i-ar lua cineva copiii? Ridică din umeri. Ar fi îngrozitor, i-ar fi dor de ei, de glasurile lor, de îmbrățișările lor, de râsetele lor, de lacrimile lor, dar își dă seama că nu mai poate să atingă intensitatea mahnirii, a panicii, a disperării pe care astfel de gânduri le declanșau în sufletul ei cu doi ani în urmă.

Ar trebui să termine rugăciunile și să plece la treburile ei. Are atâtea lucruri de făcut, dar ceva o ține în loc. Își îndreaptă privirile spre icoana Mântuitorului, spre ochii Lui atât de plini de compasiune și întristare, așa cum au fost dintotdeauna.

În timp ce stă acolo, nemișcată, simte miresma unei prezențe lângă ea; nu era o percepție de ordin fizic, era ceva ce nu se putea explica în cuvinte obișnuite, ceva sau cineva care o ținea în loc cu forță și delicatețe, ceva sau cineva care parcă rostea tot ce ea nu putea rosti.

În timp ce privește fix la icoana Mântuitorului, își dă seama că prezența aceea este Biserica, ființa religioasă a Bisericii, alcătuită din rugăciunile credincioșilor, ale monahilor care stau ore întregi și zile întregi în fața icoanelor, rugându-se. Ei rostesc în locul ei cuvintele pe care ea nu le poate formula, ei exprimă simțămintele pe care ea nu le poate simți, ei îi veghează fiecare mișcare a sufletului, îi păstrează inima deschisă, accesibilă, receptivă. Dă din cap afirmativ, dar nu este de fapt mulțumită, și nu simte nimic în plus sau în minus față de ceea ce simțea în noaptea în care familia ei părăsea România și, după aceea, aproape în fiecare zi de când trăiau în exil.

Cu greu se îndură principesa să se îndepărteze de sfintele icoane, din îmbrățișarea lui Dumnezeu și a Bisericii. Dacă ea nu se poate ruga, atunci o să lase Biserica să se roage pentru ea, până când în sufletul ei se vor sălășlui din nou cuvintele potrivite.

Reluarea activităților de zi cu zi a fost un efort enorm pentru principesă. Nu era vorba numai de faptul că nu se mai putea ruga așa cum obișnuise să se roage în trecut, nici de circumstanțele materiale atât de dificile, ci de faptul că nu mai simțea „nevoia de a trăi”, după cum scria ea: „Nu mă îndoiam nici o clipă de [...] necesitatea prezenței mele în viața celor șase copii ai mei; dragostea mea față de ei era la fel de puternică și de vie ca și înainte. Dar înăuntrul meu [...], partea esențială pe care se întemeia întreaga mea ființă suferise o lovitură de moarte atunci când viața mi-a fost ruptă de cea a oamenilor pe care-i cunoșteam în România, de viața poporului meu”.

S-au stabilit mai întâi în Elveția, unde se afla un prieten de-al lor, Ștefan Țoculescu, un om de afaceri foarte înstărit, care făcuse donații generoase spitalului din Bran. Înainte de a ajunge în Elveția, fusese arestat de comuniști în România și eliberat din închisoare datorită intervențiilor Domniței Ileana pe lângă Emil Bodnăraș. Întâlnindu-se apoi în Elveția, Ștefan Țoculescu i-a propus Arhiducelui Anton să intre amândoi într-o afacere, convingând-o pe Ileana să-i finanțeze. Principesa-arhiducesă și-a ipotecat și amanetat o mare parte a bijuteriilor de familie aduse din țară, inclusiv diadema cu safire și diamante, adăugându-le fondurile care puteau fi deblocate din activele sale aflate în afara României - pentru că majoritatea erau blocate.

Când au aflat că nu pot lucra în Elveția, au căzut toți trei de acord să plece în

Argentina, unde considerau că era cel mai bun loc pentru înființarea noii lor firme, care urma să producă accesorii și cabluri electrice. De altfel, Argentina era singura țară care accepta să-i primească pe membrii familiei Habsburg. Deoarece și comuniștii ruși, și cei români îi declaraseră „dușmani ai poporului” și fixaseră o recompensă pentru prinderea lor, nici o altă țară nu dorea să-și asume riscul de a le permite să locuiască în hotarele ei.

Principesa Ileana a adunat o sumă suficientă de bani pentru a plăti costul călătoriei pentru toți membrii familiei, așa că, în vara anului 1948, au ajuns în Argentina. Nu a trecut mult timp și principesa a descoperit că firma lui Țoculescu era doar un paravan, o fațadă în spatele căreia se ascundeau afaceri desfășurate pe piața neagră legionară. A rupt imediat orice legătură cu firma, decizie care l-a înfuriat atât de tare pe Țoculescu, încât acesta a jurat c-o va ruina. Timp de doi ani, principesa s-a luptat să-și scoată banii investiți în firma condusă de el, dar a pierdut aproape 75.000 de dolari (echivalentul a peste un milion de dolari în banii de astăzi). Ranchiunos și vindicativ, Ștefan Țoculescu a inventat și a răspândit o mulțime de zvonuri și minciuni despre relațiile ei atât cu naziștii și cu legionarii din România, cât și cu guvernul comunist al României, reluând astfel insinuări mai vechi de colaborare a principesei cu regimul comunist. Orbit de dorința lui de răzbunare, Țoculescu a insinuat chiar și că principesa ar fi avut legături intime cu unii dintre conducătorii de frunte ai guvernului comunist român.

Cu toate că foarte mulți refugiați români ajunseseră în Argentina, condițiile lor de viață erau deplorabile. Principesa Ileana, împreună cu un preot pe care-l cunoștea, părintele Dan, se străduiau să le găsească locuințe acceptabile, îi vizitau și-i sprijineau financiar să-și înghebe o existență decentă.

Nici Ileana, nici Anton nu se simțeau bine în Argentina. Ea îi scria unei prietene că asistența medicală de calitate „sau se face de paradă, sau pentru bani” și adăuga: „acești doi ani trăiți în Argentina, în regimul lui Juan Domingo Peron [...], au fost chiar mai dificili decât cei patru ani pe care i-am trăit sub comuniști și cei șase ani sub

naziști”.

Pe lângă eforturile de a-i ajuta pe refugiații români, principesa continua să se ocupe de educația copiilor ei. În septembrie 1949, Ștefan și Maria Ileana (Minola) au primit burse de studiu din partea unor licee prestigioase din Statele Unite, cu ajutorul Arhiepiscopului Gerald Patrick O'Hara care, în primii ani ai regimului comunist, asigurase supraviețuirea bisericii catolice în România și pe care principesa îl întâlnise de câteva ori în țară, și al lui Julie Thompson, care lucrase ca voluntară în spitalele din România și o cunoscuse bine pe Regina Maria.

Atât complicațiile financiare ale Ilenei, care erau destul de problematice din cauza activelor ei blocate de creanțe, cât și conflictele ei permanente cu Ștefan Țoculescu, s-au agravat în 1949, când cumnatul ei a declanșat un proces împotriva ei. Procesul i-a epuizat și puținele resurse financiare pe care le mai avea și principesa a rămas din nou săracă.

Pentru a înrăutăți lucrurile și mai mult, sănătatea i-a cedat complet: coloana vertebrală, pentru care urmasse tratamente speciale în România, îi provoca dureri mari, iar problemele digestive și hepatice o obligau la internări repetate, urmate de perioade în care n-avea voie să facă nici o mișcare. Toate acestea erau însoțite de o mare epuizare emoțională, din cauza căreia își pierde cunoștința chiar și de cinci ori pe zi - după cum îi scria lui Julie Thompson -, iar doctorii nu puteau determina cauzele acelor leșinuri. N-avea voie să conducă mașina și nici nu se putea ocupa de treburile necesare gospodăriei.

Din scrisorile pe care le trimitea, reieșea clar nemulțumirea ei față de toate bolile de care suferea; se simțea „foarte umilită că sunt așa debilă, eu, fiica unei mame atât de puternice cum era mama mea”.

Ileana suferea și de insomnie, iar atunci când reușea totuși să adoarmă avea coșmaruri cumplite: se visa rătăcind ca o stafie prin România, în plină iarnă, înconjurată de străini sălbatici și înspăimântători. Avea și dese reveniri ale coșmarurilor suferite în

1919, ca urmare a ororilor petrecute la Iași, și altele în care visa că se afla în iad, înconjurată din toate părțile de demoni. Singura ei alinare era să-și facă semnul crucii în timp ce visa astfel de grozăvii, iar când se trezea, să privească icoana îngerului ei păzitor: „Știam precis, ca și atunci când mi-a apărut pentru prima dată, scria ea, că îngerul meu păzitor era lângă mine și mă ocrotea”. Mângâiată de astfel de gânduri, reușea să adoarmă din nou și să se odihnească fără vise.

În ultimii zece ani, între 1938 și 1948, Ileana și Anton petrecuseră foarte puțin timp împreună. Ea încercase să ajungă la el ori de câte ori el se aflase într-o scurtă permisie dar, pe măsură ce războiul se întetea, principesei îi era din ce în ce mai greu să călătorească. Din 1944, au fost din nou împreună în perioada celor trei ani de arest la domiciliu al Arhiducelui Anton, în timpul regimului comunist, dar conviețuirea lor era plină de teroare și nesiguranță. Stresul neconținut al exilului, dezastrele financiare și depresia nervoasă a Ilenei au constituit presiuni suplimentare asupra unei căsnicii care avea deja anumite probleme.

Acum, Arhiducele Anton dorea să se întoarcă definitiv în Austria. Își redobândise cetățenia după război și nădăjduia să-și salveze moșia de la Sonnberg, care se afla în zona ocupată de comuniștii ruși. În ceea ce o privea pe Ileana, porția de comunism de care avusese parte în România îi ajungea pentru tot restul vieții. Pe bună dreptate, ea a refuzat categoric să se întoarcă în Austria.

22. Vindecare și maturizare

Că la Domnul este mila și multă mântuire la El. (Psalmul 129, 7)

Din memoriile Domniței Ileana

Există ceva ce nu vă pot arăta - un obiect foarte important pe care nu vi-l mai pot arăta, dar pe care am avut voie să-l aduc cu mine din vechea mea viață, un obiect pe care mi-am întemeiat noua mea viață. Îl puteți vedea într-o fotografie a mamei mele [...], dar nici o fotografie nu poate reda strălucirea vie și flăcările de curcubeu ale acestui obiect: diadema de safire și diamante a mamei, pe care o are pe cap într-una dintre fotografiile ei oficiale.

Diadema mamei a sosit în Statele Unite împreună cu mine [...] în 1950, când am zburat cu avionul din Argentina la Miami, sperând să evit să fiu recunoscută în mod public; o aduceam în America înfășurată în cămașa mea de noapte!

Deoarece sufeream deja de artrită, am primit permisiunea de a merge în Statele Unite în luna mai 1950, pentru tratamente medicale specializate. În timp ce-mi adunam toate puterile, fizice și financiare, necesare călătoriei, simțeam că mă apropiu de capătul suferințelor. Am amanetat toate obiectele de valoare pe care le aveam și am lăsat familiei mele, rămase la Buenos Aires, banii de care aveau nevoie. [...] Fiindcă nu-mi puteam permite să asigur un obiect a cărui valoare fusese evaluată cândva la suma de 80.000 de dolari, am hotărât să învelesc diadema într-o cămașă de noapte și s-o iau cu

mine într-o geantă mică. Prin urmare, m-am pregătit să intru în Statele Unite cu 300 de dolari, un bilet pentru Boston și diadema de safire și diamante moștenită de la mama, ascunsă într-o cămașă de noapte.

Îngrijorată, obosită, plină de dureri, dar, în mod ciudat, animată de multă speranță, am ajuns la Miami, unde lungul zbor cu avionul a fost întrerupt pentru obișnuita escală. M-am așezat la rând la controlul vamal, bucuroasă că sosirea mea în Statele Unite nu fusese anunțată [...] oficial. Nu mă gândisem că inspecția vamală se va desfășura în văzul tuturor, așa că, atunci când a venit rândul meu să fiu întrebată dacă am ceva de valoare de declarat, am răspuns afirmativ, dar l-am rugat pe ofițerul vamal să-mi permită să-i arăt obiectul respectiv în particular, într-un loc mai retras. Ofițerul era amabil, dar puțin cam iritat de ezitățile mele de a declara ce aveam de declarat de față cu toată lumea. Când a văzut că nu mă poate convinge să desfac pachetul în văzul tuturor și că stăruiam să mergem în altă parte, n-a ezitat să-mi dea de înțeles că mă considera cam sâcâitoare:

- Dar ce-aveți dumneavoastră de declarat, un cadavru? întrebă el, privindu-mă cu superioritate.

Când a binevoit, totuși, să mă conducă într-un birou, unde am deschis geanta și i-am arătat diadema, a fost rândul meu să-l privesc cu oarecare superioritate. Era evident că nu prea știa ce să facă, văzându-se confruntat cu o diademă încrustată cu safire și diamante pe care trebuia s-o treacă printr-o inspecție vamală. Mai întâi a atins cu precauție safirul din centrul diademei. Având în vedere că safirul era de 125 de carate, avea dimensiunea unui ceas de buzunar. Apoi a vrut să știe dacă safirul era veritabil. Când l-am asigurat că era veritabil, a avut o expresie și mai agasată, dar, în cele din urmă, a decis că va expedia diadema la Boston, ca obligațiune, în regim ipotecar. Am împachetat-o împreună într-un ziar și am pus-o într-o cutie, pe care el a sigilat-o și a etichetat-o conștiincios. Drept să spun, am simțit o neliniște în suflet în timp ce mă uitam cum e așezată cutia printre bagajele care plecau cu avionul spre Boston, înainte de a mă îmbarca

și eu cu ceilalți pasageri în același avion. Dacă s-ar fi pierdut cumva, aș fi pierdut tot ce aveam mai de preț și n-aveam nici o putere să intervin în vreun fel!

Ajunsa la Boston, mi s-a spus că, fiind duminică, toate birourile erau închise și trebuia s-aștept până a doua zi pentru a-mi ridica „pachetul”. Nu cunoașteam pe nimeni în oraș, cu excepția unei prietene care aranjase, cu ajutorul soțului ei, să pot veni în America. Deoarece nu puteau să știe cu precizie ora sosirii mele, urma să-i anunț eu când ajungeam la aeroport. Am găsit un telefon public și mă uitam la el ca o neroadă, amețită de zborul cu avionul care durase 30 de ore și de durerile artritice. N-aveam idee cum să folosesc un telefon public, dar mă aflu în America, unde oamenii sunt foarte binevoitori. Un domn amabil a găsit numărul de telefon pe care-l căutam și i-a telefonat prietenei mele...

După zece zile de odihnă și tratament în spital [...], am fost în stare să ajung la Oficiul de Vamă al Aeroportului din Boston și să solicit eliberarea „pachetului” meu. A trecut ceva timp până când funcționarii vamali i-au dat de urmă, timp în care am fost suficient de alarmată. În cele din urmă, cutia cu diadema a fost descoperită într-un seif aflat într-o altă clădire, dar și după aceea au mai fost câteva întârzieri până a ajuns în posesia mea, fiindcă a trebuit să fac rost de un broker! [broker = Agent de bursă specializat în evaluări vamale]. Nu auzisem de așa ceva până atunci, iar după ce mi s-a explicat ce înseamnă, am întrebat, firesc:

- Dar pe cine să găsesc eu aici?
- Știți, nouă nu ne e permis să recomandăm brokeri particulari, sunt însă destui la noi aici, în aeroport, mi-a răspuns un funcționar, arătând cu mâna, cu un gest degajat, spre spațiul de dincolo de ghișeul biroului în care ne aflam.

Am privit în direcția aceea și am zărit o firmă pe care scria: „Stone & Downer, brokeri vamali”. De ce să nu mă duc la ei? mi-am zis eu. Zis și făcut!

Toată lumea s-a purtat foarte firesc și în acea zi, și în zilele următoare, când

ne-am întâlnit cu toții într-un birou vamal de pe Atlantic Avenue. Când a fost deschis pachetul și funcționarii vamali au văzut obiectul care stătuse la ei timp de zece zile au început să vorbească toți deodată. Chiar și eu, care cunoșteam bine diadema, am simțit un fior de încântare privind strălucirea aceea ca o flacără albastră și ca un foc alb atunci când diadema a fost scoasă brusc la lumină. Pe figurile funcționarilor vamali se întipărise o expresie de uimire și de șoc. Au căscat gura de mirare. Apoi unul dintre ei a zâmbit, ușurat.

- Desigur, v-ați asigurat diadema!

- O, nu, i-am răspuns calm. De ce s-o fi asigurat? A trecut fără probleme și de naziști, și de comuniști. Doar nu era să mă gândesc c-am s-o pierd tocmai aici!

Deși nu prea știau ce să facă - să râdă de mine sau să mă mustre - din acel moment ne-am împrietenit. Unul dintre ei m-a rugat să-i dau un autograf pe un registru, precizând:

- Vă rog să vă treceți și titlurile, demnitățile, toate chestiile dumneavoastră aristocratice!

Am fost tentată să-i desenez și o mică schiță cu diadema, așa, ca suvenir. Vechimea diademei a făcut-o să nu mai aibă nevoie de vămuire, așa că, în cele din urmă am plecat din biroul lor cu ea sub braț, în cutia aceea mototolită de carton. Am despachetat-o și reîmpachetat-o într-un ambalaj corespunzător cu ajutorul domnului Irvine, care reprezenta firma „Stone & Downer, brokeri vamali” de vizavi, am pus-o din nou sub braț și am mers pe jos de-a lungul State Street, până la primul oficiu poștal, de unde am expediat-o unui bijutier din New York. Aceea n-a fost însă ultima călătorie a diademei. O dată s-a aflat sub paza poliției, iar de câteva ori fiul meu Ștefan a dus-o cu metroul dintr-un loc într-altul! În sfârșit, după multe bătăi de cap, zbucium, durere în suflet, a fost vândută pentru o sumă mult sub valoarea ei. Era frumoasă, era splendidă, dar copiii mei aveau nevoie de bani. Dacă aș fi păstrat-o, nici nu ne-ar fi hrănit, nici nu ne-ar

fi îmbrăcat, nici nu ne-ar fi încălzit. Nici măcar s-o port nu puteam!

Ceilalți patru copii - Sandi, Niki, Magi și Herzi - au venit și ei în Statele Unite, cu bilete de avion cumpărate de Principesa Ileana din banii obținuți pe diademă și au fost înscriși și ei la diferite școli bune. Ileana a dat un aconto (avans) pentru o casă în Newton, statul Massachusetts, a cumpărat mobilă de la organizația de caritate Goodwill (Bunăvoința); obiecte de bucătărie și o carte de bucate a găsit la un magazin universal unde toate mărfurile se vindeau cu cinci sau zece cenți.

Arhiducele Anton s-a întors definitiv în Austria.

Cu toate că se refăcuse și se simțea bine acum, cu toate că avea multe legături cu prieteni români, iar copiii ei erau în siguranță, Ileana se simțea cumplit de singură. Simțea că nu putea împărtăși experiențele sale de viață cu nimeni. Viața ei fusese sfâșiată. Se afla în deplinătatea forțelor intelectuale și spirituale, în perioada cea mai creatoare, de vârf, a existenței, dar toate realizările ei de până atunci fuseseră „șterse de pe fața pământului, așa cum șterge buretele la școală ce scrie pe tablă”.

„Nu știu”, mărturisea ea într-o scrisoare, „dacă-ți poți imagina ce înseamnă să te desparți de tot ce-ai iubit și cunoscut și s-o iei din nou de la capăt, fără să poți împărtăși amintirile din trecut cu nici unul dintre cei alături de care trăiești [...]. Este trist să nu ai pe nimeni către care să te întorci și să-i spui: «îți aduci aminte...?»”.

Era și un sentiment de vinovăție amestecat în toate acestea, ceva ce nu putea înțelege nimeni. Își părăsise poporul, care nu putea scăpa de îngrozitorul regim comunist.

Deși știa c-ar fi murit dacă ar fi rămas în țară și că putea să facă mult mai multe în exil decât dacă ar fi fost moartă în țară, o urmăreau atât sentimentul eșecului personal, cât și vinovăția de a-și fi abandonat țara. Nu i-a uitat niciodată pe românii din țară, pe toți cei care n-au putut scăpa de comuniști și, de aceea, le dedica o mare parte din munca ei: „Le datorez ceva, spunea ea, celor care au rămas în țară, celor care rezistă acolo. Mă gândesc mereu la ei, la faptul că ei găsesc puterea să reziste acolo - e un lucru absolut uimitor acesta!”.

Numai întorcându-și inima spre Dumnezeu, i se mai atenua durerea din suflet și de aceea se ruga din ce în ce mai mult, uneori fără cuvinte, alteori într-o neliniște tăcută, alteori cu lacrimi. Altădată stătea nemișcată în colțul ei cu icoane, susținută sufletește de îngeri și de rugăciunile Bisericii.

Fotografiile principesei din anii 1950 îi dau în vileag apăsarea sufletească, bineînțeles, dacă știm să le privim. Ileana Habsburg, Arhiducesă de Austria și Principesă a României, era o femeie frumoasă, cu o figură senină și liniștită. Cu toate acestea, în adâncul ochilor ei se vede o suferință ascunsă care vorbește foarte clar despre frământările doamnei din fotografie. Fotografiile au aceeași solemnități dureroasă ca și cele făcute în timpul Primului Război Mondial.

O cunoștință a sa din România a invitat-o în Boston, într-o reședință din Louisburg Square, la o întrevedere cu maicile unei obști monastice episcopale, numită Sfânta Margareta, cărora a dorit să le-o prezinte pe principesă. „Am știut că-mi găsisem casa duhovnicească, spunea Ileana despre întâlnirea ei cu maicile ordinului Sfânta Margareta”. De atunci le-a vizitat pe maici din ce în ce mai des: „Mă simțeam mai mult ca o persoană care se întoarce acasă decât ca un spirit rătăcitor”.

La puțin timp după ce s-a stabilit în noua casă din Newton, Massachusetts, împreună cu copiii, Ileana a acceptat invitația de a ține o conferință, pentru care, a aflat cu uimire, urma să primească suma de 25 de dolari. S-a gândit c-ar putea avea neplăceri din

această cauză, deoarece atât ea, cât și copiii intraseră în SUA cu permise de rezidență temporară [Principesa Ileana a obținut permisul de rezidență permanentă în Statele Unite abia în 1956]. Când tratamentele ei medicale se terminau și după ce se încheia anul școlar, trebuiau să părăsească America. Cu toate acestea, Congresul American a votat o lege specială, introdusă de senatorul democrat John F. Kennedy, conform căreia Principesei Ileana i se acorda dreptul de a rămâne în SUA și de a-și desfășura activitatea profesională pe teritoriul american. Drept urmare, principesa a acceptat din ce în ce mai multe invitații de a conferenția în public în diferite orașe americane, estimând la un moment dat că, într-un singur an, călătorise în jur de 97.000 km.

Deoarece copiii ei locuiau în pensiuni școlare, ea avea libertatea de a călători. Aceste călătorii îi aduceau banii necesari achitării facturilor. Artrita de care suferea nu-i permitea să lucreze ca asistentă medicală, ceea ce însemna că nu mai avea nici o sursă de venit. Conferințele însemnau de asemenea că putea informa un public numeros despre comunism și despre efectele aplicării lui în România și, în acest context, putea să solicite ajutoare pentru cei rămași în țară.

În 1952, Principesa Ileana și-a scris memoriile, publicate sub titlul „Trăiesc din nou” [Ileana, Princess of Romania, *I Live Again*, Rinehart & Company, Inc., New York, 1952] și dedicate „tuturor sufletelor curajoase care au rămas în țară”, iar în 1954 a apărut a doua sa carte, „Spitalul Inimii Reginei”, despre spitalul de la Bran [Ileana, Princess of Romania, *Hospital of the Queen's Heart*, Rinehart & Company, Inc., New York, 1954].

În perioada 1954-1960 începea o nouă etapă în viața principesei. Copiii ei erau tineri în toată firea acum: în 1954, Ștefan împlinise 22 de ani, Minola, 21, Sandi, 19, Niki, 17, Magi, 15, iar Herzi, 12. Cei mari trăiau pe cont propriu, aveau viețile lor independente, se mutaseră din casa din Newton - ceea ce o elibera pe Ileana de responsabilitățile materne de până atunci. Avea libertatea de a-și extinde turneele de

conferințe și de a începe o nouă fază de activități desfășurate în interiorul Bisericii Ortodoxe Române.

În luna iunie 1954, după divorțul său de Anton Habsburg de Austria, principesa a acceptat cererea în căsătorie făcută de bunul ei prieten Ștefan Issărescu, un doctor specializat în patologie și în activitatea de pionierat în domeniul cercetărilor medicale nucleare.

Tot în anul 1954, Ștefan, fiul ei cel mare, s-a căsătorit cu Mary Jerrine Soper, la Biserica Episcopală Sfânta Elisabeta din orașul Milton, Massachusetts, o localitate foarte apropiată de Newton.

Domnița Ileana se bucura de pace lăuntrică. Își acceptase exilul și realiza că și de acolo putea fi de folos poporului român, cu ajutorul lui Dumnezeu. Deși de-abia se recăsătorise, continua să ducă dorul liniștii și solitudinii vieții monahale, pe care se simțea atrasă s-o exploreze mai în profunzime. Făcea înregistrări pentru Radio Vocea Americii și Radio Europa Liberă, trimițând poporului român captiv, strivit de comuniști, mesaje pline de speranță și de dor de libertate, dar și meditații zilnice izvorâte din lecturi biblice, împărtășite pe calea undelor. Pe măsură ce veniturile ei creșteau și activele i se deblocau, devenind accesibile, principesa folosea o parte din bani pentru a trimite în România mărfuri de „contrabandă” - în majoritatea lor alimente și mici articole de lux -, pentru a le face bucurii celor rămași sub asuprirea comunistă.

După absolvirea liceului, fiicele ei s-au întors în Austria, unde și-au început carierele profesionale și s-au căsătorit, iar Niki a absolvit Facultatea de Arhitectură la Colegiul de Design din Rhode Island.

În 1957, Ștefan și soția lui, Mary Jerrine, i-au așezat principesei în brațe primul ei nepoțel, Christopher, iar Maria Ileana (Minola), în vârstă de 24 ani, s-a căsătorit în Austria cu Jaroslav Kottulinsky, pe care familia îl numea Rusch.

Deși tratamentele antiartritice urmate de principesa în 1950 i-au fost de mare folos, înlăturându-i durerile pe care le suferise zi de zi, totuși ele au revenit după câțiva ani. În 1957, artrita i se agravase atât de mult, încât a fost necesară o laminectomie [operație pe măduva spinării, care constă în rezecția apofizelor (proeminențe de pe suprafața unui os) vertebrale] pentru a îndepărta presiunea de pe măduva spinării și de pe filetele nervoase. Din pricină că era vorba despre o intervenție chirurgicală pe coloana vertebrală, care putea avea complicații grave, Ileana a trebuit să stea nemișcată timp de câteva săptămâni după operație, pentru facilitarea procesului de vindecare. În timpul acestui repaus imperios necesar, principesa reflecta asupra vieții ei. Copiii săi erau aproape adulți: Herzi, cea mai tânără, avea acum 15 ani. În pofida celor mai sincere eforturi din partea ei, a doua căsătorie nu mergea deloc bine; ajunsese la concluzia că făcuse o greșală mare recăsătorindu-se. Ar fi avut mai multă libertate dacă ar fi fost singură, pentru că ceea ce dorea ea era să petreacă mai mult timp cu Dumnezeu în rugăciune, în liniște, undeva unde să poată asculta vocea Lui și să se roage fără întreruperi și solicitări venite din partea lumii.

După convalescență, a început să predea la cursurile de vară organizate de Episcopia Ortodoxă Română „Vatra Românească”, de lângă Grass Lake, statul Michigan. Cu acest prilej, a constatat cât de puține lucruri își aminteau românii din America despre patria lor, despre moștenirea lor religioasă și despre tradițiile monahale ortodoxe.

Principesa ținea atât de mult la dorința ei de a îmbrățișa viața monahală, încât a decis să le-o împărtășească soțului ei, doctorul Ștefan Issărescu, și fiului ei cel mare, Ștefan Habsburg. Fiul ei, împreună cu soția sa, Mary Jerrine, au susținut-o și au încurajat-o, dar, potrivit spuselor lui, soțul Ilenei nu a fost de acord.

Anul 1959 a adus din nou suferință în viața principesei. Își făcuse câteva prietenii de suflet în America, toți cei șase copii trăiau în condiții prospere, în pace și belșug, iar în ultimii zece ani se împăcase cu viața ei de exilată. Fără să fi fost ani fericiți,

au fost ani lini, senini, de tămăduire a rănilor și de o mulțumire crescândă. Nu se mai simțea nici izolată, ca la început, totul se desfășura în liniște și pace, când, deodată, în luna ianuarie, imediat după ce a împlinit cincizeci de ani, a lovit-o o mare tragedie.

Minola, care era însărcinată cu al doilea copil, îl însoțea pe soțul ei într-o călătorie de afaceri în America de Sud. În timp ce avionul în care se aflau cobora spre aeroportul din Rio de Janeiro, îndreptându-se spre pista de aterizare, s-a produs o explozie la bord și aparatul de zbor s-a prăbușit. Toți pasagerii din avion au murit pe loc.

„Mulți mă tot întreabă: de ce să moară ea, care era atât de frumoasă, de tânără, de fericită? [...] În acea oră teribilă [...], când a sosit știrea că Minola și soțul ei, Rusch, au murit într-un accident de avion, am simțit o durere sfâșietoare, de nedescris. Era ca și cum mi se scursese tot sângele din inimă, iar trupul meu era sfârtecat în mii de bucăți”.

Așa disperată cum era, Ileana continua să se sprijine pe credința ei în Dumnezeu, singura ei sursă de echilibru afectiv: „Nu există nici un fel de consolare pentru o pierdere atât de grea, nici un mod de a alina durerea sufletului meu [...]. Cel mai bun lucru, singura cale, este să mă confrunt cu realitatea așa cum e ea și să o privesc în față cu bravură creștină, căutând să descopăr lumina și adevărul nu în jurul durerii mele, ci prin ea. Copilul meu a pășit dincolo de pragul vieții acesteia, în viața veșnică. Știu aceasta fără nici o urmă de îndoială”.

Ca și cum un dezastru atât de mare n-ar fi fost de-ajuns, în aceeași vară, Ștefan, fiul ei, s-a îmbolnăvit de encefalită virală, o boală foarte gravă. După ce a ieșit din spital, Ștefan a avut nevoie de asistență medicală 24 de ore din 24, așa că, la insistențele mamei sale, întreaga lui familie s-a mutat în casa ei de la Newton, timp de șase luni. De îndată ce fiul ei s-a simțit mai bine și s-au putut întoarce cu toții la ei acasă, principesa n-a mai pierdut nici o clipă. A plecat la Londra să se consulte cu Preasfințitul Episcop Anthony Bloom de Suroj în privința unei posibile împliniri a vocației ei monahale.

23. Sora Ileana

Toți aceștia, într-un cuget, stăruiau în rugăciune. (Faptele Apostolilor 1, 14)

Pentru toți cei care năzuiesc să intre în viața monahală, cel mai bun lucru este să locuiască un timp într-o mănăstire, atât pentru a se încredința de temeinicia chemării lor lăuntrice, cât și pentru a fi siguri că au găsit mănăstirea care li se potrivește și căreia i se potrivesc. În America de Nord erau foarte puține mănăstiri ortodoxe în anii 1950-1960 iar, dintre cele care existau, doar câteva erau mănăstiri de călugărițe și nici una nu avea obște românească sau englezească. De aceea, principesa a trebuit să se întoarcă în Europa pentru a-și împlini vocația monahală.

Preasfinția Sa, Episcopul Anthony Bloom de Suroj, căruia i-a cerut binecuvântare și povățuire, i-a sugerat să viziteze Mănăstirea Ortodoxă „Acoperământul Maicii Domnului” din Franța, satul Bussy-en-Othe, aflat la o distanță de 128 km de Paris. [Mănăstirea a fost întemeiată de reprezentante ale fostei aristocrații ruse, refugiate în Franța în timpul Revoluției bolșevice din 1917].

Exerciții de imaginație

Călugărița îi așeză bagajele lângă pat.

- Masa de seară va fi la ora 17:00, i se adresează ea în limba franceză, însă poate doriți să vă culcați și să nu veniți la masă. Știm c-ați făcut un drum lung și sunteți probabil obosită. Slujba Vecerniei și rugăciunile de seară încep imediat după masa de seară, dacă vreți să vă alăturați nouă. Dar mai întâi odihniți-vă. Cu preacuvioasa maică stareță Eudoxia vă veți întâlni mâine dimineață. Somn ușor!

Călugărița înclină capul spre Ileana, apoi ieși, închizând încet ușa. Principesa se întinse pe pat, istovită, dar cu pace în suflet, sorbind parcă seninătate din aerul mănăstirii.

Situată într-o vale adâncă, Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului se afla într-un vechi conac și se întindea pe terenurile adiacente. Chiliile erau în conac, paraclisul fusese pe vremuri grajdul proprietății, iar camerele de oaspeți aveau vedere spre grădina mănăstirii care, acum, la început de an, era încă acoperită de zăpadă. Ileana se uită pe fereastră, netezind așternutul cu degetele.

Deși nu-și va mai vedea niciodată iubita ei Românie, foșnetul vântului printre crengi era identic cu cel din grădinile mănăstirilor din țară. Principesa se simți cuprinsă de o pace care i se revărsa în suflet, o pace care îi lipsise ani de zile.

Visase la un astfel de loc în Austria, când copiii erau mici, și iată-o ajunsă aici, în cele din urmă. Soarbe cu privirea plantele acoperite de zăpadă, straturile ordonate simetric care, odată cu venirea primăverii, vor fi pline de flori, alături de brazdele scoase în evidență de poteca dezăpezită. Ar vrea să vadă deja plantele primăverii făcându-și loc să iasă la lumină prin crăpăturile pământului umed, înghețat, să le vadă crescând,

înflorind, apoi ofilindu-se, pentru a fi înlocuite de florile înmiresmate ale verii, iar pe urmă din nou de pătura de nea în iarna următoare, și în cealaltă iarnă, și tot așa...

N-ar mai pleca niciodată de aici. Dintr-o dată, străbătută de o bucurie plină de entuziasm, își dă seama că, dacă ea și maicile vor simți că există afinități între ele, nu va mai părăsi acest loc. Va putea rămâne aici tot restul vieții, rugându-se și aducând laude Domnului Dumnezeu. Cu o mișcare impulsivă, se întoarce spre icoane, își face semnul crucii și aduce Bunului Dumnezeu o rugăciune de mulțumire din adâncul sufletului pentru milostivirea pe care Pronia i-o arătase dintotdeauna.

Deși se simțea acasă în mănăstire, principesa nu putea rămâne în Franța tot timpul anului. Pentru a-și păstra statutul de rezidentă permanentă a SUA, trebuia să locuiască în fiecare an o anumită perioadă de timp în America. Ca și pe vremea când fratele ei Carol era regele României și când ea făcea „naveta” între România și Austria, era nevoită acum să se împartă între Franța și America, unde continua să predea cursuri despre monahism și Ortodoxie la Vatra Românească, Episcopia Ortodoxă Română din America.

Pe măsură ce se apropia data tunderii sale în monahism, Principesa Ileana trebuia să-și pună în ordine detaliile vieții sale laice - unul dintre ele fiind divorțul de cel de-al doilea soț. Potrivit legilor în vigoare, înainte de a obține divorțul, a fost nevoită să solicite rezidența în statul Nevada și să petreacă șase luni în acel stat. În timp ce a locuit acolo, a lucrat într-o rezervație de indieni. Sărăcia indienilor americani a impresionat-o mult, iar peisajul, deșertul, a atras-o în mod deosebit: doar se știe că monahismul își are începuturile în pustiurile cele îndumnezeite de rugăciune.

Din prima săptămână a Postului Mare al anului 1961, an în care împlinise 52 de ani, conacul transformat în mănăstire de la Bussy-en-Othe a devenit căminul permanent al Principesei Ileana. Pentru a le răspunde prietenilor și susținătorilor ei, care-i puneau multe întrebări despre noua ei viață, principesa le-a trimis o scrisoare deschisă, publicată în același an, 1961: „Am ales viața de mănăstire fiindcă am simțit și simt în continuare, cu certitudine, că de acum înainte aceasta este unica și singura cale potrivită pentru mine”. [Scrisoarea a fost publicată în Information Bulletin, Jackson, Michigan: Romanian-American Heritage Center, 1961].

Unele aspecte ale vieții călugărești i se păreau mai ușoare principesei - devenită sora Ileana -, altele, mai dificile. Cea mai evidentă și mai complicată dintre dificultăți era cea lingvistică. Desigur, vorbise limba franceză în cea mai mare parte a vieții ei, dar nu avea nici o cunoștință de slavonă, care era limba liturgică folosită la Bussy-en-Othe - unde toate monahiile erau rusoaice.

Din fericire, una dintre călugărițe, maica Maria, era o bună cunoscătoare de engleză și s-a oferit să-i traducă slujbele mănăstirești în limba engleză.

O altă dificultate a fost necesitatea de a locui împreună cu celelalte monahii. Chiliile separate nu erau specifice vieții de mănăstire în Europa, ceea ce însemna că monahiile se aflau împreună aproape tot timpul. După cum explica una dintre ele: „E ca și cum ai locui cu prietene care nu-ți sunt apropiate”. Se trezeau în același timp, se rugau împreună, mâncau împreună, lucrau împreună.

Monahiile proveneau din medii sociale diferite, de la familii aristocratice până la femei care nu văzuseră în viața lor așternuturi pe pat sau tacâmuri la masă - lucruri pe care le considerau un lux. Pentru o persoană crescută într-o Familie Regală, aflată la un stadiu al vieții când avea mare nevoie de reculegere în solitudine și liniște, adaptarea sorei Ileana a fost probabil destul de dificilă.

Supunerea în fața autorității a fost o problemă mult mai simplă pentru ea, pe

care părinții o educaseră de mică în spiritul supunerii față de datoria regală. Supunerea monahală era o altfel de datorie, dar tot o datorie care se cerea împlinită. Cu toate acestea, era greu să ceri binecuvântare pentru toate lucrurile, de exemplu, pentru a te plimba prin grădină sau pentru a șterge un lichid vărsat pe masă.

În ciuda acestor probleme, sora Ileana s-a apropiat sufletește de celelalte monahii și a învățat multe de la ele: a învățat despre smerenie de la maica Marta, despre dragostea pentru călugărie de la maica Ioana, despre tradițiile disciplinei monahale de la maica Teodosia.

Viața de monahie însemna pentru ea o bucurie profundă și statornică, acea bucurie despre care vorbesc toți monahii: bucuria de a învăța să te supui voii lui Dumnezeu, de a sta mereu de veghe în rugăciune în prezența Lui, binecuvântarea de a trăi în duhul slujirii Lui. Așa cum scria fiul ei, Ștefan: „După aproape un an de noviciat, soția mea Jerrine și cu mine am vizitat-o pe mama în Franța. [...] Avea mai multă pace și bucurie în suflet decât oricând - o stare de spirit pe care n-o mai avusese de mult timp”.

Exerciții de imaginație

Sora Ileana urcă treptele încet, înclinându-și capul spre celelalte monahii, în timp ce trece pe lângă ele împreună cu maica stareță. Sunt în pauză de activitate și au îngăduința de a-și ocupa timpul cum doresc ele pentru câteva ore. De îndată ce ajung la primul palier, accelerează pasul și se grăbesc să urce la ultimul etaj. Aleargă apoi de-a lungul coridorului, intră în goană pe o ușă, pe care o închid în urma lor, chicotind ca niște școlărițe.

În timp ce sora Ileana scoate câteva fructe din buzunare, maica Eudoxia alege un disc și-l pune la pick-up. Se așază amândouă lângă fereastră, să se bucure de razele calde ale soarelui de primăvară în acordurile Rapsodiei române de George Enescu.

- Ah, ce frumoasă compoziției spune maica Eudoxia, după ce-și trag amândouă sufletul. E o încântare să asculți o bucată muzicală atât de minunată!

Maica Eudoxia se așază mai bine în scaun, uitându-se la sora Ileana, care o aprobă, în timp ce ia un măr din vasul de pe masă.

- Așa este. Nu-mi lipsește nimic din lume, în afară de simfonii și opere.

Nu prea vin des aici, sus, dar, din când în când, ochii maicii starețe sclipesc într-un anume fel, făcându-i sorei Ileana un semn, anunțând-o astfel că în timpul pauzei se pot furișa amândouă pe scări în sus.

Maica Eudoxia ia un bob de strugure:

- V-ați mai gândit la America? Vă mai păstrați convingerea că e voia lui Dumnezeu să mergeți acolo?

Sora Ileana dă afirmativ din cap:

- Cu cât mă duc mai mult în State, cu atât mai sigură sunt de asta. Acolo, oamenii nu cunosc comorile duhovnicești ale Ortodoxiei sau ale tradiției noastre monahale. Când predau cursurile de vară la Vatra, cursanții mă imploră să le vorbesc mai mult despre rugăciune, despre tradițiile pe care noi le cunoaștem de-o viață. Sunt atât de fericită, e o adevărată binecuvântare pentru mine.

- În ce sens? o întreabă maica Eudoxia.

- Am tradițiile noastre religioase care mă țin ancorată în credința mea. Am crescut cu ele și le duc cu mine oriunde merg. Am fost obligată să plec din România, comuniștii mi-au luat țara, poporul, tot. Doar știți ce disperată am fost, v-am povestit totul.

Maica Eudoxia o aprobă.

- Știu că și acum sunteți tristă din cauza asta.

Sora Ileana își înclină capul și spune cu voce joasă:

- Da, regret acest lucru, încerc să nu sufăr atât de mult, însă...
- Această durere n-are cum să dispară atât timp cât nu vă veți putea întoarce acolo.

Maica stareță întinde mâna și strânge ușor mâna sorei Ileana.

- Toți suntem exilați, și poate că Dumnezeu v-a hărăzit dumneavoastră o trăire mai intensă a sentimentului de înstrăinare, a viețuirii într-o țară străină. Adevărata noastră casă este sus, în ceruri, și dumneavoastră vă este dat să cunoașteți acest sentiment mai în profunzime decât cei mai mulți dintre noi.

- Știți întotdeauna cum să transformați o suferință într-o binecuvântare, preacuvioasă maică stareță. Semănați cu mama mea, simt că pot avea tot atâta încredere în dumneavoastră pe cât aveam și în ea. Îmi cunoașteți sufletul și spuneți mereu exact ce-mi mângâie inima.

Sora Ileana zâmbește și ascultă amândouă în liniște pentru câteva momente rapsodia enesciană, bucurându-se de căldura soarelui care inundă acum încăperea.

Într-un târziu, sora Ileana i se adresează din nou maicii Eudoxia:

- Dumneavoastră și cu mine am crescut din copilărie cu credința ortodoxă, cu toate tradițiile ei, cu toate obiceiurile legate de ea. O purtăm în noi oriunde ne-am duce.

Maica stareță o aprobă și ea continuă:

- Americanii, buncii și străbuncii lor, au venit cu tradițiile lor în țara de dincolo de ocean, dar acum ele au devenit un fel de povești de clacă (batjocură, flecăreală, pierdere de vreme) pe care le spun unii părinți copiilor. Adevărul este că acești oameni

însetează după ceva mai adânc, după ceva care să le sădească în însăși fibra existenței lor credința și relația cu Dumnezeu. Cred că Domnul este Cel care mă cheamă să le vin în ajutor. Înființând o mănăstire în America, le pot da înapoi tradițiile, le pot dărui o parte din pacea și apropierea de Dumnezeu, pe care nouă ni le-au dăruit dintotdeauna sfintele mănăstiri.

Maica Eudoxia o aprobă din nou și se uită la ceas:

- Nu mai putem sta aici prea mult, răgazul nostru se apropie de sfârșit, dar vom vorbi mai târziu. Ce-ați mai vrea să ascultăm acum?
- O, dacă se poate, aș fi fericită să ascult ceva de Rahmaninov!

Atât maica Eudoxia, cât și episcopul ortodox Valerian Trifa au fost de acord cu decizia sorei Ileana. În vara anului 1964, maica Eudoxia, sora Ileana și maica Maria au plecat împreună în America, pentru a descoperi un loc unde să se poată întemeia o mănăstire ortodoxă.

Au găsit două terenuri care păreau potrivite. Sora Ileana a reușit să le cumpere pe amândouă, cu fonduri proprii și ajutată de Preasfințitul Valerian, care strânsese și el bani prin colecte de la credincioși. Unul era în statul Nevada, unde locuise principesa în așteptarea pronunțării divorțului său de doctorul Ștefan Issărescu, înainte de intrarea sa în monahism, și celălalt era în vestul statului Pennsylvania.

Sora Ileana avea convingerea fermă că era nevoie de o limbă panortodoxă pentru desfășurarea slujbelor mănăstirești, și anume de limba engleză, care să le fie familiară tuturor ortodocșilor din America de Nord, indiferent de locul lor de proveniență.

Pentru îndeplinirea acestui deziderat, era necesar să-i cointereneze în proiectul ei și pe ierarhii din celelalte jurisdicții. În mod normal, o simplă monahie nu era ascultată de nimeni în afara mănăstirii ei de metanie, însă pentru că ea era încă respectată și venerată în calitate ei de principesă, și pentru că ierarhii sunt și ei tot oameni, la fel de încântați, ca și noi ceilalți, să cunoască o prințesă autentică, ea a reușit să aibă întrevederi cu toți ierarhii ortodocși.

În discuțiile purtate cu ei, a recurs la experiența și priceperea acumulate de-a lungul unei vieți, în care se obișnuise să aibă relații cu autoritățile. Alături de statutul său regal, sinceritatea și credința sa fermă și profundă i-au impresionat pe episcopi, astfel încât a primit „binecuvântările, rugăciunile și cele mai bune urări” ale lor: Mitropolitul Irineu al viitoarei Biserici Ortodoxe Americane, Arhiepiscopul Iacob al Arhidiecezei Grecești și Mitropolitul Filip al Arhidiecezei Antiohiene i-au dat sorei Ileana binecuvântarea și aprobarea de a construi o mănăstire ortodoxă pe pământ american.

Mai mult, Mitropolitul Irineu a acceptat să primească viitoarea mănăstire în jurisdicția sa, sub oblăduirea duhovnicească a Episcopului Valerian Trifa, urcat între timp la treapta ierarhică de arhiepiscop.

Spre sfârșitul anului 1964 și începutul anului 1965, după întoarcerea lor din călătoria în America, maica Eudoxia a decis, „spre negrăita bucurie” a sorei Ileana, că era pregătită pentru următoarea treaptă a vieții monahale, cea de rasoforă, care reprezintă un angajament mai profund și mai temeinic față de monahism. Veșmintelor pe care le purta li s-au adăugat, cu binecuvântarea maicii starețe, rasa monahală, scufia, camilafca și mătăniile.

Traducerea în limba engleză a slujbelor mănăstirești, la care lucrase maica Maria, a dobândit o semnificație nouă: această traducere urma să constituie nucleul vieții mănăstirești de pe teritoriul Americii de Nord. Maica Maria și-a dublat eforturile, solicitând și ajutorul părintelui Timothy Ware din Anglia, în prezent Preasfințitul Kallistos

Ware, Episcop al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol [Părintele Kallistos Ware a fost hirotonit episcop în anul 1982 și mitropolit în 2007]. Textele traduse din Octoih, Triod și Minei sunt folosite și astăzi în bisericile ortodoxe din America de Nord și Canada, unde se slujește în limba engleză.

Au continuat dezbaterile despre locul unde se va ridica sfânta mănăstire. Sora Ileana era atrasă de statul Nevada pentru deșerturile de acolo, care-i aminteau de rigorile vieții monahale din pustie, dar terenul din Nevada se afla într-un spațiu prea izolat. Spre deosebire de alte mănăstiri, mănăstirea pe care dorea s-o ctitorească sora Ileana urmărea un dublu scop: să stabilească o tradiție monahală în America, printr-o inițiere directă a oamenilor în tainele și frumusețea monahismului ortodox - ceea ce presupunea amplasarea așezământului monahal într-un loc cât mai accesibil -, și să le ofere un loc senin și liniștit celor care aveau vocație pentru viața de mănăstire.

Terenul din statul Pennsylvania se afla într-o regiune unde locuiau foarte multe familii de ortodocși, cam la jumătatea drumului dintre Chicago și New York, la o zi distanță de mers cu mașina până la orașele mari ale Americii de Nord și Canadei - cum ar fi Washington și Toronto. Era un loc accesibil ortodocșilor evlavioși care aveau nevoie să se retragă din lume pentru o perioadă de timp sau fetelor care doreau să se călugărească, iar în ceea ce o privea pe sora Ileana, mănăstirea s-ar fi aflat într-o zonă a Americii pe care se simțea chemată s-o învețe cât mai multe lucruri despre credința ortodoxă și despre viața monahală.

Întemeierea unei mănăstiri nu este o sarcină ușoară. Terenul exista acum, dar trebuiau ridicate clădirile și celelalte facilități, în primul rând, bineînțeles, era nevoie de un drum de acces. Deloc de neglijat, poate chiar cel mai important aspect, era faptul că, în afară de sora Ileana, nu mai exista nici o altă monahie în viitoarea obște mănăstirească.

Calea spre pace

24. Viața de monahie

Duhul Domnului este peste mine, pentru că Domnul m-a uns să binevestesc. (Isaia 61, 1)

Mulți consideră monahismul drept o retragere egoistă din lume, ignorând făgăduința omului, creație a lui Dumnezeu, de a se concentra asupra propriei mântuiri. Sora Ileana era o enigmă pentru multe persoane - cum se retrăsese ea din lume din moment ce era mereu pe drumuri, mereu în călătorii? Nu cumva era o principesă superprivilegiată, care se juca de-a călugăria? Adevărul era că sora Ileana făcea exact ceea ce fac toți monahii: se supunea voii lui Dumnezeu.

Sora Ileana era călugăriță și când își vizita copiii și nepoții, și când purta conversații cu slujitori ai Bisericii despre creștinismul ortodox, și când se afla în fața iconostasului la rugăciune, alături de celelalte măicuțe. Călugărița este întotdeauna călugăriță, nu în virtutea veșmintelor pe care le poartă sau fiindcă nu participă la activitățile lumești, ci în virtutea unei transformări lăuntrice.

Pentru a înțelege cum putea Ileana să fie monahie și în mijlocul lumii, ne-ar fi de folos să înțelegem - atât cât putem noi, mirenii - ce înseamnă monahismul și viața de obște.

Vocația monahală a fost descrisă ca „o poveste de iubire” și ca „expresia unei chemări simțite în cele mai adânci fibre ale sufletului”. Există oameni mistuiți de dorul de

a avea experiența unei profunde apropieri de Dumnezeu, de a fi mereu în prezența Lui. Unii dintre ei își iau servicii cu jumătate de normă pentru a avea mai mult timp pentru rugăciune, își petrec concediile în biserici și în mănăstiri în loc să meargă la plajă, la mare sau la ocean, sau spre alte așezări turistice din alte zări, iar alții se călugăresc; pentru aceștia din urmă, totul se subordonează dorinței de a-L căuta și a-L afla pe „Dragul sufletului, pe Cel iubit” (Cântarea Cântărilor 3, 2; 3, 4).

Atunci când cineva decide să ducă o viață de monah, aceasta nu înseamnă că se retrage din lume - ne spun monahii și monahiile, stăruind asupra acestui aspect al alegerii lor. Mănăstirile reprezintă un liman lin pentru toți cei ce simt nevoia de concentrare și de liniștea prezenței lui Dumnezeu iar, dintre aceștia, nu toți sunt neapărat monahi.

Atât timp cât vor exista mănăstiri, vor exista locuri de reculegere pentru călători sau pentru cei obosiți de viața din lume. În accepția creștin-răsăriteană, arhondaricul [casa de oaspeți a unei mănăstiri] este locul unde mireni se pot împărtăși de pacea mănăstirii, unde pot reflecta și se pot ruga pentru rezolvarea problemelor care le macină existența. Pelerinilor nu li se cere să-și lase necazurile la ușă, căci datoria monahilor și a monahiilor este de a-i asculta și a se ruga pentru dificultățile trăite de cei care trec pragul sfintelor mănăstiri.

Așa cum preoții din parohii se roagă pentru familiile enoriașilor și pentru crizele prin care trece lumea întreagă, tot astfel se roagă și monahii și monahiile. Rugăciunile de mijlocire, care fac parte din Sfintele Liturghii mănăstirești, includ deseori mai multe nume de mireni decât de monahi.

Mănăstirile nu pot însă oferi oamenilor pacea sufletească și mireasma prezenței continue a lui Dumnezeu dacă monahii nu le-au câștigat deja ori dacă în mănăstire predomină zarva și dezordinea materială sau duhovnicească.

Predând cursuri și ținând conferințe, sora Ileana sădea semințele cunoașterii

vieții monahale în solul Americii de Nord. Ea îi învăța pe românii din SUA că, așa cum străbunii lor avuseseră nevoie de monahi și monahii, pe care-i iubiseră pentru rugăciunile lor neîncetate înălțate Domnului, Căruia-I cereau să Se milostivească de toți, așa puteau beneficia și ei, credincioșii moderni, de pacea și liniștea sfintelor mănăstiri. Sora Ileana avea convingerea că „există o nevoie imperioasă de instituții monastice ortodoxe în această țară, mai ales pentru credincioșii vorbitori de engleză. Am credința că Dumnezeu m-a chemat la săvârșirea acestei lucrări”.

În Biserica Ortodoxă nu se cer nici teste de promovare, nici perioade de timp prestabilite pentru a deveni un monah pe deplin consacrat. Aceasta este o chestiune individuală a fiecărui suflet, iar starețului sau stareței îi revine sarcina de a determina, prin simțul său de observație, prin rugăciune și un discernământ plin de smerenie, dacă fratele sau sora și-a demonstrat vrednicia de a primi chipul îngeresc, dacă a învățat să se supună voii lui Dumnezeu.

Deoarece devotamentul sorei Ileana sporise în mod evident în cei șase ani de viață mănăstirească la Bussy-en-Othe, în anul 1967, preacuvioasa maică Eudoxia a hotărât că sosise momentul să depună voturile monahale și a început s-o pregătească pentru tunderea în monahism.

Exerciții de imaginație

Este Sâmbăta lui Lazăr, ultima zi a Postului Mare, o zi potrivită pentru stingerea vechii individualități și renașterea unei noi făpturi în Dumnezeu, o zi minunată pentru întoarcerea fiului risipitor în brațele Părintelui său. Soarele strălucește, florile încep să împodobească grădina mănăstirii de la Bussy-en-Othe.

Maica stareță o conduce pe sora Ileana în biserică și în dreptul sfintelor icoane, pentru a le săruta pe fiecare în parte, până ajung la iconostas, în fața icoanei împărătești a Mântuitorului. Asistată de alte monahii, maica stareță îi scoate veșmintele, până la cămașa albă de călugărie. După rostirea rugăciunilor cuvenite, o conduce înapoi în pronaos, de unde, acoperită de mantia maicii starețe, ea intră din nou în biserică, în genunchi, făcând metanii la intrare și în mijlocul bisericii.

Corul cântă următorul tropar: „Brațele părintești grăbește a le deschide mie, care mi-am risipit viața curvește, ca fiul risipitor. Spre bogăția cea necheltuită a îndurărilor Tale căutând acum, Mântuitorule, inima mea cea sărăcită nu o trece cu vederea”.

Sora Ileana mai face o metanie și rămâne întinsă pe jos până când părintele ieromonah o ajută să se ridice. El o cercetează dacă de bunăvoie și după propriul ei cuget se apropie de Dumnezeu, voind să primească îngerescul chip, apoi îi spune că „lucrurile cele bune cu osteneală se câștigă și cu suferință se împlinesc”. În continuare, o întreabă:

- Vei trăi în sărăcie până la sfârșitul vieții?

Cu ochii plini de lacrimi de bucurie, ea răspunde:

- Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte.
- Te vei păzi pe tine însăși în curăție, în întreaga înțelepciune și în

cucernicie?

- Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte.

- Păzi-vei, până la moartea ta, ascultarea către mai-marii tăi și către Dumnezeu?

- Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cinstite părinte.

După ce o povățuiește în legătură cu viața călugărească, preotul face semn spre foarfecele așezat pe Sfânta Evanghelie. Ea ridică foarfecele și-l pune în mână părintelui, care îl așază din nou pe Sfânta Evanghelie; gestul acesta, repetat de încă două ori, arată că tunderea în monahism se săvârșește nesilit și că sufletul însetează cu adevărat după comuniunea cu Dumnezeu.

Apoi preotul o tunde așa cum e tuns pruncul când e botezat, tăind fire din părul ei cărunț, care e acum lung după cei șase ani de noviciat. Tăierea părului semnifică renunțarea la lume și la voia proprie.

În timp ce părintele ieromonah îi taie șuvițele de păr, Ileana are respirația întretăiată și închide ochii. Se simte emoționată, încordată, aproape strivită, așa cum se simțise în copilărie, atunci când se suia în trenurile fratelui ei, Carol, și ele alunecau pe șine, trecând prin mai multe tuneluri. Numai că, de data aceasta, tunelul era un cerc de foc: flăcările o înconjurau, ardeau puternic, dar nu o răneau, erau de jur-împrejurul ei, dar nu o mistuiau.

- De acum înainte te vei chema maica Alexandra, spune preotul.

Maica stareță Eudoxia și celelalte călugărițe înaintează și o îmbracă pe noua monahie în veșminte călugărești. Mai întâi, paramanul - o bucată de pânză pătrată cu o cruce brodată pe ea și cu simboluri ale răstignirii, purtată pe spate, ca un mic rucsac, care să-i amintească de făgăduința ei de a viețui în sărăcie și de faptul că Iisus i-a dat un jug ușor și o povară ușoară. Apoi o îmbracă în dulamă (anteriu), o haină lungă și neagră,

semnificând bucuria duhovnicească în Iisus Hristos Domnul, și îi încing mijlocul cu o curea neagră de piele, simbolizând înfrânarea patimilor. Urmează scufia, care reprezintă nădejdea mântuirii. Rasa ei, care i-a fost dată când a fost făcută rasoforă, și mantia lungă, plisată, a monahiilor, reprezintă veșmintele mântuirii. După aceea, camilafca. Primește un șirag de mătănii - sabia Duhului. Acesta îi va aminti să-L păstreze întotdeauna pe Domnul Iisus în minte, în inimă, în cuget și în cuvânt. În cele din urmă, primește o cruce și o lumânare aprinsă, și fiecare monahie îi urează bun-venit, întrebând-o:

- Cum te cheamă, soro?
- Maica Alexandra, păcătoasa, răspunde ea.
- Să te mântuiești în Domnul, soro, și te roagă pentru noi!

Fotografiile făcute în ziua în care Principesa Ileana, de acum înainte maica Alexandra, a fost tunsă în monahism ne arată un chip senin și plin de bucurie. I se văd clar pe figură o expresie destinsă și o frumusețe care se mai pot vedea doar în fotografiile din ziua căsătoriei ei cu Arhiducele Anton. Pare să plutească deasupra pământului, undeva sus, în inima dealurilor din spatele localității Bussy-en-Othe, iar lumina, care inundă spațiul zilei, reflectă strălucirea împlinirii din sufletul ei.

25. O viață nouă, o casă nouă

Cel ce ședea pe tron a grăit: „Iată, noi le fac pe toate”. (Apocalipsa 21, 5)

Maica Alexandra a plecat aproape imediat în Statele Unite, singură. Inițial trebuia s-o însoțească maica Maria dar, când s-a apropiat vremea plecării, maica Maria s-a îmbolnăvit și, intrând într-o gravă fază depresivă, a fost internată în spital.

Odată ajunsă în America, maica Alexandra a locuit acasă la fiul ei, Ștefan, în Farmington, statul Michigan, bucuroasă să fie cu el și familia lui, și atât de aproape de orașul Jackson, Michigan, unde locuia Arhiepiscopul Valerian Trifa.

Într-o zi înnorată de august, maica Alexandra și membrii comitetul de construire a viitoarei biserici l-au însoțit pe Înaltpreasfințitul Valerian, care a oficiat slujba de sfințire a terenului viitoarei mănăstiri, împlântând o cruce în locul unde urma să fie ridicat paraclisul și rostind rugăciuni pentru împlinirea voii lui Dumnezeu și pentru buna desfășurare a lucrărilor de edificare a Mănăstirii Ortodoxe „Schimbarea la Față a Domnului”.

Hramul mănăstirii fusese ales, deoarece, așa cum scria maica Alexandra, „atunci când s-a ajuns la discutarea (...) numelui sfântului sau al praznicului pe care-l socotim potrivit ca hram al mănăstirii, *Schimbarea la Față a Domnului nostru Iisus Hristos* ne-a venit tuturor în gând”. Hramul reflectă misiunea mănăstirii de a fi un lăcaș unde pacea lui Dumnezeu, care covârșește orice minte (Filipeni 4, 7), să-i transforme atât pe cei care urmau să viețuiască acolo, cât și pe viitorii vizitatori și pelerini, să le preschimbe fața sufletului.

A fost constituită o comisie de supraveghere a desfășurării activităților de construcție. De îndată ce s-a întocmit planul și s-au obținut toate semnăturile, au și început să apară dificultățile.

Terenul alocat mănăstirii nu se afla lângă șosea, prin urmare accesul nu era posibil decât prin lotul de parcare al unei biserici metodiste amplasate la poalele unui deal. Era vorba despre un ocol destul de incomod, ceea ce îngreuna accesul, așa că a fost nevoie de organizarea unor colecte pentru a strânge fondurile necesare achiziționării a două porțiuni adiționale de teren, în apropierea șoselei.

Prezența maicii Alexandra pe șantier era necesară în permanență, iar drumul cu mașina de la casa fiului ei, din Jackson City, statul Michigan, până în Ellwood City, statul Pennsylvania, era un drum foarte lung. De aceea, maica Alexandra s-a gândit că o rulotă ar fi fost ideală, dar aceasta nu putea fi racordată la sursele de apă, gaz și energie electrică înainte de începerea construcției. În cele din urmă, maica a găsit o rulotă într-un orașel apropiat, Toronto, în statul învecinat Ohio, unde s-a instalat imediat. „Probabil că suntem singura mănăstire care a început să funcționeze într-o rulotă”, menționa ea într-o scrisoare.

Mănăstirea avea să fie alcătuită din clădiri prefabricate. O clădire mare în formă de „A” urma să formeze biserica, așezată central, iar celelalte clădiri, amplasate în jurul ei. Lucrările de construcție însă nu puteau fi pornite înainte de a se termina drumul de acces, ceea ce a durat până la sfârșitul lunii aprilie, când maica Alexandra a declarat că nu mai avea de gând să aștepte. Drept care, a făcut aranjamentele legate de transportul rulotei din Toronto, Ohio, pe terenul mănăstirii, în Ellwood City, Pennsylvania, în ziua de 1 mai 1967, dar a uitat să anunțe autoritățile. Consecința a fost că rulota a sosit în Ellwood City escortată de mașini pline de polițiști, care-și activaseră sirenele și luminile de alertă, ca la o paradă națională!

„Prima dimineață, când m-am trezit în rulota așezată pe terenul mănăstirii a

fost o experiență cerească. Soarele strălucea, pomii fructiferi înfloriseră, păsările ciripeau, iar inima mea Îl lăuda pe Dumnezeu pentru marea Lui bunătate. Nici nu-mi păsa că rulota nu era conectată încă la utilități și că nu fusese montată definitiv - ceea ce o făcea să se lege în toate părțile la fiecare mișcare, ca un scrânciob. Faptul că mă aflam acolo era o realizare atât de mare! Altfel, cum aș fi putut urmări desfășurarea lucrărilor de construcție?”.

În Fort Wayne, statul Indiana, maica Alexandra cunoscuse o tânără monahie americană, Despina, care trecuse la Ortodoxie și fusese închinoviată la o mănăstire din Patmos, Grecia. În luna următoare, sora Despina s-a mutat cu maica Alexandra în rulotă.

La început, construcția mergea încet, poate și din cauza ploilor abundente - în primele douăzeci și una de zile a plouat fără oprire -, dar și a tergiversărilor tipice ale constructorilor, care au obiceiul să amâne definitivarea lucrărilor de mai mică amploare atunci când li se ivește prilejul să se angajeze în proiecte mai rentabile, de mai mare amploare. Într-o scrisoare, maica Alexandra îi mărturisea maicii Eudoxia: „Din moment ce constructorii controlează situația, trebuie să încercăm să avem răbdare, să păstrăm relații amicale cu ei și să ne ținem după ei, stăruind să vină la lucru, să fim prietenoase, dar ferme, ceea ce nu ne este întotdeauna prea ușor când pe dinăuntru noi fierbem!”.

Sora Despina știa însă cum să se poarte cu echipa de muncitori. Odată, când maica Alexandra era plecată să țină o conferință, sora Despina s-a dus dis-de-dimineată să vadă în ce stadiu se aflau lucrările pe șantier. Descoperind că aproape nimeni nu lucra, și-a ieșit din fire și l-a muștruluit pe șeful echipei de constructori cum a știut ea mai bine. În următoarea scrisoare adresată maicii Eudoxia, maica Alexandra îi povestea cât era de uluită și cât de recunoscătoare îi era sorei Despina, fiindcă, după respectiva întâmplare, lucrările nu numai că demaraseră pe șantier, dar se și desfășurau într-un ritm foarte susținut! Maica Alexandra avea acum suficientă încredere în finalizarea construcției pentru a stabili data oficierii slujbei de sfințire a mănăstirii: 28 septembrie 1968.

S-a așezat și gazonul, ceea ce a surprins-o foarte mult, după cum reiese tot dintr-o scrisoare trimisă maicii Eudoxia, unde citim că maica Alexandra nu știa „că gazonul se poate cumpăra la metru!”.

Se apropia data fixată pentru sfințirea mănăstirii și lucrările, deși înaintau, nu ajunseseră la stadiul final. La sosirea maicii Eudoxia din Franța, însoțită de maica Teodosia, deși maica Alexandra și sora Despina locuiau încă în rulotă, două dintre camerele de oaspeți erau finisate și totul era pregătit înăuntrul lor pentru găzduirea celor două venerabile maici. Bucătăria nu era terminată, așa că, de gătit, se gătea încă în rulotă.

Exerciții de imaginație

Deși era o zi destul de călduroasă pentru sfârșitul lunii septembrie, o adiere răcoroasă sufla peste deal, răvășind voalul scufiei maicii Alexandra. Ea îl îndreptă și privi în jurul ei, în timp ce rugăciunile otpustului, încheierea sfinte slujbe, răsunau peste mulțimea de credincioși adunată în curtea mănăstirii.

În timp ce credincioșii sărutau Sfânta Cruce, cele două maici starețe, Alexandra și Eudoxia, s-au așezat pe scaune, să se bucure de soare, de adierea vântului și de frumusețea slujbei care tocmai luase sfârșit.

- A fost o zi frumoasă, rosti maica Eudoxia. Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Clădirile sunt aproape gata, Sfântul Altar e sfințit, prima Sfântă Liturghie a fost oficiată. Ești deja pe cale, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu harul Lui.

Mai mult decât încântată, maica Alexandra o aprobă. Un nimb de bucurie îi strălucea pe figură și-i umplea fiecare fibră a ființei, în timp ce se uita la mulțimea de

oameni adunați pe pajiștea mănăstirii.

În timp ce se întoarce spre maica Eudoxia, pregătindu-se să-i răspundă, o călugăriță între două vârste se apropie în fugă de ea:

- Precuvioasă maică stareță, blagosloviți și iertați, oamenii vor să mănânce acum, că s-a terminat Sfânta Liturghie, dar bucatele n-au fost binecuvântate!

Maica Alexandra arată spre doi preoți care stăteau de vorbă în apropiere:

- Roagă-l pe părintele Ioan să binecuvânteze mâncarea și așezați-i pe oameni la masă. Ați făcut destulă cafea?

- Și cafea, și ceai, răspunde călugărița.

- Bine. Vezi dacă e totul așezat cum se cuvine la masa ierarhilor, care vor veni și ei să mănânce imediat ce-și vor schimba veșmintele. Ești sigură că avem suficientă mâncare pentru toată lumea?

Călugărița dă din cap, aprobator:

- E destulă mâncare, nu vă faceți griji! Ajunge pentru o săptămână întreagă ce-ați pregătit Precuvioșia Voastră!

- Bine. Să fii atentă, maică, să le rămână suficient preoților și episcopilor!

- Sigur și, dacă vreți, vă aduc aici câte o farfurie pentru Precuvioșiile Voastre.

Maica Alexandra îi zâmbeste și-i mulțumește, iar călugărița fuge înapoi, se oprește în dreptul celor doi preoți, îl culege pe părintele Ioan din mers și se îndepărtează împreună cu el.

Un grup de slujitori ai altarului trec prin preajmă, îndreptându-se spre cortul ridicat lângă rulotă, cort care le servise drept garderobă.

- Oare ce-or fi având de mâncare la prânz? întreabă unul dintre ei. Mie mi-e

foame. Unde mergem la masă, știți cumva?

Un diacon din grup îi arată mesele așezate pe strapontina de pe alee:

- Cred că acolo, răspunde el. Unde s-a strâns toată lumea.

Alt preot se ridică pe vârfuri să vadă și el locul pe care-l arată diaconul:

- Păi, atunci, să ne grăbim, să nu rămânem flămânzi!

Grăbesc toți pasul. Se mai aude o întrebare:

- Câți or fi venit astăzi aici?

- Cred că o mie de persoane, spune un preot. Paraclisul e atât de mic, ar fi fost imposibil să încapă atât de mulți înăuntru. A fost o idee bună să se țină Sfânta Liturghie aici, afară, în aer liber.

- Într-adevăr, o idee bună, nu-i așa, Preasfinția Voastră? întreabă alt preot, adresându-se unuia dintre episcopi.

- Sigur că da, răspunde episcopul. Am făcut o treabă bună organizând lucrurile așa iar totul a ieșit cum trebuie. A venit atâta lume, ce bine c-am fost pregătiți și-am avut suficiente potire la dispoziție!

Maica Eudoxia se apleacă spre maica Alexandra:

- Ce părere ai? Ai crede că ei singuri au făcut totul, îi șoptește ea.

Maica Alexandra zâmbește și dă din cap dar, înainte de a-i răspunde, se aude vocea unui alt preot, care tocmai se alăturase grupului din jurul episcopului:

- Da, a mers totul foarte bine, dar aici sunt construite chilii pentru șapte sau opt călugărițe. Câte monahii or fi în total?

- În prezent sunt doar două, îi răspunde un alt părinte.

- Sigur, o să vedem ce-o să mai fie. Maica Alexandra și-a văzut mănăstirea

aproape terminată, dar o să-i fie cam greu să și-o umple cu monahii.

Pe măsură ce grupul de clerici se îndepărtează, zâmbetul maicii Alexandra devine din ce în ce mai luminos. Altarul a fost sfințit, clădirea principală e aproape terminată, iar faptul că totul a mers ca pe roate și că slujba s-a desfășurat în condiții optime era lucrarea lui Dumnezeu, nicidecum a ei sau a celorlalți, fie ei episcopi, preoți, diaconi. Dumnezeu este Cel care are grijă de mănăstirile Lui, după rânduiala Lui. Ea se simțea recunoscătoare și fericită că se realizaseră atât de multe lucruri acolo.

Încercările au apărut după ce toți clericii și-au împachetat veșmintele de praznic și au plecat - atât ei, cât și mulțimea de oameni care veniseră la sfințire, și după ce-au fost spălate și puse la locul lor toate vasele și tacâmurile. Maicile Eudoxia și Teodosia s-au întors în Franța, iar maica Alexandra și sora Despina, rămase la mănăstire, „s-au străduit din toate puterile să țină rânduiala slujbelor mănăstirești”, după cum îi scria maica Alexandra sfătuitoarei sale duhovnicești. Țineau slujbele de Utrenie, Orele, Vecerniile și Pavecernița, folosindu-se de traduceri făcute de maica Maria din limba slavonă în limba engleză. Maica Alexandra, care nu avea talent muzical, citea rugăciunile, iar sora Despina cânta răspunsurile, troparele și condacele.

La Sfintele Liturghii mergeau la Biserica Sfântul Ilie, biserică română ortodoxă din Ellwood City, dar și la alte biserici din zonă, unde le vorbeau tuturor despre monahism. De multe ori, enoriașii bisericilor ortodoxe o luau deoparte pe maica Alexandra și-i șopteau: „O, soră, noi nu avem călugărițe. Mergi la biserica catolică, la ei sunt călugărițe - uite, e mai încolo, la doi pași de aici!”.

În zilele din cursul săptămânii, preotul-paroh al Bisericii Sfântul Ilie, părintele arhimandrit Ușeriu, și alți preoți din zonă veneau la Mănăstirea „Schimbarea la Față a Domnului” să officieze Sfânta Liturghie. Sora Despina cânta la strună, iar maica Alexandra ajuta la altar.

Maica Alexandra a primit numirea oficială de maică stareță a sfântului lăcaș mănăstiresc în ziua de Bunavestire, 25 martie, a anului 1969.

La începutul anilor 1970, s-a alăturat obștii sora Ecaterina, care a rămas mulți ani lângă maica Alexandra și sora Despina. Apoi au venit și alte doritoare de a primi chipul îngeresc. Au stat perioade diferite de timp - de la câteva zile la câteva luni de zile -, dar nici una dintre ele nu și-a finalizat intențiile. În jurnalul său autobiografic, maica Alexandra scria: „Vin și pleacă, dar mai mult pleacă decât vin!”.

Maica își continua călătoriile, conferențiind de la un capăt la celălalt al Statelor Unite, în partea estică a Canadei și în Europa, despre monahismul ortodox. De asemenea, răspunzând solicitărilor postului de radio Europa liberă, continua înregistrările pentru românii din țară. În curând însă, anii, activitățile pe care le desfășura în mănăstire și în turneele de conferințe au început să-și spună cuvântul și să-i afecteze serios sănătatea.

În 1975, maica Alexandra împlinea 66 de ani. Durerile de spate o chinuiau în permanență. Se interna în spital, se externa, iar se interna pentru diferite neputințe. Glandele lacrimale i se atrofiaseră; mai în glumă, mai în serios, maica spunea că-și consumase toate rezervele de lacrimi...

Pentru a i se oferi mai multă odihnă și solitudine, i s-a construit o căsuță pe deal, la o mică distanță de mănăstire, în apropierea pădurii din spatele acesteia. Se numea Casa Sfintei Ana și fusese construită după modelul colibei proiectate de sora ei, Elisabeta, și ridicate de tatăl lor, Regele Ferdinand, special pentru ea, la Scroviștea, cu ani și ani în urmă. Fereastra din față a Căsuței Sfânta Ana dădea spre o poiană mare, verde, și spre

poalele Munților Allegheny, care-i aminteau maicii Alexandra atât de mult de România - deși, așa cum obișnuia să sublinieze, în România poiana ar fi fost plină de flori de la un capăt la celălalt, toate de aceeași culoare! În rarele ei momente de inactivitate, stătea pe veranda construită de jur-împrejurul căsuței și se bucura uitându-se la căprioarele care locuiau în pădurea aflată doar la zece metri de ușa ei de la intrare.

De obicei însă își împărțea timpul între sfintele slujbe, activitățile administrative și lucrarea ei de îndrumător duhovnicesc, care luase amploare. Consilia multe persoane, inclusiv pe membrii familiei ei. Într-o scrisoare din 1976, adresată fratelui ei Nicolae, îl sfătuia să-și ierte familia pentru rănilor provocate: „Iertarea [...] are întotdeauna un sens, mai ales [...] că am rămas atât de puțini în familie. Pe deasupra, pe noi ne unește un trecut care n-a fost mereu sumbru; dimpotrivă, pe noi ne leagă multe amintiri vesele, luminoase, fericite”.

La Episcopia Ortodoxă Română „Vatra Românească”, maica Alexandra l-a cunoscut pe părintele Roman Braga, refugiat, fost deținut în închisorile comuniste din România. Sora lui, maica Benedicta, care reușise să vină în America din România cu viză de turist, a fost găzduită la Mănăstirea Schimbarea la Față și s-a oferit să rămână acolo, s-o ajute pe maica Alexandra.

Maica Benedicta a fost o adevărată binecuvântare pe multe planuri, atât pentru mănăstire, cât și pentru maica Alexandra. Deși își petrecuse șase ani din viață la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului în Franța, maica Alexandra nu avea experiența unei monahii cu vechime, așa cum era maica Benedicta, care trăise în mănăstire, fără întrerupere, de-a lungul întregii sale vieți. Maica Benedicta intrase în viața mănăstirească cu 50 de ani în urmă, așa că tradițiile monahale erau a doua ei natură.

În luna septembrie 1978, mănăstirea se putea lăuda cu prezența multor monahii: patru dintre ele erau cântărețe la strană, aveau grijă de câinii mănăstirii, țineau prelegeri la bisericile din zonă și învățau să-și dăruiască viețile Domnului, supunându-se

voii Lui. Era evident pentru toată lumea că, în ciuda cunoștințelor reduse de limbă engleză ale maicii Benedicta, rânduielile tipice vieții de obște și tradițiile monahale aduse de ea urmau să revoluționeze viața mănăstirească de până atunci.

26. Amurg, zori de ziuă

Mărește sufletul meu pe Domnul, și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu. (Luca 1, 46-47)

Potrivit dispozițiilor Arhiepiscopului Valerian Trifa, maica Benedicta a preluat conducerea a mănăstirii, eliberând-o pe maica Alexandra de îndeplinirea îndatoririlor sale de conducere a obștii și de supraveghere a felului în care își îndeplineau ascultările celelalte monahii.

Pe de o parte, această decizie i-a oferit maicii Alexandra timpul și liniștea de care avea nevoie dar, pe de altă parte, nu-i venea deloc ușor. Supunerea față de maica Benedicta a fost un uimitor act de smerenie din partea ei. Ea ctitorise o Casă a lui Dumnezeu, făcuse rost de fondurile necesare achiziționării terenului mănăstirii și construirii bisericii și clădirilor adiacente printr-un consum nervos extraordinar și eforturi

de nedescris. Între anii 1968 și 1978, împreună cu sora Despina și sora Ecaterina, ocupase chiliile din clădirea destinată locuinței monahiilor, formată din șapte încăperi: ecoul tăcerii chiliilor neocupate îi răsunase în suflet uneori ca un reproș.

Tocmai fiindcă avusese întotdeauna încredere în voia lui Dumnezeu, maica Alexandra se întreba probabil de multe ori dacă-I înțelesese voia în mod corect. A te vedea dată la o parte, după 15 ani de eforturi și lupte, te poate duce la deprimare, amărăciune și cinism - totuși ea a acceptat ce i se întâmpla fără să se plângă.

Desigur, în multe sensuri, așa cum spuneam, era o ușurare pentru ea. E foarte greu să conduci o instituție - de orice fel. Trebuie să ai grijă de achitarea facturilor, de echilibrarea surselor de venit, sunt multe rânduieli de stabilit și de pus în practică, sunt probleme interpersonale de care trebuie să te ocupi. Maica Alexandra se îngrijise de toate acestea și de multe altele și pe vremea când condusesse spitalul din Bran, dar acum se afla la o altă vârstă. Intrase în al șaptelea deceniu de viață. Nu mai avea energia și rezistența tinereții.

În plus, era nevoită să recunoască deteriorarea stării ei de sănătate, care nu-i mai permitea să răspundă de toate cele necesare vieții mănăstirești: la sfârșitul anului 1979 căzuse și suferise o fractură de șold, urmată de o operație de înlocuire a întregii articulații a șoldului.

Retragerea ei de drept, cea oficială, din ascultarea de stareță a avut loc în 1981, după împlinirea vârstei de 72 de ani, și a însemnat, evident, că nu se mai ocupa de conducerea mănăstirii. Maica Alexandra părea mulțumită de această situație. În mod cert, înlocuitoarea ei, maica Benedicta, era o femeie deosebit de destoinică.

În anii 1980, sub supravegherea noii starețe, monahiile și-au continuat activitățile începute cu maica Alexandra: țineau prelegeri la centrele de rugăciune organizate de Vatra Românească și îi inițiau pe cât mai mulți credincioși în tainele monahismului. Mai mult, din însemnările făcute în registrele mănăstirii, rezultă că maicile

primeau vizitatori veniți de la alte mănăstiri din America de Nord. Lucrarea maicii Alexandra dădea roade.

Obștea mănăstirii sporise atât de mult, încât, în 1986, au primit binecuvântare să se extindă. Clădirea originală fusese proiectată pentru opt călugărițe, iar acum erau unsprezece monahii în obște.

În același an, deși trecuse de 70 de ani, maica Benedicta a plecat de la Mănăstirea Schimbarea la Față pentru a se ocupa de întemeierea unei alte mănăstiri, în Rives Junction, statul Michigan, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, unde slujbele urmau să se desfășoare în limba română. După plecarea maicii Benedicta, cu începere din luna august 1987 a fost numită stareță interimară maica Hristofora, călugăriță ortodoxă americană.

Starea de sănătate a maicii Alexandra continua să se deterioreze. În anul 1982, doctorii au insistat să poarte un corset confecționat din oțel și piele, care atârna foarte greu și-i stânjenea mișcările, dar care era absolut necesar pentru reglarea mobilității coloanei sale vertebrale; tot din această cauză, a fost obligată să accepte în chilia sa prezența unei infirmiere permanente, care urma s-o ajute în activitățile zilnice.

În anul 1987, după alegerea definitivă a maicii Hristofora ca stareță, maica Alexandra s-a mutat într-o altă locuință, pentru că nu mai putea urca scările dinăuntru Casei Sfânta Ana (proiectată pe două niveluri: parter și etaj); a fost instalată într-o rulotă dublă ca mărime față de cea în care locuise cu sora Despina, la începuturile lucrării sale de ctitorire a mănăstirii. Noua sa locuință, Casa Sfânta Brigita, amplasată peste drum de Sfânta Ana, avea doar câteva trepte la intrare, interiorul fiind proiectat la un singur nivel.

Indiferent de greutățile prin care trecea, maica Alexandra nu înceta să păstreze legătura cu familia ei, împrăștiată în toată lumea. Nepoata ei, Ileana, fiica lui Ștefan, a făcut-o străbunică în octombrie 1984, dată la care i s-a născut primul strănepot. În același an, Ștefan s-a retras din activitate, ieșind la pensie la vârsta de 52 de ani. De-a lungul

anilor, legătura dintre mamă și fiu a fost neîntreruptă. Magi și Herzi erau prinse în vârtoarea vieții de familie, Niki și familia lui locuiau în Antigua, în Indiile de Vest. Sandi, care divorțase în 1972, se recăsătorise și lucra ca infirmieră în Austria și ca asistentă medicală la Lourdes, în Franța.

De asemenea, corespondența maicii Alexandra cu nepotul ei de frate, Majestatea Sa Regele Mihai, continuase fără întrerupere; își trimiseseră tot timpul unul altuia scrisori și felicitări de Crăciun, iar ea îl vizitase în Elveția.

Întrucât maica Alexandra avea darul îndrumării spirituale, o mulțime de oameni deveniseră dependenți de sfaturile ei de-a lungul anilor. Păstra legătura cu toți fiii și fiicele ei duhovnicești prin scrisori și convorbiri telefonice, iar, atunci când veneau s-o viziteze la mănăstire, prin discuții ziditoare față către față.

Prestigiul ei duhovnicesc creștea pe măsură ce trecea timpul. Oamenii n-o puteau uita pe principesa care alesese călugăria, afierosindu-și viața Domnului. Jurnaliști, scriitori și reporteri îi solicitau interviuri și sprijin în activitățile lor de documentare. Nu refuza pe nimeni, susținând că era de datoria ei să-i ajute pe oameni.

La începutul anului 1989, la împlinirea vârstei de 80 de ani, Mănăstirea Schimbarea la Față a Domnului a organizat celebrarea zilei de naștere a maicii Alexandra. Familia ei biologică - copiii, nepoții și strănepoții - s-au adunat cu toții s-o sărbătorească, împreună cu familia ei duhovnicească.

Spre sfârșitul anului 1989, Dumnezeu i-a arătat din nou maicii Alexandra marea Lui milostivire. În ziua de 22 decembrie 1989, Nicolae Ceaușescu, dictatorul României, a fost înlăturat de la putere, și o perioadă a părut că democrația va triumfa în țara atât de urgisită în care se născuse și crescuse ea, Domnița Ileana, devenită maica Alexandra.

În sfârșit, poporul ei se eliberase de asuprire și teroare. Era ceva ce nu crezuse

că se va întâmpla în timpul vieții sale. Putea în sfârșit vorbi oficial despre suferința românilor. Mai întâi, mănăstirea „a fost ticsită de reporteri și fotografi”, care i-au luat interviuri după interviuri. A urmat o altă bucurie: a obținut permisiunea, nu numai din partea Majestății Sale Regelui Mihai de data asta, ci și a guvernului român postdecembrist, de a-și vizita țara natală. Se simțea în mod special preocupată de soarta miilor de copii orfani din România, mulți dintre ei bolnavi de SIDA, despre care citise în ziare.

În septembrie 1990, cu câteva zile înaintea plecării sale în România, maica Alexandra s-a internat la Spitalul Sfânta Elisabeta. Durerile de coloană deveniseră insuportabile și a fost nevoie să i se administreze analgezice pe cale injectabilă, direct în șira spinării, pentru calmarea durerilor. Sătulă de problemele ei de sănătate, comenta cu umor: „Singura parte a anatomiei mele care nu mă doare este șoldul artificial”.

La dorința maicii Alexandra, infirmiera și însoțitoarea ei a lăsat-o în sala de așteptare și a plecat să facă niște comisioane. Când s-a întors, a găsit-o căzută, întinsă pe jos. Tratată pentru stop cardiorespirator, a fost externată la cererea ei, împotriva voinței doctorilor, care-au insistat să-și amâne călătoria în România.

- O să v-o amânați? a întrebat-o infirmiera.

Maica Alexandra a clătinat din cap. A fost însă de acord s-o informeze pe fiica ei, Sandi, de cele întâmplate, iar Sandi și-a schimbat imediat toate planurile pe care le avea în acel interval de timp pentru a o însoți pe mama sa în România.

Exerciții de imaginație

Maica Alexandra stă în picioare în micul paraclis al castelului de la Bran. Genunchii îi tremură, buzele îi vibrează de emoție. Lacrimile ar vrea să i se prelingă pe obraji, dar glandele lacrimale i-au secăt cu mult timp în urmă. A plâns până când i s-au uscat lacrimile, le spune ea celor din jur.

Până în acest moment, realitatea călătoriei nu-i pătrunsese în suflet, deși trecuse prin multe emoții: aterizarea avionului pe aeroportul din București, primii pași făcuți pe pământul țării pe care nu se gândise că-l va mai vedea sau atinge vreodată, reculegerea la monumentul funerar al părinților ei din biserica Mănăstirii Curtea de Argeș, reîntâlnirea cu atâția prieteni din tinerețe - mult mai mulți decât crezuse ea că supraviețuiseră urgiei comunistei.

Parcă totul se petrecea într-un vis, parcă visa cu ochii deschiși. Chiar și faptul că o întâmpinase atâta lume când sosise la Bran i se păruse ireal: 2.000 de persoane ieșiseră pe străzi să-i ureze bun-venit! Iar la plecarea lor din Brașov, în gară, femeia aceea îmbrăcată în port național, care-i așezase în mâini coșul ei cu fructe - cel pe care i-l dăduse ea în aceeași gară, în 1948 -, cât era de fericită să i-l înapoieze acum, plin cu fructe! Reacțiile ei afective erau însă oarecum estompate, ca și când totul s-ar fi petrecut în vis sau într-o retrăire a unei amintiri de demult.

Acum, stând în picioare în micul paraclis și rememorând cele întâmplate în ultimele zile, i se păreau încă ireale, îndepărtate, de parcă ar fi fost despărțită de ele printr-un perete de sticlă. Propriile ei emoții vibraseră parcă undeva departe de ea, se simțise desprinsă de ele. Până în acest moment. Până a ajuns aici, lângă mormântul mării iubiri a sufletului ei.

Peretele de sticlă al irealității dispăre, se spulberă, și maica Alexandra cade în genunchi, scuturată de suspine. Atinge placa funerară de pe mormântul fratelui ei, Mircea, și citește inscripția compusă de mama sa, mângâind cu degetele fiecare literă:

=====

„În acest sanctuar din Cotroceni, alături de cei care au condus țara în zilele de odinioară, odihnește cel mai tânăr fiu al Regelui Ferdinand și Reginei Maria, născut pe 21 decembrie 1912 [Până în anul 1924, în România se utiliza Calendarul iulian (stil vechi), care este cu 13 zile în urmă față de cel gregorian (stil nou), valabil în toate țările europene și adoptat de România cu începere din anul 1924; potrivit acestuia, data nașterii Principelui Mircea a fost 3 ianuarie 1913, iar data morții sale, 2 noiembrie 1916]:

MIRCEA

plecat dintre noi pe 20 octombrie 1916, în vreme de război, atunci când soldații români își jertfeau viețile pentru împlinirea unui vis care dăinuie de veacuri.

Timp de doi ani, el a rămas singurul străjuitor al casei părinților lui, deasupra căreia steagul țării încetase să mai fluture. Plângeți pentru el, căci, deși a împărtășit cu noi zile întregi de suferință, nu a mai trăit să le vadă și pe cele pline de bucurie!”.

=====

Plângeți pentru el! Ce bucuroasă fusese ea de multe ori de-a lungul anilor că Mircea nu era de față să plângă cele petrecute în România, iar acum cât de mult își dorea ca el să fie în viață și s-o ajute să simtă realitatea libertății regăsite de poporul român!

„Ce bun este Dumnezeu!”, se gândește maica Alexandra. Se împlinise tot ce-și dorise în viață - Dumnezeu fusese neîncetat lângă ea în toate suferințele ei, în exil, în durerile ei sufletești, iar acum îi dăruise țara înapoi.

Și totuși, deși își dorește ca Mircea să fie lângă ea, deși continuă să plângă, copleșită de o adâncă tristețe amestecată cu o sfioasă bucurie, maica Alexandra știe că o parte din ființa mamei ei, a cărei inimă se odihnește în stânca vie a muntelui, și o parte din ființa fratelui ei mai mic, sunt acolo, lângă ea, acum și mereu. Au fost dintotdeauna, și pentru ea, și pentru poporul român, un simbol al iubirii și credinței pe care nici o putere pământească nu le poate distruge.

La întoarcerea în Statele Unite, fiul ei, Ștefan, a încercat s-o determine să-și cruțe sănătatea. Ținându-se de cuvânt față de cei din țară, maica Alexandra organiza expedieri de ajutoare pentru cei 100.000 de orfani bolnavi de SIDA din România. Când Ștefan i-a spus că sunt prea mulți și oricum nu-i va putea ajuta pe toți, ea i-a răspuns în maniera ei obișnuită: „E mai bine să ajuți un singur copil decât să te concentrezi asupra lucrurilor care nu pot fi făcute pentru o mie de copii!”.

Maica Alexandra a avut un Crăciun liniștit. Era fericită că țara ei e liberă, că Dumnezeu îi dăruise binecuvântarea de a se întoarce acasă, că mănăstirea avea o obște monahală din ce în ce mai numeroasă și că monahiile continuau lucrarea începută de ea cu atâta dragoste. La mănăstire veneau din ce în ce mai mulți oameni pentru a se bucura de darul liniștii și al seninătății de care se împărtășesc cei care-și afierosesc viața lui Dumnezeu.

27. Veșnica ei pomenire

„**Odihnește, Doamne, sufletul răposatei roabei Tale mutate de la noi**”. (Tropar pentru cei săvârșiți din viață)

Exerciții de imaginație

Vineri, 4 ianuarie 1991, ajunul zilei de naștere a maicii Alexandra. Pe 5 ianuarie va împlini 82 de ani. Infiriera ei se duce la slujba Vecerniei, ca de obicei. În seara aceasta, maica Alexandra nu poate merge la Vecernie: este obosită și are dureri mari, iar mersul pe jos pe aleea plină de zăpadă ar fi prea riscant pentru pașii ei șovăitori, așa că rămâne în casă împreună cu Tom, motanul ei persan cu dungi tigrate pe spinare. La întoarcerea fetei, vor pregăti amândouă masa de seară. Ea va adăuga sosuri și condimente, iar infiriera le va amesteca și va tăia pâinea și brânzeturile. Maicii îi place mult să experimenteze cu diverse mirodenii, în stilul specialiștilor în arta culinară.

După ce Vecernia ia sfârșit, infiriera se îndreaptă spre rulotă. E întuneric, aerul e rece și proaspăt, zăpada trosnește sub încălțările ei de iarnă. Intră pe coridorul din spate și, observând casa întunecată și tăcută, îl întreabă pe motanul Tom, care i-a venit în întâmpinare:

- Ce s-a întâmplat, Tom, n-a dat drumul maica la știri?
- Soră, cred că mi-am fracturat șoldul, se aude vocea maicii Alexandra din sufragerie.

Infiriera fuge spre ea, aprinzând luminile. Maica Alexandra e întinsă pe jos,

cu ochii ațintiți spre icoana Maicii Domnului.

După ce infirmiera îi telefonează maicii starețe Hristofora, se dezlănțuie o mare agitație. De acolo, de pe podea, maica Alexandra încearcă să potolească spiritele. Este apoi transportată de mașina Salvării la Spitalul Sfânta Elisabeta din Youngstown, statul Ohio, la vest de Ellwood City. Drumul durează o oră.

Maica Alexandra rămâne la Urgențe în restul nopții, împreună cu infirmiera ei. I se fac analize și teste, radiografii, investigații cardiologice. Apoi așteaptă amândouă rezultatele și deciziile doctorilor. Maica scrie în grabă un bilet adresat monahiilor, surorile ei de suflet: „Sunt bine. Nu vă faceți griji. Mă vor opera mâine, după ora 11:00 dimineața. Vă iubesc, M.A.”.

A doua zi, suferă un preinfarct. E transferată la Secția de Cardiologie, unde urmează un infarct masiv, care-i incapacitează o treime din mușchiul inimii și-i provoacă un colaps pulmonar.

Sosește Ștefan, fiul ei, urmat de Magi și Herzi. Sandi rămâne în Europa pentru a asigura legătura dintre ei și ceilalți membri ai familiei aflați în Europa.

Până nu-și va reveni după cele două infarcte și efectele lor, se exclude posibilitatea vreunei operații la articulația șoldului. Este trecută pe circulație și respirație monitorizată și își dă consimțământul pentru aplicarea tuturor procedurilor medicale necesare: asistență intravenoasă, intubări, monitoare, cabluri și alte aparate, toate așezate în spatele patului.

Asistentele medicale sunt neliniștite; ochii lor sunt ațintiți spre buzele pacientei, care se mișcă întruna în timpul procedurilor și după încheierea lor. Crezând că încearcă să le spună ceva prin tubul introdus pe gât, ele se străduiesc să-i descifreze cuvintele. „Deși nu scotea nici un sunet [...], nu era totuși greu să-i citești mișcarea ritmică

a buzelor: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătoasa!». În mijlocul zgomotelor pe care le făceau aparatele, care zăngăneau, zbârnâiau, pâlpâiau, păcăneau, maica Alexandra se afla în comunicare cu Stăpânul cerului și al pământului!”, povestea ulterior infirmiera ei.

Le era tuturor limpede, lui Ștefan, Magi, Herzi și infirmierei, că bolnava suferea un supliciu. Avea dureri mari, era chinuită de zgomotele aparatelor din spatele ei și fiecare respirație era un calvar din cauza tuburilor care-i fuseseră introduse prin nas și pe gură. Infirmiera va scrie în jurnalul său că, acceptând să fie asistată mecanic pentru a i se activa funcțiile vitale, „maica Alexandra a simțit, pe pielea ei, agonia torturilor deținuților români din temnițele comuniste, unde oamenii erau supuși unor cazne greu de imaginat pentru ca voința să le fie zdrobită. Suferințele ei [...] nu mai erau doar empaticе, participative, ci reale și personale”.

Monahiile, împreună cu părintele Iosif, preotul mănăstirii, o vizitau cât de des puteau. Îi cântau tropare din diferite acatiste și rosteau, împreună cu ea, rugăciunile care se citesc la vreme de boală.

Infirmiera ei scria: „Rugăciunile și psalmodierile îi înălțau sufletul, îi echilibrau chiar bătăile inimii [...]. Imnele și troparele intrau în cămările inimii Maicii Alexandra, formând o citadelă, alături de Rugăciunea lui Iisus, care se afla permanent acolo. Inima nu este doar un organ biologic, cu două auricule și două ventricule, ci întreaga persoană, cu toate înzestrările ei - voința, dragostea, intelectul. Rugăciunile, psalmii, imnele liturgice alcătuiesc un fundal muzical în viața călugărească”. Acestea toate i-au susținut moralul în ultimele săptămâni de viață și i-au dat putere să îndure suferințele fizice.

În următoarele zile, starea sănătății maicii Alexandra s-a îmbunătățit ușor. Medicul cardiolog i-a informat pe membrii familiei c-ar mai fi o singură procedură chirurgicală pe care ar putea-o încerca, dar este riscantă. „După consultări îndelungi între

doctori, membrii familiei și călugărițe, am decis că merită să ne asumăm riscurile”, scria Ștefan, fiul ei.

Intervenția chirurgicală nu a fost de nici un folos. Pentru a-i ușura chinurile, familia și monahiile au hotărât s-o deconecteze de la aparatul respirator și s-o tranfere de la Secția de Terapie Intensivă într-o rezervă. Acestea erau ultimele daruri pe care i le mai puteau face cei dragi: liniște și pace. Deconectarea de la aparate o face să se simtă mai bine. Ștefan o convinge să bea puțină apă și să înghită puțin sos de mere. Pielea, fiindu-i deosebit de delicată, cablul de elastic care-i ținea fixată masca de oxigen îi zgâria obraji ca un glaspapir și îi tăia pielea ca un cuțit. Pentru a-i ușura durerile, Herzi, Magi, Ștefan și infirmiera fac cu schimbul, din oră în oră, ținând cu mâinile masca de oxigen peste gura și nasul Maicii Alexandra.

Insomniile frecvente provocate de zgomotul aparatelor și insuficiența cardiacă îi creează coșmaruri și halucinații demonice atunci când reușește totuși să ațipească. Cu ajutorul rugăciunilor călugărițelor și ale lui Magi, Herzi și Ștefan, dușmanul este biruit și maica Alexandra adoarme în cele din urmă și se odihnește.

Maica Hristofora vine foarte des cu vești de la mănăstire. Pe 16 ianuarie o anunță pe maica Alexandra că a fost turnată fundația unei clădiri adiacente, ceea ce înseamnă că extinderea mănăstirii a început deja. Maica Alexandra zâmbește și se bucură să audă că lucrarea lui Dumnezeu continuă - și visul ei, la fel.

Pare să se simtă mai bine, dar, așa cum scria Ștefan într-o scrisoare: „Inima ei tot prost merge, nu a înghițit nimic de aproape trei săptămâni pe cale naturală, piciorul îi este fracturat și doctorii îmi spun că există riscul unei pneumonii”. Doctorii le spuneau copiilor ei adevărul: singurul lucru pe care-l mai puteau face pentru ea era să-i ușureze durerile.

Duminică, 20 ianuarie, maica Alexandra primește Sfânta Împărtășanie și este unsă cu Sfântul Mir. I se citesc rugăciunile de ieșire a sufletului din trup.

Luni, 21 ianuarie, e o zi rece, înnorată, dar frumoasă. Afară ninge și maica Alexandra îi șoptește infirmierei: „Totul este alb, ca o schimbare la față”.

Episcopul Nataniel, un vechi și îndrăgit prieten, vine s-o viziteze și să-i dea binecuvântarea lui. Au fost mereu apropiați și plini de afecțiune unul față de celălalt de-a lungul slujirii lui. El a fost cel care a sprijinit-o sufletește de la bun început, de când a ales terenul pentru construirea mănăstirii, și a susținut proiectul și toate năzuințele ei privitoare la ctitoria de care-și legase viața.

Acum, Ștefan și mama sa vorbesc în liniște, în timp ce infirmiera stă prin preajmă. Pleoapele maicii Alexandra se închid ușor. O respirație înceată, apoi o alta, și mai lentă.

- Dumnezeu este Lumină, Dumnezeu este cu noi, spune infirmiera.

Încă o respirație și maica Alexandra este cu Dumnezeu, cu îngerii pe care i-a văzut cu mulți, mulți ani în urmă, și cu sfinții care au ocrotit-o și au ajutat-o de-a lungul vieții și activităților ei.

„Ultima mea rugăciune este ca Domnul Dumnezeu să reverse lumina Sa asupra voastră și să vă dăruiască bucuria pe care nu o poate lua nimeni de la voi. Amin”.

Epilog

Nașterea Alteței Sale Regale, Principesa Ileana a României, a fost vestită de 21 de salve de tun, iar plecarea în veșnicie a maicii Alexandra, de cântarea repetată a Trisaghionului [literal, termenul grecesc „trisaghion” înseamnă „întreit sfânta cântare” - imnul de preamărire a lui Dumnezeu în Treime, cântat de îngeri și oameni: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi” (se cântă de trei ori la începutul Sfintei Liturghii, înainte de citirea Apostolului și a pericopei evanghelice rânduite pentru ziua respectivă)] și de clopotele sfintei mănăstiri.

Vasul de lut cu pământ românesc pe care principesa îl păstrase ca pe o comoară în toți anii ei de exil a fost îngropat odată cu ea.

La slujba de înmormântare au participat numeroși călugări și călugărițe, care au umplut paraclisul ridicat în 1968 prin purtarea ei de grijă; ei reprezentau noile mănăstiri ortodoxe construite pe teritoriul Statelor Unite, a căror existență se datorează reușitei maicii Alexandra, care a ctitorit primul așezământ monahal ortodox din această parte a lumii. Un vis care a încetat de a mai fi o ciudățenie, un vis împlinit, un vis devenit realitate.

După ce veți citi această carte despre principesa-monahie Ileana-maica Alexandra, vă veți gândi, probabil: „Ce femeie extraordinară, ce viață extraordinară!”. Adevărul este că, oricât de dificile au fost circumstanțele vieții ei, maica Alexandra s-a deprins, potrivit pildei oferite de Sfântul Apostol Pavel, să fie îndestulată cu ce avea (Filipeni 4, 11). De asemenea, s-a deprins de timpuriu să muncească, pentru a-i ajuta pe alții de câte ori putea, oriunde s-ar fi aflat.

Credincioșia ei și strădaniile depuse au dat roade minunate. Printre acestea se

află mănăstirea noastră, pe care a ctitorit-o. Știind cât de mare este bogăția duhovnicească a monahismului ortodox, maica Alexandra a făcut multe eforturi să aducă această comoară pe meleagurile americane. Atât noi, monahiile din mănăstire, cât și numeroșii pelerini care vin s-o viziteze, știm cât este de binecuvântată glia (pământul) pe care se înalță acest așezământ monahal, care îi învăluie în Lumina Taborului pe toți cei ce-L caută pe Dumnezeu aici.

O mare parte a moștenirii lăsate nouă de maica Alexandra este cultivarea relațiilor cu ceilalți credincioși, pelerini ortodocși sau neortodocși, și disponibilitatea de a le oferi ospitalitate și hrană duhovnicească. Maica Alexandra a pus bazele acestor relații, folosindu-și experiența de viață, înțelepciunea și educația sa regală, care o pregătiseră pentru apropierea de oameni și participarea la necazurile și bucuriile lor.

Astfel, mănăstirea noastră, cu hramul Schimbarea la Față a Domnului, cunoscută în toată lumea ortodoxă, găzduiește distinși vizitatori - ierarhi, preoți, monahi și pelerini mireni - de pe cuprinsul ambelor Americi, dar și din țările de dincolo de Oceanul Atlantic. Dorința maicii Alexandra era ca mănăstirea să constituie un liman de pace și liniște, unde să se simtă prezența lui Dumnezeu la fiecare pas - și toți vizitatorii noștri mărturisesc că așa este. Unii rămân la noi câteva ore, alții o săptămână sau mai mult. Adeseori, ei le spun maicilor cât de profund i-a afectat șederea aici: au aflat liniște și pace, răspunsuri la întrebările lor, înrourare inimii, vindecare a durerilor sufletești și, mai important decât toate, au simțit prezența Domnului Dumnezeu.

Ne sunt mereu adresate multe întrebări despre maica Alexandra, iar interesul față de viața ei este tot mai intens; constatăm aceasta ori de câte ori ne vin vizitatori sau atunci când călugărițe din așezământul nostru monahal călătoresc prin țară, pentru a ține prelegeri la diferite centre de rugăciune și a participa la alte activități bisericești.

Duhul maicii Alexandra este aici, cu noi. Maica i-a spus odată unui reporter care-i lua un interviu: „Simt că Domnul nu este departe de mine”.

În ceea ce ne privește, noi simțim că ctitora mănăstirii noastre nu este departe de noi. Pilda de perseverență pe care ne-a arătat-o, capacitatea sa de a îndura vitregiile vieții, curajul său, compasiunea față de cei aflați în grele încercări trupești și sufletești, smerenia sa născută din suferință, credința, nădejdea tare și liniștea sa sufletească dobândită cu atâta greutate - toate acestea ne dau forța necesară de a merge înainte, cu dârzenie și statornicie.

Deseori maica Alexandra ne spunea nouă, monahiilor: „Trebuie să facem atât cât se poate și cum se poate, și treptat-treptat Îl vom afla pe Dumnezeu, pe noi înșine și pe aproapele nostru”. Ne povățuia mereu: „Nu trebuie să ne fie teamă să înfruntăm furtuna ci, mai degrabă, să privim neclintiți în inima ei, pentru a afla adevărul mântuitor”.

Cititorii acestui studiu biografic vor înțelege că ea a înfruntat multe furtuni de-a lungul vieții și, privind neclintită în miezul fiecăreia dintre ele, a dobândit o profundă compasiune pentru fragilitatea umană și o încredere nețărmurită în milostivirea lui Dumnezeu. Aceasta a fost stânca pe care maica Alexandra a construit acest sfânt locaș. Fondatoarea mănăstirii noastre ne-a învățat să tindem neîncetat spre realitatea Împărăției cerurilor, în timp ce ne facem datoria aici și acum, așezând binele pelerinilor și interesele obștii noastre mai presus de binele propriu și de interesele proprii.

Atât la noi, cât și în bisericile și mănăstirile din toată lumea se înalță rugăciuni pentru fericita odihnă a sufletului iubitei noastre maici. Îi mulțumim Domnului și Mântuitorului nostru pentru extraordinara pildă umană pe care ne-a oferit-o prin modul în care și-a trăit viața plină de dureri sufletești, boli, încercări, dar, în aceeași măsură, plină de harul prezenței Domnului și de bucuria acestei prezențe. Versetele următoare din înțelepciunea lui Solomon i se potrivesc de minune maicii Alexandra:

Chiar dacă, în fața oamenilor, ei au îndurat suferințe, nădejdea lor este plină de nemurire. Și fiind pedepsiți cu puțin, mare răsplată vor primi, căci Dumnezeu i-a pus la încercare și i-a găsit vrednici de El. Ca pe aur în topitoare, așa i-a lămurit, și ca pe o jertfă

de ardere întreagă i-a primit (Înțelepciunea lui Solomon 3, 4-6).

Mormântul său, îngrijit cu dragoste, este vizitat deseori. Uneori ne ducem la mormântul său pentru a ne liniști sufletul, sau pentru a-i cere maicii să ne călăuzească și să ne dea putere să ne purtăm poverile în luptele noastre, sau pentru a-i cânta un imn de mulțumire pentru eforturile depuse de ea aici, în această obște. Din când în când găsim la mormântul ei daruri lăsate de pelerini recunoscători: flori, o lumânare, o scoică de mare. Dar cea mai prețioasă moștenire pe care o avem de la maica Alexandra noi toți, mireni și monahi deopotrivă, este inscripția de pe lespede mormântului său:

Nimeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine. Că dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim. Deci, și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem (Romani 14, 7-8).

Obștea Mănăstirii „Schimbarea la Față a Domnului”,

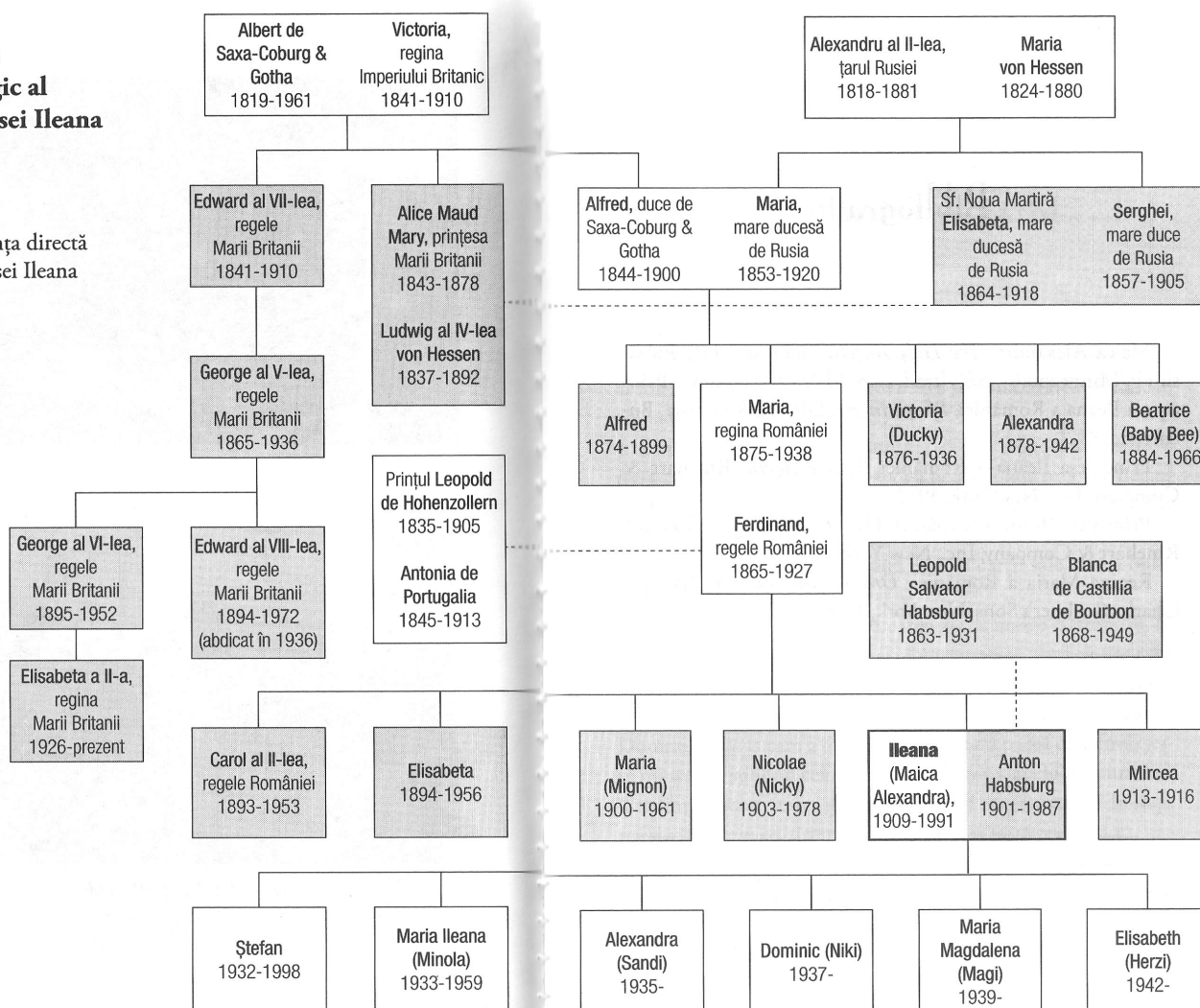
Ellwood City, Pennsylvania

Arborele genealogic al Principesei Ileana

Arborele genealogic al Principesei Ileana

Descendența directă a Principesei Ileana

POZE

Prințesa Ileana și mama sa, Regina Maria

Principesa Ileana împreună cu fratele ei cel mare, Principele Carol

*În vizită la familia Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei, în anul 1914.
Ileana este în centrul fotografiei, așezată în brațele Ducesei Tatiana,
una dintre fiicele țarului.*

A.S.R. Principesa Maria
cu Prințesa Ileana și Prințul Mircea

Principesa Ileana (sus) împreună cu surorile ei, Elisabeta și Mignon, cu fratele ei Nicolae și cu părinții lor, Regina Maria și Regele Ferdinand

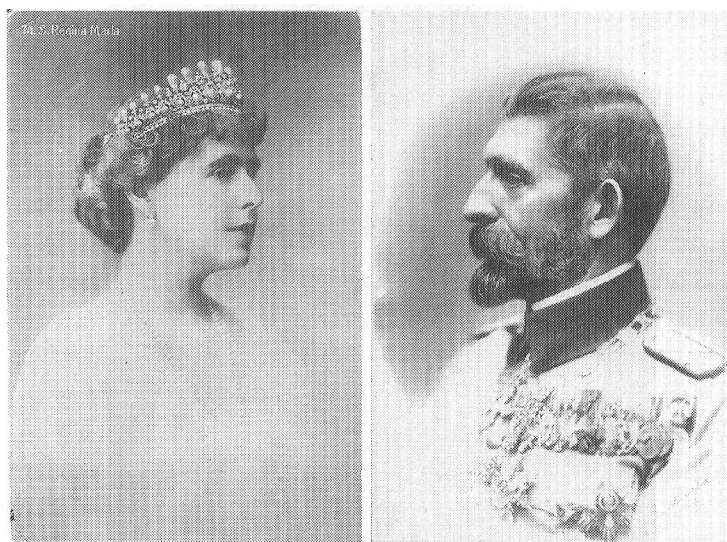
Principesa Ileana la începutul adolescenței (1920)

Regina Maria și Principesa Ileana

Regina Maria și Principesa Ileana la Castelul Bran, lângă o veche fântână

Regina Maria și Regele Ferdinand

Regina Maria și Principesa Ileana

Regina Maria și Principesa Ileana îmbrăcate în costume populare românești

Alteța Sa Regală Principesa Ileana în uniformă de asistentă medicală

Arhiducele Anton și Arhiducesa Ileana în ziua nunții.

Arhiducele Anton și Arhiducesa Ileana împreună cu cei șase copii ai lor.

Rândul de sus, de la stânga la dreapta: Magi, Ștefan, Herzi.

Rândul de jos, de la stânga la dreapta: Dominic, Sandi, Minola.

*Principesa Ileana și ficele ei,
purtând rochiile noi, confecționate din perdele*

ROMANIA
SOCIETATEA NATIONALA DE CRUCE ROŞIE

CARTE DE IDENTITATE No. 148

Numele şi Prenumele *Arhiducesa Ileana*
Născută în comuna *Principesa a României* jud. *Ilfov*
Anul *1904* Luna *decembrie* Ziua *5*
Înălţimea (fără pantofi) *1.72* m culoarea ochilor *albastri*
Semne partic. vizibile *n' are*

Semnătura titular *Ileana*
Anul *1943* Luna *august* Ziua *30*

Locul Anul Luna Z.

Siglată Soc. Naţ. de Cruce Roşie

Arhiducesa Ileana
Principesa a României
răspunzătoare
Semnătura
Stampila
Autorităţii Militare

*Legitimăţia de membră a Societăţii Naţionale a Crucii Roşii a
Arhiducesei Ileana, Principesă a României*

ADDRESS REPORTS

You are required by law to notify the Attorney General of your current address each year during the month of January and to furnish notification of change of address within 10 days from the date of such change. A penalty is provided for failure to do so. Forms may be obtained from any post office. Address reports, applications or letters to the Immigration and Naturalization Service, should include the "A" number shown on the other side.

BORDER CROSSING CARD

This card will be honored for border crossing purposes on condition that the rightful holder is returning to the United States from a temporary visit to Canada or Mexico, not exceeding 6 months, and is not subject to exclusion under any provision of the immigration laws.

A10 076 001 (REGISTRATION NUMBER) This is to certify that

ILEANA ISSARESCU

was admitted to the United States as an immigrant

on 08 03 56 06 MIA
MONTH DAY YEAR DISTRICT PORT

Z-1 Date of Birth 01 05 09 F
TYPE MONTH DAY YEAR SEX

and has been duly registered according to law.

Commissioner of Immigration and Naturalization
UNITED STATES DEPARTMENT OF JUSTICE

If 18 years of age or older, you are required by law to have this card with you at all times.

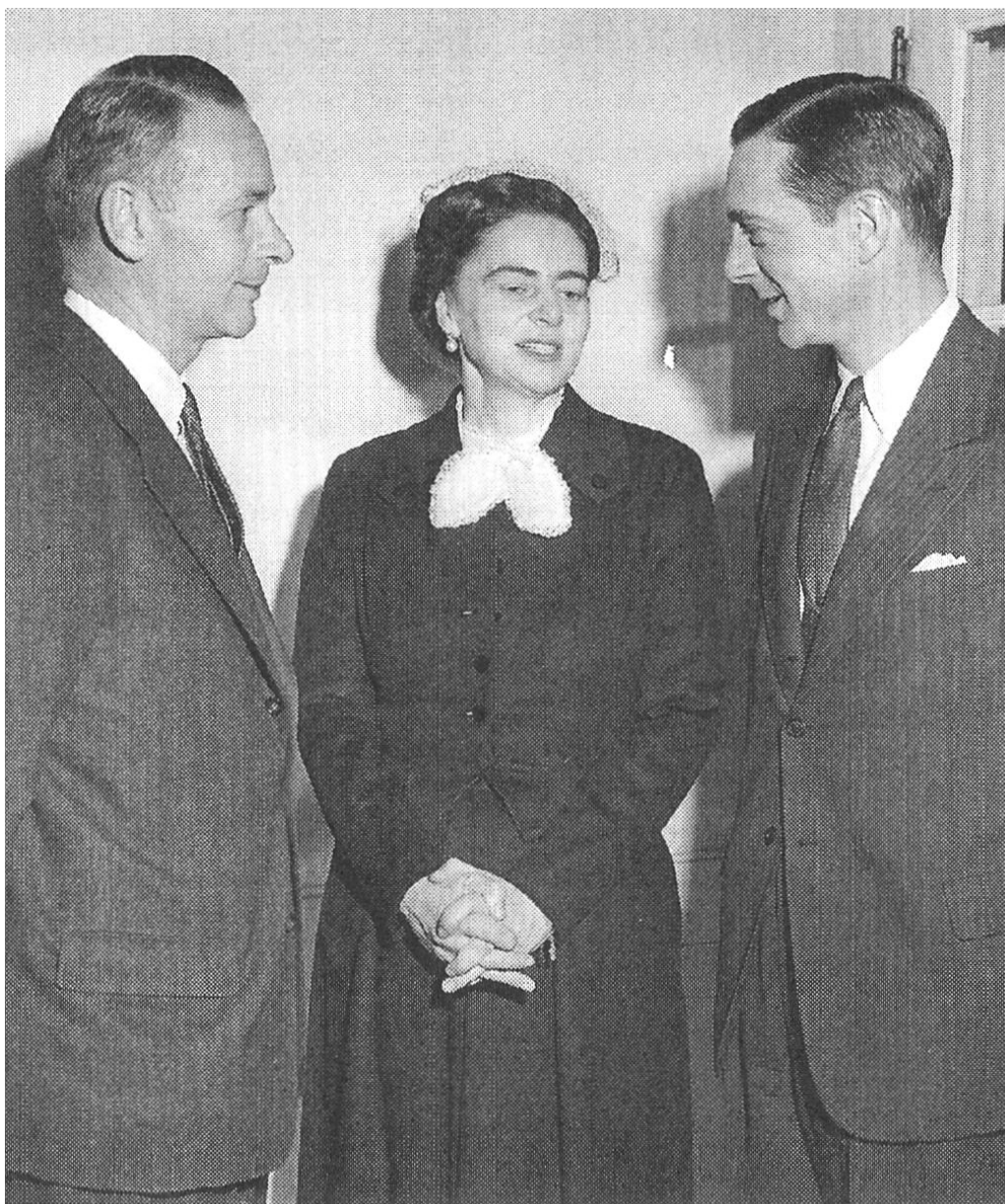
Permisul de rezidenţă în Statele Unite

Spitalul Inima Reginei

Principesa Ileana, împreună cu Arhiepiscopul Valerian Trifa și un grup de doamne din Asociația Reuniunilor Femeilor Ortodoxe Române din America de Nord (ARFORA), însoțite de unul dintre preoții lor

Principesa Ileana în vizită la Philadelphia

*Sora Ileana la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului
din satul Bussy-en-Othe*

Maica stareță Alexandra

*Sora Ileana, după tunderea ca rasoforă la Mănăstirea Acoperământul
Maicii Domnului din Bussy-en-Othe*

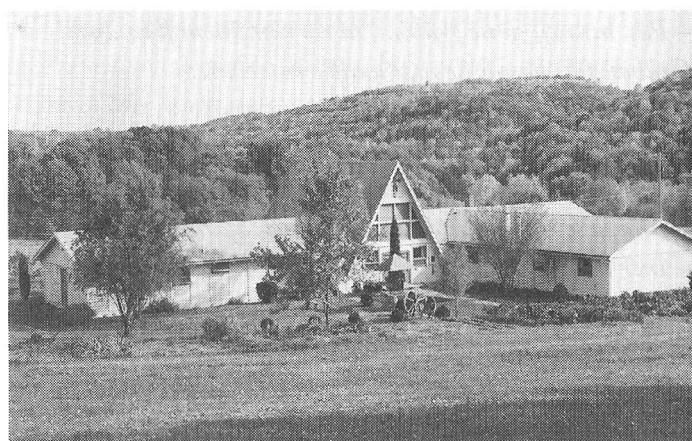

Maica Alexandra, în fața primei rulote instalate pe terenul viitoareii mănăstiri

*Procesiunea care a avut loc cu prilejul sfințirii
Paraclisului Mănăstirii Schimbarea la Față a Domnului
(maica Alexandra este prima din dreapta, în al doilea rând)*

Mănăstirea, așa cum arăta la începutul ctitoriei Maicii Alexandra

*Pr. Arhimandrit Roman Braga, sora Catherine, maica Alexandra,
maica Despina, pr. Mark, pr. Nathaniel*

*Maica Alexandra, împreună cu copiii, nepoții și strănepoții,
la împlinirea vârstei de 80 de ani*

Maica Alexandra și obștea Mănăstirii Schimbarea la Față a Domnului

Maica Alexandra și Maica Hristofora

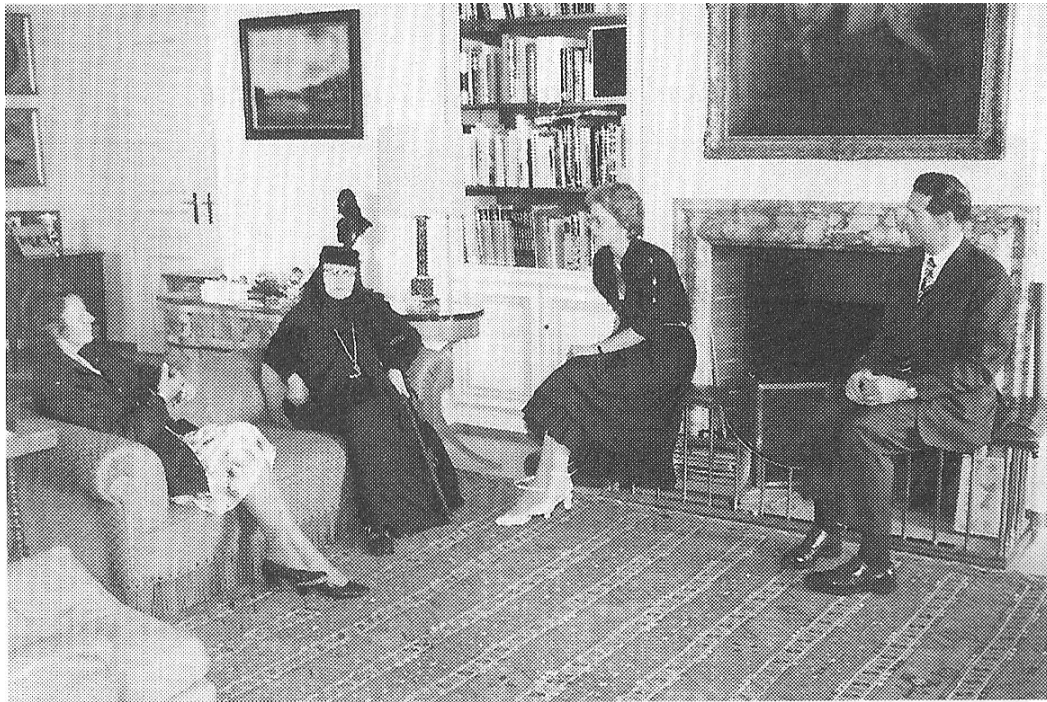
Maica Alexandra, 1 ianuarie 1991

Maica Alexandra în Casa Sfânta Ana, cu portretul Reginei Maria pe perete

Maica Alexandra cu o nepoată a sa

*Maica Alexandra cu Majestatea Sa Regele Mihai, Regina Ana și
ficia ei, Sandi, la Versoix*

Maica Alexandra și copiii săi la împlinirea vârstei de 80 de ani

Maica Alexandra în capelă, la rugăciune

Maica Alexandra pictând

Maica Alexandra și fiica sa, Sandi

Maica Alexandra cu strănepoții: Sagan și Ștefan

Desene ale Maicii Alexandra

Funeraliile Maicii Alexandra

